

UCHWAŁA NR 1630/25
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO
z dnia 18 listopada 2025 r.

**w sprawie przyjęcia projektu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania
Przemocy Domowej na lata 2026 – 2030, celem przedłożenia do konsultacji
społecznych**

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 581 i 1535) oraz art. 6 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1673) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026 – 2030, celem przedłożenia do konsultacji społecznych, w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do uchwały.

§ 2. Wzór ogłoszenia o przeprowadzeniu konsultacji społecznych, stanowi załącznik nr 2 do uchwały.

§ 3. Wzór formularza konsultacji do projektu, stanowi załącznik nr 3 do uchwały.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

1. Joanna Skrzydlewska

- Marszałek Województwa

2. Piotr Wojtysiak

- Wicemarszałek

3. Agnieszka Ryś

- Wicemarszałek

4. Artur Bagieński

- Członek Zarządu

5. Artur Ostrowski

- Członek Zarządu

Projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026-2030

Łódź, 2025

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawowe pojęcia definicyjne	4
2. Regulacje służące ochronie przez przemocą domową	6
3. Zmiany prawa krajowego w 2023 r. w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.	9
4. Przemoc domowa jako problem społeczny.....	12
4.1 Krzywdzenie dzieci	14
5. Przemoc domowa jako problem prawny	15
6. Diagnoza problemu przemocy domowej.....	16
6.1 Skala zjawiska przemocy domowej i ze względu na płeć w Europie	17
6.2 Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy domowej	18
6.3 Liczba śmiertelnych przypadków przemocy domowej w Polsce	21
6.4 Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce	23
6.5 Przemoc wobec seniorów i osób z niepełnosprawnością	25
6.6 Skala przemocy domowej w województwie łódzkim	26
7. Analiza SWOT	33
8. Rekomendacje.....	35
9. Założenia Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030	38
10. Przewidywane efekty realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030	46
11. Źródła finansowania oraz monitoring i ewaluacja Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030.....	47

Wprowadzenie

Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej jest zadaniem wynikającym z art. 6 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1673). Koordynatorem i głównym realizatorem zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030 jest Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, będące jednostką odpowiedzialną za realizację zadań własnych samorządu województwa w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, powołaną Uchwałą Nr VII/61/99 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 30 marca 1999 roku.

Zgodnie z art. 6 ust. 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej;
- inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- opracowywanie ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, a także ramowych programów psychologiczno - terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno-pomocowych.

Problem przemocy domowej, z uwagi na swoją złożoność, wymaga kompleksowych i skoordynowanych rozwiązań oraz zaangażowania instytucji i podmiotów, których zadania w tym zakresie precyzuje ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Realizacja działań, które ujęto w niniejszym Programie powinna prowadzić do postrzegania przemocy jako złożonego problemu społecznego. Program stanowi część Strategii w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku. Strategia uwzględnia wnioski i rekomendacje uzyskane w ramach monitoringu dotychczas realizowanych programów oraz planów dotyczących województwa łódzkiego, w tym Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata ubiegłe.

Program przygotowano odnosząc się do doświadczeń wynikających z realizacji jego poprzednich edycji oraz w oparciu o dokonaną diagnozę, w tym analizę aktualnych danych zastanych: ilościowych i jakościowych, unijnych, krajowych i regionalnych, aktów prawnych

i polityk publicznych oraz opracowań, wniosków i rekomendacji. Program jest spójny z prawem krajowym oraz politykami publicznymi obowiązującymi w województwie łódzkim.

Celem głównym Programu jest zmniejszenie skali i skutków przemocy domowej w województwie łódzkim poprzez budowanie efektywnego systemu wsparcia i profilaktyki. Opracowanie Programu zostało poprzedzone przeprowadzeniem w 2022 roku pogłębionej diagnozy zjawiska przemocy domowej na terenie województwa łódzkiego wraz z rekomendacjami w obszarze profilaktyki oraz interwencji.

Cel główny Programu realizowany będzie poprzez cele szczegółowe, działania oraz wskaźniki sprawdzające ich efektywność. Zostały one opracowane i wyznaczone na podstawie kierunków i rodzajów działań przewidzianych w Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030. Przewidywana jest możliwość dostosowania podejmowanych form działania do lokalnych potrzeb, jak również możliwości finansowych Samorządu Województwa Łódzkiego. Program jest dokumentem, który może być uzupełniany o nowe treści, biorąc pod uwagę aktualne wyzwania i potrzeby społeczne, wyniki prowadzonych badań oraz zmiany prawne. Prace nad programem toczyły się po pandemii COVID-19, która w istotny sposób wpłynęła na dynamikę przemocy domowej i wskazała konieczność wprowadzania nowych kierunków działania w zakresie profilaktyki.

1. Podstawowe pojęcia definicyjne

Problem przemocy domowej jest definiowany w aktach prawa krajowego i międzynarodowego. Konwencja Rady Europy z dnia 11 maja 2011 r o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Dz.U. z 2015 r. poz. 961) definiuje przemoc domową jako wszelkie akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej, zdarzające się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub między byłymi lub obecnymi małżonkami bądź partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą lub dzielili miejsce zamieszkania czy nie. Z kolei przemoc wobec kobiet w świetle Konwencji oznacza wszelkie akty przemocy ze względu na płeć, które powodują lub mogą prowadzić do fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej szkody lub cierpienia kobiet, w tym również groźby takich ataków, przymus lub arbitralne pozbawienie wolności, zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym. Wytyczne definicyjne dla niniejszego Programu kształtują przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W ich rozumieniu, poprzez przemoc domową rozumie się jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 535) zdefiniowane zostały pojęcia osoby doznającej przemocy, osoby stosującej przemoc i świadka przemocy domowej.

Zgodnie z tą regulacją za osobę doznającą przemocy domowej uznaje się:

- małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
- wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków;
- rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków;
- osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
- osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków;
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania;
- małoletniego;

– wobec których jest stosowana przemoc domowa;

Za osobę stosującą przemoc domową uznaje się osobę pełnoletnią, która dopuszcza się przemocy domowej wobec osób wskazanych w powyższym katalogu. Za świadka przemocy domowej uznaje się natomiast osobę, która posiada wiedzę o stosowaniu przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

Warto zauważyć, że niekiedy w literaturze przestępstwo znęcania się i przemoc domowa traktowane są równoważnie a stosowane bywają zamiennie. Tymczasem uznaje się, że przestępstwo znęcania się może być jedynie częścią obszaru przemocy domowej.

W sensie definicyjnym przemoc domowa wykracza znacznie swoim zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi. Można stwierdzić, że przestępstwo znęcania się jest najbardziej jaskrawym przykładem przemocy domowej, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część.

2. Regulacje służące ochronie przez przemocą domową

Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych

- Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 r.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r.
- Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 r.
- Deklaracja Wiedeńska z 1993 r.
- Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet - rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 1993 r.
- Deklaracja Pekińska i Platforma Działania z Pekinu z 1995 r.

Dokumenty Rady Europy

- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 z 1985 r. w sprawie przemocy domowej.
- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 z 1990 r. w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie.
- Rekomendacja Rady Europy nr 1450 z 2000r. w sprawie przemocy wobec kobiet w Europie.
- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2002)5 z 2002 r. w sprawie ochrony kobiet przed przemocą.
- Konwencja Rady Europy z 2011 r. o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961).

Dokumenty Unii Europejskiej

- Program sztokholmski przyjęty w dniach 10-11 grudnia 2009 r.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz. Urz. UE L 101 z 15.04.2011, s.1).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 17.12.2011, s. 1).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (w sprawach karnych) (Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011, s.2).
- Dyrektywa 2012/29/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Rz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, s. 57).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1385 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Dz.U. UE L z 2024 poz. 1385).

Dokumenty krajowe

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78 z 1997 r., poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1683).
- Ustawa z dnia 13 maja 2016r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1802).
- Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2151).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1283 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 145 ze zm.).
- Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 750 ze zm.).
- Ustawa z dnia 16 grudnia 2016r. - Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. 2024 r., poz. 737 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2021r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz. U. 2023 r., poz. 1095).

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.zm.).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964r. - Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1568 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 6 września 2023r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. z 2023 r., poz.1870).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2025r. w sprawie wzoru kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka służącego stwierdzeniu zasadności zapewnienia dziecku ochrony w związku z przemocą domową (Dz.U. z 2025 r., poz. 213).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecku w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony (Dz.U. z 2023 r., poz.1807).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 21 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru pouczenia rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka, któremu pracownik socjalny zapewnił ochronę w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową (Dz.U. z 2023 r., poz. 1159).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2023r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej (Dz.U. z 2023 r., poz.1827).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób zatrudnionych w tych ośrodkach (Dz.U. z 2023 r., poz. 1158).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz.U. z 2023 r., poz.1163).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. z 2023 r., poz.1166).

- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. z 2023 r., poz. 1164).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (Dz.U. z 2023 r., poz. 1165).
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej (Dz. U. z 2023 r., poz. 1161).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r., w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1798).
- Uchwała Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023r., w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M. P. z 2023 r., poz. 205).
- Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2021-2030.
- Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do 2030 roku, Załącznik do uchwały nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. (M.P. poz. 767).
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 - Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021r. w sprawie przyjęcia Strategii Przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.
- Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030

3. Zmiany prawa krajowego w 2023 r. w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Projektując politykę publiczną w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w długofalowej perspektywie, trzeba zarysować istotny dla planowanych celów kontekst zmian przepisów prawnych z 2023 roku. **Nowelizacja ustawy** zmieniła stosowaną dotąd terminologię. Pojęcie „**przemocy w rodzinie**” zostało zastąpione przez „**przemoc domową**”. Z punktu widzenia aksjologicznego zmienia to bowiem perspektywę postrzegania i analizowania problemu przemocy jako zjawiska występującego w rodzinie, na zjawisko szersze, występujące nawet pomiędzy niezamieszkującymi razem byłymi partnerami czy osobami pozostającymi obecnie

lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej, niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania. Zdejmuje też stygmat z rodziny, jako środowiska, w którym do przemocy wyłącznie dochodzi. **Nowelizacja** modyfikuje definicję przemocy domowej, wprowadzając do niej nowe elementy: żeby dane działanie lub zaniechanie było uznane za przemoc domową musi wykorzystywać **przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną** (także połączenie takich przewag) osoby stosującej przemoc nad osobą doznającą przemocy. Ponadto w treści przepisów wskazano także krąg osób objętych ochroną; są one określane jako „osoby doznające przemocy domowej”, w miejsce dotychczasowym określeń „osoby dotknięte przemocą w rodzinie” lub „ofiary przemocy w rodzinie”. Przed nowelizacją ustawa posługiwała się pojęciem „członka rodziny”, które obejmowało małżonka, wstępnego, zstępnego, rodzeństwo, powinowatego w tej samej linii lub stopniu co osoby wymienione powyżej, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, osobę pozostającą we wspólnym pożyciu (tj. konkubenta, konkubinę), inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą (tj. każdego współlokatora, nawet jeśli nie jest spokrewniony lub spowinowacony). Nowelizacja rozszerza ten katalog (i nie nazywa osób doznających przemocą „członkami rodziny” – co jest spójne z kierunkiem zmian terminologii).

Konsekwencją nowelizacji była zmiana procedury „Niebieskie karty”. Dotychczas kwestie związane z realizacją czynności w ramach procedury regulowały przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, które utraciły moc z chwilą wejścia w życie obowiązującego od dnia 28 września 2023 roku rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Jednocześnie ustawodawca wymógł, by tworząc procedurę uwzględnić skuteczność podejmowanych działań wobec osób doznających przemocy domowej i dobro tych osób, w szczególności małoletnich. Ponadto w treści regulującego tematykę procedury „Niebieskie Karty” aktu prawnego, dokonano zmian o charakterze porządkującym. Analizując krąg podmiotów uprawnionych do realizacji czynności z zakresu wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, niewątpliwie został on istotnie poszerzony – z dotychczasowo pięciu podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, a co za tym idzie, do wypełniania formularza „Niebieska Karta - A”, do sześciu, z uwagi na możliwość realizacji tejże czynności również przez specjalistów z organizacji pozarządowych. Do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” uprawnieni są: pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej; funkcjonariusz Policji; żołnierz Żandarmerii Wojskowej; pracownik socjalny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej; asystent rodziny; nauczyciel wychowawca będący wychowawcą klasy lub nauczyciel znający sytuację domową małoletniego; osoba wykonująca zawód medyczny, w tym lekarz,

pielęgniarka, położna lub ratownik medyczny; przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pedagog, psycholog lub terapeuta, będący przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia lub organizacji pozarządowej. Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje: osoby doznające przemocy domowej, osoby stosujące przemoc domową, przez które należy rozumieć wyłącznie osoby pełnoletnie. Katalog osób objętych procedurą ma obecnie istotne znaczenie m.in. w sytuacji ewentualnego postępowania skargowego, gdyż skargę na działalność zespołu interdyscyplinarnego, członka zespołu interdyscyplinarnego, działalność grupy diagnostyczno-pomocowej lub członka grupy diagnostyczno-pomocowej może złożyć wyłącznie osoba objęta procedurą „Niebieskie Karty”.

Obok zmian w przepisach ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, planując politykę publiczną w zakresie profilaktyki przemocy domowej, zwrócić należy uwagę także na ustawę z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tzw. ustawa Kamilka – ustawa o ochronie małoletnich), którą wprowadzono przepisy dotyczące standardów ochrony małoletnich (art. 22b i 22c ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małoletnich). Obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małoletnich mają:

- Organ zarządzający jednostką systemu oświaty, o której mowa w art. 2 pkt 1-8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Należą do nich m.in.: przedszkola, szkoły i schroniska młodzieżowe.
- Organ zarządzający inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni.
- Organizator działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich.
- Podmioty świadczące usługi hotelarskie oraz turystyczne, a także prowadzące inne miejsca zakwaterowania zbiorowego, w zakresie niezbędnym do zapewnienia ochrony małoletnich.

Ponadto nowelizacja zmienia m.in. przepisy dotyczące wysłuchania dziecka przez sąd, które będzie mogło nastąpić raz w toku postępowania, chyba że dobro dziecka wymaga ponownego przeprowadzenia tej czynności lub taką potrzebę zgłasza samo dziecko. Ustawa reguluje także, że dziecko przed sądem ma swojego reprezentanta. W sytuacji jeśli opiekun lub rodzic nie może podjąć się tej funkcji, rolę tę mogą pełnić adwokaci i radcy prawni. Zmiany

zakładają też wdrożenie procedury tzw. Serious Case Review, która tworzy obowiązek analizy najpoważniejszych przypadków przemocy wobec najmłodszych. W każdej takiej sprawie ustalane będzie m.in., dlaczego nie podjęto odpowiednich działań, zanim dziecku stała się krzywda, a także co robić, aby w przyszłości zapobiec tragicznym zdarzeniom.

4. Przemoc domowa jako problem społeczny.

Przemoc domowa to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił, działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody.

Cechy charakterystyczne przemocy domowej:

- Przemoc jest intencjonalna. Jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie drugiej osoby.
- W sytuacji przemocy występuje nierównowaga sił. Jedna ze stron relacji ma przewagę nad drugą. Osoba doznająca przemocy jest słabsza, a osoba stosująca przemoc silniejsza.
- Przemoc narusza prawa i dobra osobiste. Osoba stosująca przemoc wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa drugiej osoby (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).
- Przemoc powoduje cierpienie i ból. Osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie drugiej osoby na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że osoba doznająca przemocy ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Można wyróżnić pięć podstawowych form przemocy domowej: psychiczną, fizyczną, ekonomiczną, seksualną i zaniedbanie .

- Przemoc psychiczna rozumiana jest jako wywieranie presji na osobę w celu sprawowania nad nią kontroli i podporządkowania jej swojej woli. Istotą przemocy jest naruszenie godności osobistej. Stanowi podstawę wszelkich innych form przemocy i zazwyczaj z nimi współwystępuje. Wśród form przemocy psychicznej wskazać można m.in.: wyśmiewanie; deprecjonowanie wartości, poglądów, osiągnięć drugiej osoby; kwestionowanie zdrowia psychicznego; izolowanie społeczne; ataki werbalne; lekceważenie potrzeb i uczuć.
- Przemoc fizyczna definiowana jest jako naruszenie lub usiłowanie naruszenia nietykalności cielesnej. Wśród jej form wskazać można m.in.: szarpanie, bicie, popychanie, kopanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, duszenie, oparzanie, oblewanie żrącymi substancjami.

- Przemoc ekonomiczna polega m.in. na celowym niszczeniu własności, pozbawianiu środków lub tworzeniu warunków, gdy trudno jest zaspokoić podstawowe potrzeby np. uniemożliwianiu podjęcia pracy zarobkowej i wymuszaniu pracy nieodpłatnej, odbieraniu zarobionych pieniędzy, niszczeniu rzeczy, wymaganiu, by sprawozdawać się z każdej wydanej kwoty, pozbawieniu informacji na temat stanu majątku rodziny, zaciąganiu kredytów i pożyczek na wspólne konto, zmuszaniu do spłacania długów, sprzedawaniu rzeczy osobistych bądź wspólnych bez uzgodnienia.
- Przemoc seksualna dotyczy sfery seksualnej, jej celem jest poniżenie drugiej osoby, odebranie jej godności, polega na naruszeniu intymności. Jej istotą jest zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić.
- Zaniedbanie dotyczy naruszenia obowiązku opieki ze strony najbliższych. Jego istotą jest niezaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych i psychicznych drugiego człowieka. Odnosi się do dzieci, osób z ograniczoną sprawnością lub chorych, wymagających opieki innych osób.

Na podobne aspekty omawianych zagadnień wskazuje definicja Rady Europy określając przemoc w rodzinie jako: jakikolwiek czyn lub zaniedbanie ze strony jednego członka rodziny wobec innych jej członków, który zagraża życiu, cielesnej bądź psychicznej integralności lub wolności innego członka danej rodziny lub poważnie szkodzi rozwojowi jego osobowości.

Powyższe definicje są szerokie, uwzględniają zarówno intencjonalność, jak i rodzaje zachowań oraz ich skutki. Wskazują także, że przemoc może dotyczyć relacji:

- rodzic/opiekun - dziecko,
- małżonek/partner - małżonek/partner,
- osoba dorosła – senior/seniorka.

Istotą przemocy domowej jest wykorzystywanie przewagi siły lub władzy dla krzywdzenia osób najbliższych. Biorąc pod uwagę psychologiczny aspekt przemocy domowej należy zwrócić uwagę na cierpienie i bezradność osoby doznającej przemocy, na często niezrozumiałe relacje pomiędzy osobą dotkniętą przemocą a osobą ją stosującą i złożony obraz rodziny z problemem przemocy. Psychologiczne rozumienie przemocy odgrywa podstawową rolę przy pomaganiu osobom w przeciwstawianiu się przemocy i w niwelowaniu szkód, jakie poczyniła w ich życiu. Osoby doznające przemocy domowej są dość trudne do zidentyfikowania. Nie posiadają jednoznacznych cech zewnętrznych, nie demonstrują charakterystycznych zachowań, które mogłyby je wyróżnić spośród innych osób. Nawet jeśli

mają na swoim ciele urazy spowodowane użyciem przemocy to często te oznaki są skrywane, aby uniknąć podejrzeń i wstydu. To, co wyróżnia osoby doznające przemocy, to doświadczanie krzywdy w ich życiu, najczęściej doznawanej ze strony ich najbliższych. Osoby doznające przemocy znajdują się w stanie kryzysu spowodowanego krzywdzeniem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, ekonomicznym lub seksualnym. Osobą doznającą przemocy domowej może stać się zarówno kobieta (statystycznie zdecydowanie częściej), jak i mężczyzna niezależnie od wieku, statusu społecznego, stanu zdrowia czy innych czynników.

Podobnie jak nie istnieje typowy portret osoby doznającej przemocy, tak też trudno nakreślić portret osoby stosującej przemoc, zarówno jeśli chodzi o wiek, wykształcenie, status społeczny czy cechy osobowości. Osoba stosująca przemoc to osoba, która jest silniejsza fizycznie lub psychicznie, ma lepszą pozycję finansową czy społeczną i wykorzystuje tę przewagę do zaspakajania własnych potrzeb, najczęściej, aby uzyskać kontrolę nad drugą osobą. Nie respektuje praw tej drugiej osoby.

Według niektórych statystyk znaczna część przypadków przemocy fizycznej ma związek z alkoholem. Niektóre badania wskazują, że 40% osób znęcających się nad rodziną to osoby uzależnione od alkoholu. Prawdopodobieństwo wystąpienia aktów przemocy w rodzinach, w których występują problemy alkoholowe jest ponad dwukrotnie większe niż w pozostałych. Nie należy jednak wiązać stosowania przemocy z nadużywaniem alkoholu. Należy pamiętać, że może to być tylko jeden z wielu czynników sprzyjających występowaniu zachowań o charakterze przemocowym, a nie jest źródłem przemocy.

Zachowanie osoby stosującej przemoc domową może skutkować u osoby jej doznającej wieloma problemami zdrowotnymi, emocjonalnymi i społecznymi. Ma wpływ na wszystkie obszary jej życia począwszy od zdrowia fizycznego, psychicznego, kształtowania się poczucia własnej wartości, poprzez jej umiejętności rodzicielskie, aż po możliwości znalezienia się na rynku pracy i funkcjonowania na nim.

Za przemoc zawsze odpowiedzialna jest osoba, która ją stosuje. Przenoszenie lub współdzielenie odpowiedzialności na osobę, która doznaje przemocy domowej, jest wzorcem działania osoby stosującej przemoc. Skutkuje ono biernością osób doznających przemocy i utrudnia im poszukiwanie pomocy i wsparcia.

4.1 Krzywdzenie dzieci

Fundacja „Dajemy Dzieciom Siłę”, zajmująca się działaniami na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem, opiera się na definicji D. Gilla, zgodnie z którą: „Krzywdzenie dziecka to każde działanie lub bezczynność jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy

rezultat takiego działania lub bezczynności, który deprywuje równe prawa i swobody dzieci lub zakłóca ich optymalny rozwój”. Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) „krzywdzenie lub maltretowanie dziecka to wszystkie formy fizycznego lub emocjonalnego złego traktowania, zaniedbania, wykorzystania seksualnego lub komercyjnego, doznane od osoby, odpowiedzialnej za dziecko, której ono ufa lub która ma władzę nad nim, skutkujące faktyczną lub potencjalną krzywdą dziecka dla jego zdrowia, możliwości przetrwania, rozwoju albo godności”. Na uwagę zasługuje fakt, że definicje krzywdzenia dzieci dotyczą także ryzyka doznania przez dziecko krzywdy, w wyniku działania lub bezczynności osób dorosłych.

Ustalenia definicyjne nie różnicują także dziecka jako osoby, która doświadcza bezpośrednio aktów przemocy i dziecka, które jest świadkiem przemocy. Jak wynika z ustaleń badaczy i praktyków, szkody wynikające zarówno z jednej, jak i drugiej formy zaangażowania dziecka przyczyniają się do jego znacznej krzywdy emocjonalnej. Kwestia ta jednoznacznie uregulowana została w nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 9 maja 2023 roku, poprzez uznanie małoletniego będącego świadkiem przemocy za osobę jej doznającą.

5. Przemoc domowa jako problem prawny

Z perspektywy przepisów obowiązujących w polskim prawodawstwie, wśród głównych aktów prawnych regulujących zagadnienia przemocy domowej, wskazać należy ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Przemoc domowa nie stanowi przestępstwa w rozumieniu prawa karnego. Odpowiedzialności karnej podlegają natomiast osoby, które ukończyły 17 lat i dopuściły się różnych czynów zabronionych, związanych ze stosowaniem przemocy domowej. Najczęściej popełnianym w ten sposób przestępstwem jest opisane w art. 207 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17 ze zm.), fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad osobą najbliższą lub pozostającą w zależności od sprawcy. Znęcanie się ma charakter wielokrotny, powtarzalny, wyjątkowo może to być również działanie jednorazowe, lecz intensywne i rozciągnięte w czasie. Jeśli zachowanie jednorazowe nie posiada powyższych cech, rozpatrywane jest w kategorii innego przestępstwa, np. naruszenia nietykalności, uszczerbku na zdrowiu, groźby karalnej. Do przestępstw tych będą należeć:

- art. 148 k.k. – zabójstwo;
- art. 156 k.k. – spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 157 k.k. – spowodowanie innego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 189 k.k. – pozbawienie wolności;

- art. 190 k.k. – groźba bezprawna;
- art. 191 k.k. – zmuszenia do określonego zachowania;
- art. 191a k.k. – utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
- art. 197 k.k. – zgwałcenie;
- art. 198 k.k. – współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
- art. 199 k.k. – wymuszenie współżycia płciowego;
- art. 200 k.k. – obcowanie płciowe z osobą małoletnią;
- art. 201 k.k. – kazirodztwo;
- art. 202 k.k. – prezentowanie treści pornograficznych;
- art. 203 k.k. – doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;
- art. 208 k.k. – rozpijanie małoletnich;
- art. 209 k.k. – uchylanie się od obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby;
- art. 210 k.k. – porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej;
- art. 267 k.k. – naruszanie tajemnicy korespondencji;
- art. 278 k.k. – kradzież mienia;
- art. 279 k.k. – kradzież z włamaniem;
- art. 280 k.k. – rozbój;
- art. 282 k.k. – wymuszenie rozbójnicze;
- art. 284 k.k. – przywłaszczenie rzeczy ruchomej;
- art. 286 k.k. – oszustwo;
- art. 288 k.k. – zniszczenie mienia.

6. Diagnoza problemu przemocy domowej

Diagnoza została opracowana na podstawie:

1. Badania Unii Europejskiej dotyczącego przemocy ze względu na płeć, na podstawie danych zebranych od września 2020 r. do marca 2024 r. podczas wywiadów ze 114023 kobietami w wieku 18-74 lat. Eurostat, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn.
2. Publikacji „W niektórych krajach Europy przemoc pogarsza się”, Stoimenova M. EuroNews <https://pl.euronews.com/europa/2025/06/06/w-niektorych-krajach-europy-przemoc-domowa-sie-pogarsza> (06.06.2025)
3. Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie. Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Październik, 2019 r.

4. Raportu: „Teraz koniec z Tobą. Czarna Księga Ofiar Przemocy Domowej w Polsce 2021”. Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa psychologicznego, Warszawa, 2022 r.
5. Diagnozy przemocy wobec dzieci w Polsce 2023. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę. Warszawa, 2023 r.
6. Raportu „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych”, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Warszawa, 2022 r.
7. Danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi za lata 2021-2024.
8. Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021, 2022 i 2023.
9. Danych Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego z realizacji na terenie województwa łódzkiego zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w 2024 roku.

6.1 Skala zjawiska przemocy domowej i ze względu na płeć w Europie

Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w latach 2020-2024 przez Eurostat, Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn, co trzecia kobieta w Unii Europejskiej, w wieku od 18 do 74 lat, doznała w dorosłym życiu przemocy lub gróźb. Co szósta kobieta doznała przemocy seksualnej, w tym zgwałcenia, a co piąta kobieta doznała przemocy fizycznej lub seksualnej od partnera, osoby wspólnie gospodarującej lub krewnego. Większość kobiet, które doznały przemocy, dzieliła się tym doświadczeniem z bliską osobą, lecz jedynie co piąta zwróciła się o wsparcie ze strony ochrony zdrowia lub służb socjalnych, a tylko co ósma zawiadomiła o incydencie policję.

Dane przedstawione w czerwcu 2024 r. przez Federalny Urząd Policji Kryminalnej Niemiec wskazują na niepokojący wzrost przypadków przemocy domowej. W 2023 r. przemocy ze strony osób najbliższych doświadczyło 256 tys. osób, czyli o 6,5% więcej niż w roku poprzednim. 70,5% osób doświadczających przemocy stanowiły kobiety. 155 kobiet straciło życie w wyniku brutalnego aktu przemocy domowej. Surowe prawo w tym zakresie w Niemczech nie przekłada się na spadek przypadków przemocy domowej, a ich liczba sukcesywnie rośnie.

Liczba przypadków przemocy domowej w Portugalii, także rośnie. W latach 2021-2024 liczba osób szukających pomocy w Portugalskim Stowarzyszeniu Pomocy Ofiarom APAV wzrosła o 29,3%, osiągając łącznie ponad 43 tys. przypadków. Ekspertki i eksperci organizacji wiążą ten wzrost z nagłaśnianiem medialnym problematyki przemocy oraz utrzymującym się efektem pandemii, która, zwłaszcza w okresie lockdownu, sprzyjała odizolowaniu osób krzywdzonych. Z danych organizacji wynika także, że w ciągu ostatnich lat znacząco, a wręcz rekordowo, wzrasta liczba stwierdzonych przypadków przemocy domowej wobec mężczyzn.

Z kolei dane statystyczne greckiej policji wskazują na utrzymujący się w ciągu ostatnich lat, na prawie niezmiennym poziomie, wskaźnik przypadków przemocy domowej. Jednocześnie liczba przypadków przemocy jest dwukrotnie wyższa niż w 2020 r. Zdecydowana większość kobiet, które zgłosiły przestępstwo przemocy domowej nadal pozostawały w relacji z osobą krzywdzącą. Do blisko 60% zdarzeń doszło w relacjach romantycznych, około 30% przypadków dotyczyło małżonków, a w prawie 14% przemoc miała miejsce w związkach partnerskich. W Grecji, w wyniku przemocy domowej, odnotowano również śmierć 12 kobiet. W 2023 r. wprowadzono tam testowo aplikację "przycisk paniki", która ma ułatwić kobietom wezwanie pomocy służb interwencyjnych w sytuacji zagrożenia przemocą domową. W 2024 r. funkcjonalność aplikacji została rozbudowana na teren całego kraju i dedykowana wszystkim osobom doznającym przemocy, bez względu na płeć.

Nieco inny trend odnotowywany jest w Hiszpanii. W 2024 r. blisko 35 tys. kobiet zostało zarejestrowanych jako osoby doznające przemocy. Jest to o ponad 5% mniej niż w roku ubiegłym. Jednocześnie liczba osób skazanych za stosowanie przemocy wzrosła do ponad 39 tys., co stanowi najwyższą liczbę od 2015 r. Należy zwrócić uwagę, że w Hiszpanii działają już wyspecjalizowane sądy ds. przemocy ze względu na płeć, co można wiązać ze wzrostem liczby wydanych orzeczeń.

W Bułgarii natomiast przemoc domowa nadal pozostaje niedostatecznie nagłaśnianym i rzadko zgłaszanym problemem. Bułgarskie prawo nadal nie gwarantuje ochrony osobom, które nie mieszkają ze sobą, a w wielu regionach kraju brakuje schronisk dla osób doznających przemocy. Kraj ten dotychczas nie dokonał ratyfikacji Konwencji Stambulskiej,

Pomimo zróżnicowanych ram prawnych, standardów ochrony przed przemocą i reakcji społecznych, przemoc domowa pozostaje w Europie jednym z istotniejszych problemów społecznych. Świadomość problemu i konieczność efektywnego przeciwdziałania przemocy domowej w niektórych krajach jest wysoka, nie mniej trudności w egzekwowaniu prawa i należyтым wspieraniu osób doznających przemocy domowej, nadal narażają je na negatywne konsekwencje, w tym utratę zdrowia i życia.

6.2 Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy domowej

Diagnoza problemu przemocy domowej w Polsce była przedmiotem wielu badań, zleczanych w minionych latach przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ostatnim przeprowadzonym badaniem był projekt Kantar Polska "Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy domowej", którego celem było:

- zidentyfikowanie przekonań i stereotypów na temat zjawiska przemocy domowej;

- określenie skali i charakterystyki zjawiska przemocy domowej, w tym w odniesieniu do bycia pośrednim świadkiem przemocy poprzez znajomość rodzin z problemem przemocy oraz osobistych doświadczeń (obecnych lub przeszłych) poprzez bycie bezpośrednim świadkiem przemocy we własnej rodzinie, osobą doznającą przemocy lub osobą stosującą przemoc;
- stworzenie szczegółowej, wielowymiarowej charakterystyki osób doznających przemocy oraz osób stosujących przemoc.

Z raportu powstałego w ramach przeprowadzonego badania wynika, że Polacy wokół siebie najczęściej dostrzegają przemoc psychiczną. 54% badanych deklaruje, że zna rodziny, w których ktoś stosuje tę formę przemocy. Z kolei najrzadziej spostrzegana jest przemoc seksualna. Aż 95% osób twierdzi, że nie zna w swoim otoczeniu rodzin, w których ktoś dopuszcza się przemocy seksualnej. 81% badanych deklaruje ponadto, że nie zna takich rodzin, w których krzywdzone są dzieci.

Deklaratywnie, ponad połowa badanych, obserwująca w swoim otoczeniu rodziny, w których dochodzi do przemocy, podejmuje jakieś działania interwencyjne. Najczęściej są to rozmowy z osobą doznającą przemocy i motywowanie jej do podjęcia działań zaradczo-ochronnych, a także rozmowa z osobą stosującą przemoc. W przypadku wystąpienia przemocy fizycznej, jest to także wezwanie policji. Wśród deklarowanych form interwencji było także dokonanie zgłoszenia do ośrodka pomocy społecznej. Natomiast głównym powodem powstrzymywania się od działań interwencyjnych jest brak gotowości lub brak odwagi.

Bezpośrednimi świadkami przemocy psychicznej w swoich rodzinach było od 4 do 11% badanych, a przemocy fizycznej - od 2 do 6% badanych. Co trzeci badany przyznaje, że w dzieciństwie doznał przemocy psychicznej oraz fizycznej, 9% badanych doświadczyło przemocy ekonomicznej, a 4% - przemocy seksualnej. Kobiety częściej doznawały przemocy psychicznej, a mężczyźni - przemocy fizycznej. Doświadczenie przemocy w dzieciństwie znacząco wpływa na doznawanie lub stosowanie przemocy w życiu dorosłym. Prawie co czwarty badany w dzieciństwie obserwował akty przemocy psychicznej w swojej rodzinie. Niemal taki sam odsetek to osoby, obserwujące akty przemocy fizycznej. Najczęstsze było stałe narzucanie woli, wydawanie rozkazów, bicie, szarpanie czy popychanie. Trochę rzadziej Polacy doznawali w dzieciństwie obrażenia, wyzywania, grożenia oraz zakazów kontaktowania się z innymi osobami (22%). W podobnym stopniu Polacy deklarują, że w dzieciństwie ktoś z domowników ich ośmieszał (19%).

Niemal co piąty badany doznał jakiegokolwiek formy przemocy i to wiele razy w ciągu życia. 28% badanych doznało przemocy kilka razy a 10% jedynie raz. Najbardziej

rozpowszechnioną formą przemocy jest przemoc psychiczna. W ostatnim roku przemocy tej doznało 29% Polaków. W skali całego życia aż 40% badanych przyznaje, że doznało przemocy psychicznej więcej niż raz w życiu. Prawie co czwarty Polak (23%) doznał przynajmniej raz przemocy fizycznej, a na wielokrotne krzywdzenie wskazało 16% badanych. W ostatnim roku przemocy fizycznej doznało 14 % badanych. Przemocą ekonomiczną dotkniętych zostało 13% badanych. Natomiast 5% badanych zadeklarowało doznanie przemocy seksualnej, co zdaniem ekspertów jest liczbą mocno zaniżoną. Wyniki badania jednoznacznie ukazują korelację pomiędzy nadużywaniem alkoholu, a stosowaniem przemocy domowej. To, że osoba stosująca przemoc była pod wpływem alkoholu, zauważa od 30% badanych dotkniętych przemocą ekonomiczną, do 44% badanych, którzy doznali przemocy fizycznej.

Osoby doznające przemocy domowej w większości przypadków nie szukają pomocy. Gdy jednak zdecydują się na poszukiwanie wsparcia, to najczęściej czynią to osoby doznające przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej (od 24% do 31%) a zdecydowanie rzadziej osoby, które doświadczyły przemocy seksualnej (11%). Pomocy w pierwszej kolejności szukają wśród członków rodziny, następnie zgłaszają się do ośrodka pomocy społecznej, a w dalszej kolejności na Policję. Najczęstszą formą pomocy, z której korzystały osoby doznające przemocy domowej było wsparcie psychologiczne, następnie pomoc prawna i wreszcie wsparcie socjalne. Osoby, które zwracały się o pomoc, dosyć wysoko oceniają jej skuteczność. Od 66% do 78% osób uważa uzyskane wsparcie za skuteczne.

30% respondentów identyfikuje swoje sprawstwo przemocy domowej. Ponad 9 mln Polaków przyznaje się do stosowania przemocy, a około 6 mln osób czyniło to kilkakrotnie lub wielokrotnie. Najwięcej osób (24%) przyznaje się do stosowania przemocy psychicznej, 11% do przemocy fizycznej, 5% - do przemocy ekonomicznej i wreszcie 2% - do przemocy seksualnej.

Demograficzny profil osoby stosującej przemoc domową nie jest łatwy do określenia. Stosowania przemocy nie da się powiązać z wiekiem, wykształceniem, miejscem zamieszkania, sytuacją zawodową czy zdrowotną. W przypadku warunków materialnych, to wraz z ich pogorszeniem rośnie liczba osób stosujących przemoc domową. Ogólnie wspólnym doświadczeniem osób stosujących przemoc było doznawanie przemocy w rodzinie pochodzenia. O przemocy domowej można więc powiedzieć, że w pewnym zakresie jest dziedziczona pokoleniowo.

Polacy uznają, że przemoc domowa występuje stosunkowo często. Zdaniem respondentów najbardziej rozpowszechnioną formą jest przemoc psychiczna. 9% badanych uważa, że dotknięte jest nią niemal każde gospodarstwo domowe, a kolejne 25% badanych

jest zdania, że dotyczy ponad połowy gospodarstw domowych. Przemoc fizyczną, jako występującą co najmniej często, dostrzega 24% ankietowanych.

Zdecydowana większość Polaków deklaruje, że nie myśli o przemoc domowej w sposób stereotypowy i potrafi rozpoznać zachowania świadczące o przemoc fizycznej, psychicznej, ekonomicznej i seksualnej. Blisko 85% - 90% Polaków różne zachowania przemocowe uznaje za nieakceptowalne, co może świadczyć o coraz większej wrażliwości społecznej na problem przemoc domowej. Nadal jednak około 10% dorosłych, czyli ponad 3 mln Polaków akceptuje różnego rodzaju zachowania przemocowe. Kobiety i mężczyźni różnie postrzegają przemoc. Ze stwierdzeniem „rodzice mają prawo bić swoje dzieci”, zgadza się 13% mężczyzn i 5% kobiet. Badanie pokazało, że mężczyźni częściej akceptują dopuszczalność przemoc. Jako najbardziej kontrowersyjna jawi się opinia odnosząca się do twierdzenia, że „osoby doznające przemoc domowej akceptują swoją sytuację”. Polacy są tutaj podzieleni niemal po równo – około 40% podpisuje się pod tym stwierdzeniem i tyle samo nie zgadza się z nim (pozostałe osoby nie mają wyrobionego zdania).

6.3 Liczba śmiertelnych przypadków przemoc domowej w Polsce

W gromadzonych krajowych danych statystycznych, istotnym brakiem jest informacja o liczbie osób, które straciły życie na skutek aktu przemoc domowej. W różnych źródłach szacuje się, że może to być od 150 do 500 osób rocznie. Celem projektu „Czarna księga ofiar przemoc domowej w Polsce 2021”, przeprowadzonego przez „Niebieską Linie” IPZ, było dotarcie do wszystkich miejsc, które w Polsce gromadzą dane statystyczne i pozyskanie danych o śmiertelnych zdarzeniach związanych z przemocą domową: zabójstw, samobójstw oraz zaginięć.

W przypadku danych policyjnych i sądowych analizowano przypadki następujących przestępstw:

- art. 148 § 1 k.k.12 – zabójstwo;
- art. 148 § 2 k.k. – zabójstwo kwalifikowane;
- art. 148 § 3 k.k. – zabójstwo więcej niż jednej osoby jednym czynem lub w recydywie oraz zabójstwo funkcjonariusza publicznego;
- art. 148 § 4 k.k. – zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami;
- art. 156 § 1 i 3 k.k. – ciężki uszczerbek na zdrowiu, którego następstwem jest śmierć człowieka.

Uzyskane dane ze statystyk policyjnych dotyczą postępowań przygotowawczych zakończonych w 2021 r. i nie są tożsame z liczbą przypadków zabójstw stwierdzonych w tym roku, które to dane nie są praktycznie dostępne. W 2021 roku ogólna liczba zakończonych postępowań przygotowawczych wyniosła 680, w tym blisko 1/5, czyli 125 przypadków, stanowiły zabójstwa na tle nieporozumień rodzinnych. Porównywalny był odsetek osób pokrzywdzonych zabójstwem na tle nieporozumień rodzinnych w odniesieniu do ogółu osób pokrzywdzonych zabójstwem. Natomiast zauważalnie inaczej przedstawia się płeć osób pokrzywdzonych zabójstwem. We wszystkich przypadkach zabójstw kobiety stanowiły około 25% pokrzywdzonych, natomiast w przypadkach zabójstw na tle nieporozumień rodzinnych kobiety stanowiły ponad 40% pokrzywdzonych. W 2020 r. liczba ta była jeszcze większa. Kobiety stanowiły prawie 50% ogółu osób pokrzywdzonych zabójstwem.

Dane statystyczne sądów powszechnych dotyczą natomiast liczby osób, które zostały osądzone w 2021 roku, co również nie jest równoznaczne z liczbą popełnionych w tym roku czynów. Za popełnienie przestępstwa zabójstwa osoby najbliższej skazanych zostało 76 osób. W liczbie tej nie uwzględniono przestępstw popełnianych przez byłych małżonków, byłych partnerów i osób niemieszkujących z pokrzywdzonymi. Osądzonymi sprawcami przestępstw byli najczęściej mężczyźni (89,5%), a kobiety – skazane sprawczynie przestępstwa zabójstwa stanowiły niewielki odsetek (10,5%). Z kolei osobami pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety (blisko 54%), następnie mężczyźni (około 40%) oraz dzieci (6,5%).

Kolejnym, jak się okazało najpełniejszym, choć nie oddającym pełnej skali problemu, źródłem danych o śmiertelnych przypadkach przemocy domowej był monitoring mediów. Obejmował on cały 2021 r. i prowadzony był głównie z wykorzystaniem zasobów Internetu. Monitoring mediów pozwolił na zebranie informacji o 107 zabójstwach, w których uczestniczyło 111 sprawczyń i sprawców, a śmierć poniosło 119 osób, przy czym należy uznać, że liczby te nie obejmują wszystkich popełnionych zbrodni.

Sprawcami zabójstw było 79 mężczyzn i 32 kobiety. Działali oni zazwyczaj samodzielnie, a w 4 przypadkach sprawcami były dwie osoby. Największą grupę sprawców stanowiły osoby mające od 30 do 45 lat, a pięcioro z nich nie ukończyło 18 roku życia. 35 osób, czyli blisko 1/3 sprawców, w czasie dokonywania zabójstwa była pod wpływem alkoholu lub narkotyków, a 16 z nich to osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków.

W 91 odnotowanych przypadkach zdarzenie dotyczyło 1 osoby pokrzywdzonej, a w kilku przypadkach były to 2 lub 3 osoby. Osobami pokrzywdzonymi były najczęściej kobiety, stanowiące niemal 2/3 wszystkich pokrzywdzonych. Dysproporcja płci nie dotyczy jednak zamordowanych dzieci. W grupie 17 niepełnoletnich ofiar było 9 dziewcząt i 8 chłopców. Największą grupę pokrzywdzonych tworzą osoby w wieku średnim mające od 30 do 59 lat.

W ponad 50% przypadków osobami zamordowanymi byli małżonkowie lub partnerzy. Najliczniejszą kategorię stanowiły zabójstwa partnerki, a w blisko 16% - zabójstwa mężczyzny przez partnerkę. W dalszej kolejności zabijane były matki przez dzieci oraz dzieci przez rodziców. Najczęstszym narzędziem, jakiego używali sprawcy był nóż, którym zadawali ciosy ofiarom.

W wielu przypadkach działanie sprawcy powiązane było z przeżywaną zazdrością, opuszczeniem przez partnerkę albo zapowiedzią opuszczenia sprawcy. W 21 przypadkach do zabójstwa doszło we wspólnym miejscu zamieszkania ofiary i sprawcy, a w 8 przypadkach w mieszkaniu osoby pokrzywdzonej. W pozostałych sprawach miejscem zbrodni była m.in. ulica lub samochód. Wśród wszystkich 107 przypadków, jakie przeanalizował zespół ekspertek i ekspertów projektu, aż 15% stanowiły zabójstwa suicydalne. Straciło w nich życie 11 kobiet i 8 dzieci. W przypadku tych zabójstw sprawcy prezentowali wyższy status społeczny (np. nauczyciele akademicki, lokalni politycy, biznesmeni).

Projekt "Czarna księga ofiar przemocy domowej w Polsce 2021" pokazał, że na podstawie gromadzonych w Polsce danych statystycznych nie było możliwe ustalenie dokładnej liczby osób, która rocznie traci życie na skutek działań osób stosujących przemoc domową. Jedynym dostępnym, chociaż w ograniczonym zakresie, źródłem danych były są media.

6.4 Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce

Doznawanie krzywd w dzieciństwie stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń rozwojowych, dotyczących zarówno zdrowia psychicznego jak i fizycznego dziecka, a ich następstwa mogą negatywnie uwidocznić się w dorosłym życiu.

Celem badania, przeprowadzonego w 2023 r., przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, było poszerzenie i zaktualizowanie wiedzy o wiktymizacji dzieci i młodzieży w Polsce, w tym m.in.:

- określenie częstotliwości występowania różnych form przemocy doświadczanej przez dzieci i młodzież;
- określenie skali zaniedbania fizycznego i psychicznego;
- określenie zależności doświadczania przemocy przez dzieci od płci, wieku, miejsca zamieszkania i czynników rodzinnych.

Z badania wynika, że 79% respondentów w wieku 11–17 lat przynajmniej raz doświadczyła przemocy lub zaniedbania. 66% badanych doświadczyło przemocy rówieśniczej, a co trzeci doznał przemocy ze strony bliskiej osoby dorosłej. 26% respondentów zostało wykorzystanych seksualnie bez kontaktu fizycznego, a zaniedbania psychicznego doświadczyło 23% osób. Parentyfikacją objęty został co piąty badany, świadkiem przemocy domowej był co siódmy

badany, a 8% respondentów przyznało, że byli zaniedbywani fizycznie. Taki sam odsetek badanych został wykorzystany seksualnie z kontaktem fizycznym. O doświadczaniu przemocy lub zaniedbania zdecydowanie częściej mówili mieszkańcy miast niż wsi.

Przemocy psychicznej lub fizycznej ze strony bliskiej osoby dorosłej doświadczyła niemal jedna trzecia młodych ludzi, a w roku poprzedzającym badanie - jedna piąta badanych. Istotnie częściej przemoc ze strony bliskich dorosłych adresowana była do dziewcząt (36%) niż chłopców (29%). W odniesieniu do całego życia istotnie częściej doznawanie przemocy deklarowały starsze nastolatki (36%). Przemoc psychiczna istotnie częściej kierowana była do dziewcząt (27%) niż do chłopców (16%). Odnośnie do całego życia częściej obydwu form przemocy doznawały starsze nastolatki (28% - przemoc fizyczna; 24% - przemoc psychiczną), a także nastolatki mieszkające w mieście (26% - przemoc fizyczna; 24% - przemoc psychiczną)

Co siódmy z respondentów został uderzony lub kopnięty przez dorosłego, a w przypadku 7% badanych miało to miejsce w poprzedzającym roku. 15% bitych lub kopanych nastolatków doznało uderzenia przedmiotem, takim jak pas, kij, nóż. Istotnie częściej były bite dziewczęta (17%) niż chłopcy (12%). Następstwem dla jednej trzeciej bitych lub kopanych było odczuwanie bólu, siniaki, skaleczenie lub złamanie.

Najczęściej wskazywanymi sprawcami bicia lub kopania byli ojcowie (35%), a w następnej kolejności matki (31%). Co dziesiąte dziecko mówiło o innym znajomym dorosłym albo innym dorosłym członku rodziny. Aż 29% dzieci uderzonych przez bliskiego dorosłego nie wskazało kto tego się dopuścił. W badaniu zapytano także o doświadczanie kar cielesnych w postaci tzw. klapsów. 41% respondentów wskazało, że dostało kiedykolwiek klapsa, Mając na względzie częstotliwość tej formy przemocy, 48% osób, które je dostawały, doświadczała ich sporadycznie (nie częściej niż raz w roku), a wobec 37% stosowano je regularnie (co najmniej kilka razy w roku).

Przemoc psychiczna, której doznawało 22% badanych, stosowali najczęściej rodzice. Inaczej niż w przypadku przemocy fizycznej, jako sprawczynie wskazywane były najczęściej matki (43%) a nieco rzadziej wskazywani byli ojcowie (39%). Innego dorosłego z rodziny wskazało 11%, a innego znajomego dorosłego – 10% badanych.

Trendy dotyczące stosowania przemocy przez bliskich dorosłych, kształtują się inaczej odnośnie do przemocy fizycznej i przemocy psychicznej. Zasięg przemocy fizycznej obniżył się w porównaniu z analogicznym badaniem z 2018 r. z 33% do 24% - dla całego życia i z 20% do 10% - dla ostatniego roku, co uznać można za znacznie pozytywną zmianę.

6.5 Przemoc wobec seniorów i osób z niepełnosprawnością

Przemoc wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością jest zjawiskiem, niedoszacowanym. Wyniki uzyskane w badaniu „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych”, zrealizowanym we wrześniu 2022 r., w ramach Programu „Sprawiedliwość”, finansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021, wskazują, że znaczna część Polaków była świadkami przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością. Wiedzę o przemocy wśród osób bliskich częściej mają kobiety i osoby młodsze. Jednocześnie tylko co trzecia osoba zdecydowała się na ujawnienie przemocy w swoim otoczeniu. Podobnie osoby, które doświadczyły przemocy, rzadko decydują się na jej ujawnienie.

Osoby starsze i osoby z niepełnosprawnością doświadczają różnych rodzajów przemocy. Najczęściej jest to przemoc psychiczna, której doznaje zdecydowana większość badanych i przemoc fizyczna, doświadczana przez ponad połowę badanych, a także zaniedbanie, przemoc ekonomiczna, a najrzadziej - przemoc seksualna. Przemoc w każdej formie często jest długotrwała, dotkliwa i negatywnie oddziałuje na ich zdrowie i życie. Przemoc stosują najczęściej bliscy krewni i osoby z najbliższego otoczenia. Osoby krzywdzone niezwykle rzadko, wręcz w znikomych przypadkach, zwracają się po profesjonalną pomoc. Podyktowane jest to strachem i zależnością od osoby stosującej przemoc, wstydem przed oceną otoczenia. Znaczenie ma także mechanizm wyuczonej bezradności, który nie pozwala na działanie obronne. Szereg trudności komunikacyjnych, intelektualnych, emocjonalnych związanych z wiekiem lub stanem zdrowia dodatkowo wpływają na ograniczenie realnej możliwości skorzystania z profesjonalnego wsparcia przez osoby starsze i osoby z niepełnosprawnością.

Przemocy fizycznej doświadczają najczęściej osoby z niepełnosprawnością (blisko 58%) i starsze osoby z niepełnosprawnością (45%). Przemoc psychiczna najczęściej kierowana jest wobec osób starszych (87%) i osób z niepełnosprawnością (78%). Przemoc ekonomiczna jest najczęściej kierowana wobec osób starszych (43%) i starszych osób z niepełnosprawnością (41%) oraz osób z niepełnosprawnością (33%). Przemocy seksualnej najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością (20%), a także starsze osoby z niepełnosprawnością (blisko 17%) oraz osoby starsze (12,5%). Zaniedbania doświadczają osoby starsze (33%), osoby z niepełnosprawnością (20%) i wreszcie starsze osoby z niepełnosprawnością (3%). Jednym z ważniejszych wniosków wynikających z przeprowadzonych pogłębionych wywiadów jakościowych jest to, że prawie zawsze w stosunku do tej samej osoby stosowane są różne formy przemocy.

Osoby starsze doznają przemocy zazwyczaj długotrwale. W przypadku przemocy fizycznej najczęściej przez okres wielu lat (33%), w przypadku przemocy psychicznej - również przez wiele lat (25%) lub przez co najmniej kilka lat (23%), a w przypadku przemocy ekonomicznej - przez kilka lat (33%) i wiele lat (20%). Przemoc seksualna była u części badanych doświadczeniem jednorazowym (40%), część osób doznaje jej przez kilka lat (20%). Z kolei z zaniedbaniem osoby starsze mierzą kilka lat (25%), przez rok (20,5%) albo przez wiele lat (18%). Uczestniczące w badaniu osoby z niepełnosprawnością większości form przemocy najczęściej doznają przez kilka lat: przemocy fizycznej (37%), przemocy psychicznej (39%) i przemocy ekonomicznej (32%). Przemoc seksualna miała głównie charakter incydentalny (37%). W przypadku starszych osób z niepełnosprawnością przemoc fizyczna trwa przez kilka miesięcy (31%), rok (25,5%) albo kilka lat (29%), przemoc psychiczna przez kilka lat (41%), przemoc ekonomiczna przez kilka lat (34%) lub przez miesiąc (22%). Z kolei zaniedbania osoby te doświadczają przez kilka lat (36%) lub przez kilka miesięcy (26%).

Badani doznają przemocy z różnym natężeniem i częstotliwością, powiązanymi zarówno z poszczególnymi formami przemocy, jej dynamiką i mechanizmami oraz relacjami z osobami stosującymi przemoc.

6.6 Skala przemocy domowej w województwie łódzkim

Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi wynika, że liczba interwencji domowych w ciągu ostatnich czterech lat sukcesywnie maleje. W 2021 r. przeprowadzono 25203 interwencji. W 2022 r. liczba interwencji spadła o 2410 (9,5%) i wyniosła 22793. W 2023 r. liczba interwencji ponownie spadła o 566 (2,5%) i wyniosła 22227. W 2024 r. odnotowano znaczący spadek liczby interwencji o 3753 (16,9%), do liczby 18478. W okresie czterech lat liczba interwencji domowych przeprowadzonych przez Policję na terenie województwa łódzkiego spadła o 26,7%.

Tabela 1. Liczba interwencji domowych przeprowadzonych przez Policję

2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
25203	22793	22227	18714

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi

W trakcie interwencji domowych, w przypadku powzięcia uzasadnionego przypuszczenia stosowania przemocy, funkcjonariusze Policji wszczynali procedurę „Niebieskie Karty” poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A”. W 2021 r. procedura wszczynana była 1951

razy. W 2022 r. liczba wszczętych procedur spadła o 105 (5,4%) i wyniosła 1846. W 2023 r. liczba wszczętych procedur wzrosła aż o 359 (19,4%) i wyniosła 2205. W 2024 r. odnotowano kolejny wzrost liczby wszczętych procedur o 142 (6,4%), do liczby 2347. W okresie czterech lat, pomimo znaczącego spadku liczby interwencji domowych (26,7%), znacząco wzrosła liczba procedur „Niebieskie Karty” wszczynanych podczas tych interwencji (20,3%).

Tabela 2. Liczba procedur „Niebieskie Karty” wszczętych podczas interwencji domowych

2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
1951	1846	2205	2347

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi

W trakcie interwencji domowych, jeżeli okazało się to konieczne, z uwagi na stworzenie bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, funkcjonariusze Policji, w trybie art. 15a ust. 1 ustawy o Policji, zatrzymywali osoby stosujące przemoc domową. W 2021 r. zatrzymanych zostało 1278 osób. W 2022 r. liczba ta była porównywalna i wyniosła 1250 osób. W 2023 r. liczba zatrzymanych osób zauważalnie wzrosła o 152 (12,2%) i wyniosła 1402. W 2024 r. odnotowano kolejny wzrost liczby zatrzymanych osób o 297 (21,2%), do liczby 1699. W okresie czterech lat, pomimo znaczącego spadku liczby interwencji domowych (26,7%), znacząco wzrosła liczba zatrzymywanych osób podejrzewanych o stosowanie przemocy (32,9%).

Tabela 3. Liczba zatrzymanych osób podejrzewanych o stosowanie przemocy

2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
1278	1250	1402	1699

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi

W przypadku stwarzania przez osobę stosującą przemoc domową zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, policjant ma prawo wydać, w trybie art. 15aa ustawy o Policji, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zwany dalej „nakazem i zakazem”. Zgodnie z art. 15aaa ust 1 cyt. ustawy, Policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową zakaz zbliżania się do tej osoby na wyrażoną w metrach odległość, zwany dalej „zakazem zbliżania” lub zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, zwany dalej „zakazem kontaktowania”. Z kolei zgodnie z art. 15aaa ust 2 (obowiązującym od sierpnia 2023 r.), jeżeli

osoba doznająca przemocy domowej uczęszcza do szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, uprawia sport lub pracuje, policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy i przebywania na tym terenie, zwany dalej „zakazem wstępu”, chyba że osoba stosująca przemoc jest tam zatrudniona lub pobiera naukę. W 2021 r. policjanci wydali łącznie 209 nakazów i zakazów. W kolejnych latach liczby wydawanych nakazów i zakazów rosły bardzo dynamicznie. W 2022 r. liczba wydanych nakazów i zakazów wzrosła już o 167 (79,9%) i wyniosła 376. W 2023 r. liczba wydanych zakazów i nakazów wzrosła aż o 551 (146,5%) i wyniosła 927. W 2024 r. odnotowano kolejny rekordowy wzrost liczby wydanych zakazów i nakazów o 1399 (150,9%), do liczby 2326. W okresie czterech lat, liczba wydanych zakazów i nakazów przez Policjantów wzrosła o 1112,9%.

Tabela 4. Liczba zakazów i nakazów wydanych w trybie art. 15aa i art. 15aaa ustawy o Policji

Liczba wydanych	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
zakazów (art. 15aa)	16	37	28	x
nakazów (art. 15aa)	16	24	8	x
nakazów i zakazów (art. 15aa)	177	315	590	997
zakazów (art. 15aaa)	x	x	301	1329
łącznie	209	376	927	2326

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi

Z danych sprawozdawczych z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2021 r., 2022 r. i 2023 r. oraz Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na terenie województwa łódzkiego wynika, że w każdej gminie w latach tych funkcjonował zespół interdyscyplinarny. Łączna liczba posiedzeń wszystkich zespołów w latach 2021-2023 oscylowała wokół 1000 rocznie, a w 2024 r. wzrosła do 1280. W celu dokonania diagnozy i oceny sytuacji w związku ze zgłoszonym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej, a także w celu realizacji procedury „Niebieskie Karty” zespół interdyscyplinarnych powołuje grupę diagnostyczno-pomocową (do 2023 r. grupę roboczą). W kolejnych latach liczba powoływanych grup była zmienna. W 2021 r. powołanych zostało 5681 grup roboczych. W 2022 r. liczba powołanych grup roboczych była mniejsza o 1622

(28,6%) i wyniosła 4059. W 2023 r. liczba powołanych grup roboczych i diagnostyczno-pomocowych znacząco wzrosła o 1772 (43,7%) i wyniosła 5831. W 2024 r. odnotowano ponownie spadek liczby powołanych grup diagnostyczno-pomocowych o 548 (9,4%), do liczby 5286. W okresie czterech lat odnotowano lekki spadek liczby powoływanych grup roboczych i diagnostyczno-pomocowych (7,0%). W 2021 r. grupy robocze odbyły łącznie 11341 posiedzeń, a każda grupa odbyła przeciętnie 2,0 posiedzenia. W 2022 r. liczba posiedzeń grup roboczych nieznacznie wzrosła o 346 (3,1%) i wyniosła 11687, a każda grupa odbyła przeciętnie 2,9 posiedzenia. W 2023 r. liczba posiedzeń grup roboczych i diagnostyczno-pomocowych zauważalnie wzrosła o 346 (18,5%) i wyniosła 13848, a każda grupa odbyła przeciętnie 2,4 posiedzenia. W 2024 r. liczba posiedzeń grup diagnostyczno-pomocowych ponownie spadła o 1826 (13,2%) i wyniosła 12022, a każda grupa odbyła przeciętnie 2,3 posiedzenia.

Tabela 5. Liczba funkcjonujących zespołów interdyscyplinarnych i ich posiedzeń

Liczba	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
zespołów interdyscyplinarnych	177	177	177	177
posiedzeń zespołów	1002	970	1037	1280
grup roboczych / diagnostyczno-pomocowych	5681	4059	5831	5286
posiedzeń grup	11341	11687	13848	12022

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

W ramach procedury „Niebieskie Karty” w 2021 r. wsparciem grup roboczych objętych zostało 9351 osób doznających przemocy domowej (w tym 59,1% kobiet, 12,0% mężczyzn i 28,9% nieletnich). W 2022 r. liczba osób doznających przemocy domowej spadła o 914 (9,8%) i wyniosła 8437 (w tym 56,6% kobiet, 11,9% mężczyzn i 31,5% nieletnich). W 2023 r. liczba osób doznających przemocy domowej wzrosła o 1021 (12,1%) i wyniosła 9458 (w tym 57,3% kobiet, 10,6% mężczyzn i 32,3% nieletnich). W 2024 r. liczba osób doznających przemocy domowej nieznacznie spadła o 204 (2,2%) i wyniosła 9254.

Tabela 6. Liczba osób doznających przemocy objętych procedurą „Niebieskie Karty”

2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
9351	8437	9458	9254

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

W ramach procedury „Niebieskie Karty” w 2021 r. wypełniono z osobami doznającymi przemocy domowej 3827 formularzy „Niebieska Karta - C*”. W 2022 r. liczba wypełnionych formularzy spadła o 321 (8,4%) i wyniosła 3506. W 2023 r. liczba wypełnionych formularzy minimalnie wzrosła o 84 (2,4%) i wyniosła 3590. W 2024 r. liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - C” znacząco wzrosła o 1156 (32,2%) i wyniosła 4746. Z kolei w 2021 r. wypełniono z osobami stosującymi przemoc domową 2211 formularzy „Niebieska Karta - D*”. W 2022 r. liczba wypełnionych formularzy spadła o 92 (4,2%) i wyniosła 2119. W 2023 r. liczba wypełnionych formularzy zauważalnie wzrosła o 557 (26,3%) i wyniosła 2682. W 2024 r. liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - D” skokowo wzrosła o 2382 (89,0%) i wyniosła 5058.

Tabela 7. Liczba wypełnionych formularzy w ramach procedury „Niebieskie Karty”

Formularz	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
„Niebieska Karta - C”	3827	3506	3590	4746
„Niebieska Karta - D”	2211	2119	2676	5058

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

W ramach procedury „Niebieskie Karty” w 2021 r., z uwagi na zachodzące podejrzenie, że osoba stosująca przemoc domową dopuściła się po raz kolejny zastosowania przemocy wypełniono po raz kolejny 839 formularzy „Niebieska Karta - A*”. W 2022 r. liczba wypełnionych formularzy znacznie spadła o 273 (32,5%) i wyniosła 566. W 2023 r. liczba wypełnionych formularzy ponownie kolejny znacznie spadła o 251 (44,3%) i wyniosła 315. W 2024 r. liczba wypełnionych po raz kolejny formularzy „Niebieska Karta - A” znacząco wzrosła o 246 (78,1%) i wyniosła 561.

Tabela 8. Liczba ponownie wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - A”

2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
839	566	315	561

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

Z powodu ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy domowej w 2021 r. zakończonych zostało 2340 procedur „Niebieskie Karty”. W 2022 r. liczba zakończonych procedur pozostała na porównywalnym poziomie i wyniosła 2323. W 2023 r. liczba zakończonych procedur wzrosła o 359 (15,5%) i wyniosła 2682. W 2024 r. liczba zakończonych procedur spadła o 259 (9,7%) i wyniosła 2423. Z kolei w 2021 r. z powodu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań, zakończonych zostało 1443 procedur „Niebieskie Karty”. W 2022 r. liczba zakończonych procedur spadła o 243 (16,8%) i wyniosła 1200. W 2023 r. liczba zakończonych procedur wzrosła o 205 (17,1%) i wyniosła 1405. W 2024 r. liczba zakończonych procedur ponownie znacząco wzrosła o 346 (24,7%) i wyniosła 1751.

Tabela 9. Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”

Przyczyna	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
Ustanie przemocy domowej	2340	2323	2682	2423
Brak zasadności działań	1443	1200	1405	1751

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową pracownik socjalny zapewniał dziecku ochronę przez umieszczenie go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej, w trybie art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W 2021 r. zabezpieczonych zostało 96 nieletnich (53% chłopców i 47% dziewcząt). W 2022 r. liczba zabezpieczonych nieletnich spadła o 22 osoby (22,9%) i wyniosła 74. W 2023 r. liczba zabezpieczonych nieletnich wzrosła o 11 osób (14,9%) i wyniosła 85. W 2024 r. liczba zabezpieczonych nieletnich znacząco wzrosła o 37 osób (43,5%) i wyniosła 122. W 2021 r. spośród zabezpieczonych dzieci 14 umieszczono u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej. W 2022 r. liczba zabezpieczonych w taki sposób dzieci zwiększyła się o 2 (14,3%) i wyniosła 16. W 2023 r. liczba ta zwiększyła się o 5 (31,3%) i wyniosła 21. W 2024 r. liczba

ta znacząco zwiększyła się o 12 (57,1%) i wyniosła 33. Z kolei w 2021 r. spośród zabezpieczonych dzieci 38 umieszczono w rodzinie zastępczej. W 2022 r. liczba zabezpieczonych w taki sposób dzieci znacząco zmniejszyła się o 16 (42,1%) i wyniosła 16. W 2023 r. liczba ta zwiększyła się o 5 (22,8%) i wyniosła 27. W 2024 r. liczba ta skokowo zwiększyła się o 39 (144,4%) i wyniosła 66. I wreszcie w 2021 r. spośród zabezpieczonych dzieci 44 umieszczono w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W 2022 r. liczba zabezpieczonych w taki sposób dzieci zmniejszyła się o 8 (18,2%) i wyniosła 36. W 2023 r. liczba ta pozostała na porównywalnym poziomie i wyniosła 37. W 2024 r. liczba ta zwiększyła się o 9 (24,3%) i wyniosła 46. Zauważyć należy, że liczba zabezpieczonych dzieci w 2024 r. wyniosła 122, a ze względu na miejsce zabezpieczenia liczba dzieci wyniosła 145. Wnioskować z tego należy, że część nieletnich zabezpieczona była w więcej niż jednym miejscu.

Tabela 10a. Liczba zabezpieczonych dzieci w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Płeć	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
Chłopcy	51	43	43	58
Dziewczęta	45	31	42	64
łącznie	96	74	85	122

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

Tabela 10b. Miejsce zabezpieczenia dzieci w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Miejsce	2021 r.	2022 r.	2023 r.	2024 r.
Osoba najbliższa	14	16	21	33
Rodzina zastępcza	38	22	27	66
Placówka opiekuńczo-wychowawcza	44	36	37	46
łącznie	96	74	85	145

Źródło: Dane Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego

7. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest procedurą analityczną, pozwalającą na gromadzenie oraz porządkowanie danych. Jako element analizy strategicznej służy wyznaczeniu kierunków działania. Analiza SWOT na potrzeby Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030 została opracowana w układzie tradycyjnym: mocne (S) i słabe (W) strony dotyczą sytuacji związanej z organizowaniem systemu przeciwdziałania przemocy domowej wewnątrz województwa, a szanse (O) i zagrożenia (T) to czynniki zewnętrzne. Elementy wskazane w analizie SWOT stanowią zbiór cech regionu i uwarunkowań zewnętrznych, odgrywających ważną rolę w przeciwdziałaniu przemocy domowej w województwie do 2030 roku. Analiza SWOT jest jednym z elementów wspierających planowanie adekwatnych do potrzeb kierunków.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• dostęp do poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego; • dostęp do poradnictwa w zakresie rozwoju kompetencji rodzicielskich i wychowawczych; • dostęp do programów terapeutycznych oraz pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej; • dostęp do wsparcia udzielanego przez telefony zaufania (interwencyjne lub informacyjne) oraz w punktach interwencji kryzysowej; • prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową; • prowadzenie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową; • prowadzenie programów ochrony osób doznających przemocy domowej	• wzrost liczby osób doznających przemocy domowej i liczby osób stosujących przemoc domową; • ograniczona liczba ośrodków interwencji kryzysowej i miejsc w tych ośrodkach; • ograniczona liczba punktów interwencji kryzysowej i miejsc w tych punktach; • ograniczona liczba punktów interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi; • niewystarczająca wiedza i kompetencje na temat problematyki przemocy domowej wśród członków zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych; • niewystarczająca wiedza i kompetencje wśród przedstawicieli innych grup zawodowych zaangażowanych w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej; • niewystarczające kompetencje w zakresie komunikacji wśród

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• organizacja szkoleń dla osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla zespołów interdyscyplinarnych; • podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej; • stałe monitorowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej; • współpraca podmiotów i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej; • działalność organizacji pozarządowych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;	• przedstawicieli służb zajmujących się problematyką przemocy domowej; • niewystarczające środki finansowe w samorządach;
SZANSE	ZAGROŻENIA
• aktywność organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej • podejmowanie działań edukacyjnych służących wsparciu kompetencji rodzicielskich • wykwalifikowana kadra zatrudniona w instytucjach oraz organizacjach pozarządowych • zwiększenie świadomości społecznej w obszarze reagowania na stosowanie przemocy domowej • popularyzowanie prawnych narzędzi mających na celu zwiększenie ochrony osób doznających przemocy domowej (nakazy i zakazy policyjne)	• niska świadomość społeczna na temat przemocy domowej • stygmatyzacja i wykluczenie społeczne osób doznających przemocy domowej • stereotypy dotyczące zjawiska przemocy domowej • występowanie przemocy domowej w środowiskach wieloprogowych • wzrost występowania przemocy domowej w środowiskach o wysokim statusie społecznym • bierna postawa świadków przemocy domowej • niechęć do uczestnictwa w terapii przez osoby stosujące przemoc domową

• wsparcie dla specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej • upowszechnienie ewaluacji realizowanych działań • zapewnienie ciągłości finansowania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej • możliwość finansowania działań z budżetu państwa oraz ze środków unijnych • diagnozowanie potrzeb szkoleniowych instytucji i organizacji pozarządowych zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej	• niewystarczający poziom realizacji działań profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży doświadczających przemocy domowej i nią zagrożonych • niewystarczająca liczba oddziaływań skierowanych do dzieci dotkniętych przemocą domową • niewystarczający dostęp do pomocy specjalistycznej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej • niewystarczająca liczba specjalistów pracujących z osobami stosującymi przemoc • wypalenie zawodowe kadry zaangażowanej w przeciwdziałanie przemocy domowej • ograniczone środki finansowe na realizację działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej • brak ciągłości finansowania działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe • wpływ wojny w Ukrainie
---	---

8. Rekomendacje

- Systematyczne monitorowanie skali i charakteru występowania zjawiska przemocy domowej w województwie łódzkim.
- Podnoszenie wiedzy mieszkańców województwa łódzkiego w zakresie zjawiska przemocy domowej, jego konsekwencji i możliwości zapobiegania.
- Prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej dotyczącej zjawiska przemocy domowej, kierowanej do wybranych grup mieszkańców województwa łódzkiego, w celu zmiany postaw i przekonań wzmacniających przemoc domową.
- Podnoszenie jakości działań profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży doświadczających przemocy domowej i zagrożonych przemocą domową.
- Prowadzenie działań skupiających się na rozwijaniu zróżnicowanych czynników ochronnych przed przemocą domową, w tym na kształtowaniu pozytywnych

i konstruktywnych relacji rówieśniczych i budowaniu postawy społecznego zaangażowania.

- Promowanie zaangażowanych postaw wśród świadków przemocy, ukierunkowanych na reagowanie na przemoc domową.
- Podnoszenie jakości programów korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do osób stosujących przemoc domową, w tym zapewnienie dostępu do programów korekcyjno - edukacyjnych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach.
- Podnoszenie jakości programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, w tym zapewnienie dostępu do programów psychologiczno-terapeutycznych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach.
- Podnoszenie jakości programów ochrony osób doznających przemocy domowej, w tym zapewnienie dostępu do programu ochrony osób doznających przemocy domowej w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach.
- Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych lub wspierających dla osób stosujących przemoc domową, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny lub psychologiczno-terapeutyczny.
- Zwiększanie dostępności do specjalistycznego wsparcia kierowanego do dzieci doznających i zagrożonych przemocą domową.
- Rozwijanie dostępu do specjalistycznych usług (np. w zakresie poradnictwa rodzinnego czy pracy z dziećmi) blisko miejsca zamieszkania dla osób doznających lub zagrożonych przemocą domową.
- Wspieranie działań profilaktycznych kierowanych do rodzin w celu budowania zasobów, wzmocnienia więzi rodzinnych, integracji rodziny i rozwoju kompetencji wychowawczych, w tym w rodzinach imigranckich.
- Przeciwdziałanie zaniedbaniu i postawom bezradności oraz zapobieganie problemom wynikającym z migracji, w tym zjawiska tzw. eurosieroctwa.
- Wspieranie tworzenia infrastruktury zapewniającej wsparcie dla osób doznających przemocy domowej (ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej, specjalistycznych ośrodków wsparcia, punktów konsultacyjno-informacyjnych, punktów interwencji kryzysowej, placówek świadczących pomoc całodobową).
- Wzmocnienie współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.

- Budowanie sieci międzyinstytucjonalnych połączeń mających na celu koordynację współpracy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- Tworzenie przekazów medialnych na temat zjawiska przemocy domowej oraz dostępnej oferty pomocowej, w celu zmiany przekonań i postaw społecznych.
- Wdrażanie procedur pomocowych oraz szkolenie specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.
- Wspieranie specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w zakresie zapobiegania wypaleniu zawodowemu.
- Wdrażanie i doskonalenie standardów ochrony małoletnich, zgodnie z art. 22b i 22c ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małoletnich, w związku z ustawą z dnia 28 lipca 2023 roku o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw.
- Promowanie działań edukacyjnych ukierunkowanych na zwiększenie zaangażowania przedstawicieli systemu oświaty i systemu ochrony zdrowia w zakresie zgłaszania zdarzeń związanych w występowaniem przemocy, w tym wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.
- Podnoszenie znaczenia zasady interdyscyplinarności w rozwiązywaniu problemów dotyczących przemocy domowej.
- Promowanie procedur mających na celu ograniczanie nadmiernej biurokratyzacji w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

9. Założenia Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030

Cel główny: Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w województwie łódzkim

Cele szczegółowe:

Cel 1: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Cel 2: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.

Cel 3: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową.

Cel 4: Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Cel główny oraz cele szczegółowe zawarte w Programie wynikają z założeń Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030 oraz są zgodne ze Strategią w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku.

Adresaci Programu:

- ogół społeczeństwa, w tym społeczności lokalne;
- osoby zagrożonych przemocą domową;
- osoby doznające przemocy domowej;
- osoby stosujące przemoc domową;
- świadkowie przemocy domowej;
- podmioty zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy domowej:
 - jednostki samorządu terytorialnego;
 - jednostki organizacyjne pomocy społecznej;
 - służby i instytucje;
 - organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

Cel szczegółowy 1: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Kierunek działania 1.1: Diagnozowanie zjawiska przemocy domowej na obszarze województwa

Działania:

Przeprowadzenie lokalnej diagnozy zjawiska przemocy domowej na obszarze województwa łódzkiego

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba przeprowadzonych diagnoz/badań/analiz /ekspertyz dotyczących zjawiska przemocy domowej	liczba	2	2	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej

Działania:

Prowadzenie regionalnych kampanii społecznych, które w szczególności:

- obalają stereotypy na temat przemocy domowej, usprawiedliwiające jej stosowanie;
- opisują mechanizmy przemocy domowej oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania;
- promują metody wychowawcze bez użycia przemocy i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec małoletnich przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę;
- promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy domowej, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc domową.

Prowadzenie regionalnych działań informacyjnych i edukacyjnych

Realizator zadania: samorząd województwa we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, mediami i organizacjami pozarządowymi

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilania wskaźnika
Liczba zrealizowanych regionalnych kampanii społecznych	Liczba	1	1	Dane RCPS
Liczba zrealizowanych regionalnych działań informacyjnych i edukacyjnych	Liczba	15	20	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 1.3: Realizacja programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej

Działania:

Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej.

Opracowanie wojewódzkiego ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej.

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilania wskaźnika
Liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy domowej	Liczba	1	1	Dane RCPS
Liczba opracowanych ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej	Liczba	1	1	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Cel szczegółowy 2: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej

Kierunek działania 2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej oraz wypracowanie zasad współpracy

Działania

Upowszechnianie baz danych teleadresowych instytucji i placówek świadczących pomoc osobom doświadczającym przemocy domowej udostępnianych przez wojewodę.

Nawiązywanie, rozwijanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej.

Realizator zadania: samorząd województwa we współpracy z instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba upowszechnionych baz danych instytucji i placówek świadczących pomoc osobom doświadczającym przemocy domowej	Liczba	12	16	Dane RCPS
Liczba zrealizowanych projektów w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej	Liczba	15	18	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 2.2 Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej

Działania:

Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy w szczególności: medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej

Realizator zadania: samorząd województwa we współpracy z mediami o zasięgu regionalnym oraz z organizacjami pozarządowymi

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba upowszechnionych informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy	Liczba	14	18	Dane RCPS

Kierunek działania 2.3 Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej

Działania:

Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom doznającym przemocy domowej, pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, terapii indywidualnej lub grupowej, pomocy w formie grup wsparcia lub innych grup samopomocowych.

Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do regionalnych telefonów zaufania dla osób doznających przemocy domowej

Realizacja projektów w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej.

Realizator zadania: samorząd województwa we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba realizowanych projektów w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej	Liczba	15	18	Dane RCPS
Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa	Liczba	2236	2300	Dane RCPS
Liczba dostępnych regionalnych telefonów zaufania dla osób doznających przemocy domowej	Liczba	1	1	Dane RCPS
Liczba przeprowadzonych rozmów i interwencji	Liczba	1038	1300	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 – 2025

Cel szczegółowy 3: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową

Kierunek działania 3.1: Realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej

Działania:

Opracowanie ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba opracowanych ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową	Liczba	1	1	Dane RCPS
Liczba zrealizowanych działań wobec osób stosujących przemoc domową	Liczba	7	8	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 3.2: Realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów psychologiczno-terapeutycznych zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej

Działania:

Opracowanie ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba opracowanych ramowych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową	Liczba	1	1	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Cel szczegółowy 4: Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług

Kierunek działania 4.1: Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy między służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w województwie

Działania:

Upowszechnianie baz danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych wojewódzkich i okręgowych realizatorów zadania.

Nawiązywanie współpracy między osobami nadzorującymi lub koordynującymi działania poszczególnych służb na poziomie województwa w celu realizacji wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy domowej.

Przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Realizator zadania: samorząd województwa we współpracy z instytucjami oraz jednostkami samorządu terytorialnego

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilania wskaźnika
Liczba umieszczonych i aktualizowanych na stronach internetowych właściwych instytucji baz danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa	Liczba	4	5	Dane RCPS
Liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	Liczba	57	65	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 4.2: Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

Działania:

Opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Organizowanie szkoleń, w oparciu o wytyczne opracowane na podstawie art. 8 pkt. 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym członków zespołów interdyscyplinarnych i członków grup diagnostyczno - pomocowych

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilania wskaźnika
Liczba opracowanych diagnoz potrzeb szkoleniowych	Liczba	4	5	Dane RCPS
Liczba uczestników szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	Liczba	4289	4500	Dane RCPS
Liczba zrealizowanych szkoleń, w oparciu o wytyczne opracowane na podstawie art. 8 pkt. 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej	Liczba	56	65	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

Kierunek działania 4.3: Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

Działania:

Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doznającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową w formie superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia i in.

Realizator zadania: samorząd województwa

Wskaźnik	Jedn. miary	Wartość bazowa (2025*)	Wartość docelowa (2030)	Źródło zasilenia wskaźnika
Liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa, wsparcia psychologicznego i superwizjom	Liczba	79	100	Dane RCPS
Liczba zrealizowanych spotkań superwizyjnych	Liczba	20	25	Dane RCPS

* stan na dzień 10.11.2025 r.; dotyczy działań zrealizowanych w latach 2022 - 2025

10. Przewidywane efekty realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030

Zakłada się, że zadania realizowane w ramach Programu doprowadzą do zwiększenia skuteczności pomocy i wsparcia osobom i rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą domową poprzez:

1. wzrost wiedzy oraz świadomości społecznej w zakresie przemocy domowej, w tym przyczyn i skutków tego zjawiska,
2. zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej,
3. zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową,
4. zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Zakłada się, że w wyniku osiągnięcia tych celów nastąpi:

1. zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy dla osób doznających przemocy domowej;

2. zwiększenie skuteczności oddziaływań interwencyjnych, korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc domową;
3. zwiększenie wiedzy i podniesienie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, w tym mechanizmów i skutków przemocy;
4. upowszechnienie informacji na temat instytucji oferujących profesjonalną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc domową;
5. wzmocnienie współpracy pomiędzy osobami, służbami, instytucjami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej;
6. podniesienie kwalifikacji i wzrost kompetencji osób zajmujących się świadczeniem usług dla osób i rodzin zagrożonych i doznających przemocy oraz osób ją stosujących;
7. przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej poprzez udzielenie wsparcia w formie superwizji;
8. wsparcie organizacji pozarządowych realizujących działania w obszarze przeciwdziałania przemocy.

11. Źródła finansowania oraz monitoring i ewaluacja Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030

Źródła finansowania Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Łódzkiego na lata 2026-2030 mogą stanowić:

1. środki z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego;
2. dotacje z budżetu państwa, głównie w ramach realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030,
3. fundusze Unii Europejskiej,
4. udział finansowy partnerów lokalnych, ponadlokalnych, krajowych i zagranicznych we wspólnie podejmowanych inicjatywach.

Finansowanie zadań w ramach niniejszego Programu zależne będzie od wysokości środków finansowych w danym roku budżetowym. Nadzór oraz kontrolę nad realizacją zadań sprawuje Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi.

Niezbędnym elementem wdrażania Programu jest monitorowanie poziomu osiągnięcia założonych celów i rezultatów oraz ocena jego realizacji. Systematyczny monitoring umożliwi rejestrację postępów w realizacji Programu i rezultatów podejmowanych działań oraz weryfikację tempa i kierunku realizowanych zadań, a także określenie przyszłych priorytetów. Monitoring Programu prowadzony będzie corocznie przez RCPS w Łodzi. Wyniki

monitoringu, w formie rocznego raportu, będą publikowane na stronie internetowej RCPS w Łodzi.

Program podlegać będzie ewaluacji, która przeprowadzona zostanie przez RCPS w Łodzi po zakończeniu programu. Ewaluacja pozwoli na ocenę stopnia realizacji założonych celów i identyfikację czynników, mających wpływ na osiągnięty stan oraz pojawiających się problemów i wprowadzenie działań naprawczych.

Wnioski z monitoringu oraz ewaluacji Programu będą stanowić podstawę do ewentualnej modyfikacji ujętych w nim celów i zadań lub opracowaniu nowych, adekwatnych do sytuacji. Pozwolą na skuteczne wdrażanie założeń programowych, a także uzupełnianie treści Programu o kierunki działań w celu dostosowania go do aktualnych wymogów oraz zachodzących zmian. Ocena realizacji programu dokonywana będzie przede wszystkim w oparciu o określone w nim wskaźniki.

Źródła finansowania i środki przeznaczone na realizację zadań w ramach Programu

Źródła finansowania	Zadanie	Przewidywane środki finansowe
budżet Samorządu Województwa Łódzkiego	Dofinansowanie działań bieżących wynikających z założeń Programu, w tym konkursów ofert dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych Województwa Łódzkiego	ok. 400 tys. rocznie
Dotacja celowa z Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego	Dofinansowanie szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	ok. 200 tys. rocznie

Bibliografia

- E. Bieńkowska, L. Mazowiecka (red.) *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- M. Kordaczuk-Wąs, M. Putka (red.): *Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy w Rodzinie – doświadczenia hiszpańskie*, Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji, Warszawa 2011/2012.
- J. Mellibruda: *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.
- *Polska Wolna od przemocy wobec kobiet. Wybrane problemy dotyczące wdrożenia Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, Amnesty International.
- *Rodzinna tajemnica, Przemoc w rodzinach z problemem alkoholowym*, Zespół Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2021.
- S. Spurek S. *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciw przemocy w rodzinie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013
- L. Tomaszewska, *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007.
- *Challenges to women's human rights in the EU. Gender discrimination, sexist hate speech and gender-based violence against women and girls*, European Union Agency for Fundamental Rights, November 2017
- A. Wojnarska: *Przemoc seksualna wobec dzieci – terapia sprawców i ofiar*, [w:] A. Lewicka-Zelent (red.): *Przemoc rodzinna. Aspekty psychologiczne, pedagogiczne i prawne*, Difin, Warszawa 2017
- *Wykluczenie społeczne dzieci i młodzieży z województwa łódzkiego. Badanie naukowe zrealizowane przez PBS Spółka z o.o. na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi*, RCPS 2021

Źródła internetowe

- www.kcpu.gov.pl
- www.nienieskalinia.pl

Załączniki

Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową
w województwie łódzkim – załącznik nr 1

Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową
w województwie łódzkim – załącznik nr 2

Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej województwa łódzkiego –
załącznik nr 3

Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową w województwie łódzkim

Łódź, 2025 r.

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy prawne ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego (stan prawny na dzień 13 grudnia 2024)	5
1.1 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej	5
1.2 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"	5
1.3 Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową	6
1.4 Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach	6
1.5 Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030	6
2. Efektywność programów korekcyjno-edukacyjnych	7
2.1 Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych	7
2.2 Wnioski i rekomendacje dotyczące programów korekcyjno-edukacyjnych	9
3. Osoby prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne	11
3.1 Minimalne wymagania kwalifikacyjne	11
3.2 Potwierdzenie kwalifikacji zawodowych	12
3.3 Postawy i przekonania osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne	12
3.4 Superwizja programów korekcyjno-edukacyjnych	14
4. Osoby uczestniczące w programach korekcyjno-edukacyjnych	14
4.1 Osoby skierowane przez zespół interdyscyplinarny	14
4.2 Osoby zobowiązane przez sądy	16
4.3 Osoby zgłaszające się do udziału w programie w wyniku innych okoliczności	17
5. Przegląd modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych	18
5.1 Model Duluth	18
5.2 Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach (PSR)	20
5.3 Trening Zastępowania Agresji - ART	21
6. Etapy realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego	23
6.1 Rekrutacja	23
6.2 Zawarcie kontraktu	25
6.3 Standard realizacji programu	25
6.4 Warunki ukończenia programu	28
Przypisy	29
Bibliografia	31

Wprowadzenie

Polski system przeciwdziałania przemocy domowej tworzony jest od czasu proklamacji Polskiej Deklaracji w sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie¹. Przemoc domowa określona została w niej jako szczególnie drastyczny problem w naszym kraju, wymagający zdecydowanych działań ze strony władzy, mediów i całego społeczeństwa. Za twórcę systemu uznaje się Jerzego Mellibrudę², pomysłodawcę i pierwszego wieloletniego dyrektora Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w strukturze której w 1995 roku powstało m.in. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. I chociaż początkowo podejmowaliśmy działania ukierunkowane wyłącznie na wspieranie osób doświadczających przemocy, szybko zrozumieliśmy, że do efektywnego przeciwdziałania przemocy domowej, potrzebna jest również praca z osobami krzywdzącymi. Na przełomie XX i XXI wieku zaczęły powstawać pierwsze programy dla osób stosujących przemoc domową. Do trzech głównych nurtów pracy z tą grupą klientów zaliczyć należy Model Duluth, Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach i Trening Zastępowania Agresji – ART. Tworzone były również autorskie modelowe programy, np. Program „Partner” i Program „Rodzina”, integrujące różne podejścia teoretyczne

W 2005 roku programy korekcyjno-edukacyjne zostały wskazane w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej³, jako rekomendowane formy pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Obowiązek ich opracowania i realizacji spoczął na powiatach, w ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Samorząd województwa zobowiązany natomiast został do opracowania ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.

Zgodnie z Rządowym Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030⁴, postuluje się zapewnienie całorocznej dostępności miejsc, w realizowanych programach, w każdym powiecie. Z analizy danych liczbowych ze sprawozdań dotyczących realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w latach 2020-2023 wynika, że programami korekcyjno-edukacyjnymi w województwie łódzkim, objętych zostało w tym okresie łącznie 691 osób, w tym 594 mężczyzn i 97 kobiet. Program ukończyło 47% osób przystępujących do programów.

Dane liczbowe dotyczące osób stosujących przemoc domową (OSP), uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” (NK) oraz biorących udział w programach korekcyjno-edukacyjnych (PKE) w latach 2020-2023 w województwie łódzkim przedstawia poniższa tabela:

Liczba osób w latach	2020r.	2021r.	2022r.	2023r.
OSP w procedurze NK	6366	6714	6170	6515
Wypełnione formularze NK-D	1931	2211	2119	2676
Podmioty realizujące PKE	6	7	8	6
Osoby przystępujące do PKE	220	165	170	136
- w tym mężczyźni	178	148	143	125
- w tym kobiety	42	17	27	11
Osoby, które ukończyły PKE	86	87	89	63
- w tym mężczyźni	69	81	77	59
- w tym kobiety	17	6	12	4

Źródło: Sprawozdania z realizacji KPPwR 2020r., 2021r., 2022r. i 2023r.

Jak wynika z powyższych danych w poszczególnych latach podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne znajdowały się w co trzecim, bądź co czwartym powiecie. Do programów przystępowało stosunkowo niewiele osób stosujących przemoc domową, w porównaniu z liczbą wypełnianych formularzy „Niebieska Karta - D”. W roku 2020 program rozpoczęło 11,4% osób uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty”, a w roku 2023 tylko 5,1%. W tej sytuacji oczekiwać należy, że dzięki zaangażowaniu członków grup diagnostyczno-pomocowych i zespołów interdyscyplinarnych, wspartych nowym narzędziem oddziaływania na osoby stosujące przemoc, w postaci możliwości skierowania do programu, liczba osób w nich uczestniczących, a także liczba programów będzie sukcesywnie zwiększać się.

Niniejszy dokument przedstawia podstawy prawne realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych, a także omawia wyniki i rekomendacje ostatniego ogólnopolskiego badania tych programów, zrealizowanego na zlecenie Ministerstwa

Rodziny i Polityki Społecznej. W programie prezentowane są najpopularniejsze modele programów korekcyjno-edukacyjnych oraz etapy realizacji programu dla osób stosujących przemoc domową. Omawiane są również kwestie związane z uczestnictwem i prowadzeniem programów korekcyjno-edukacyjnych.

1. Podstawy prawne ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego (stan prawny na dzień 13 grudnia 2024)

1.1 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. 2024 r., poz. 1673)

- art. 2 ust. 1 pkt 4 – objaśnienie pojęcia osoby stosującej przemoc domową (OSP)
- art. 4 ust. 3 – formy interwencji i oddziaływań wobec OSP
- art. 4 ust. 4 – cele programu korekcyjno-edukacyjnego (PKE)
- art. 4 ust. 5 – formy prowadzenie PKE
- art. 4 ust. 6 – obowiązki OSP skierowanej do udziału w PKE
- art. 6 ust. 4 pkt 2 – obowiązki powiatu w zakresie opracowania i realizacji PKE
- art. 6 ust. 4 pkt 4 – wydawanie OSP przez powiat zaświadczeń o udziale w PKE
- art. 6 ust. 6 pkt 3 – opracowanie przez samorząd województwa ramowego PKE
- art. 9b ust. 2 pkt 9 – kierowanie OSP do udziału w PKE
- art. 9b ust. 8 pkt 5 – występowanie o skierowanie OSP do udziału w PKE
- art. 9b ust. 11 – procedura informowania i pouczania OSP o skierowaniu do PKE

1.2 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"

(Dz.U. z 2023 r., poz. 1870)

- § 15 ust. 7 – wnioskowanie do ZI o skierowanie do udziału OSP w PKE
- § 15 ust. 8 – motywowanie OSP do udziału w PKE

1.3 Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową

(Dz.U.2023 r., poz. 1163)

- § 2 – standard prowadzenia PKE
- § 3 – uczestnictwo w PKE osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji
- § 4 – formy prowadzenia PKE
- § 5 – realizacja PKE w miejscach wsparcia osób doznających przemocy domowej
- § 6 – kwalifikacje osób prowadzących PKE
- § 7 – dopuszczalność zdalnego prowadzenia PKE

1.4 Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach

(Dz.U. 2023 r., poz. 1164)

- § 2 ust. 1 – wzór zaświadczenia o zgłoszeniu się OSP do PKE
- § 2 ust. 2 – wzór zaświadczenia o ukończeniu PKE przez OSP
- § 2 ust. 3 – wzór pouczenia dla OSP o konieczności dostarczenia zaświadczenia
- § 2 ust. 4 – wzór pouczenia dla OSP o możliwych konsekwencjach

1.5 Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030

(M.P. 2023 r. poz. 1232)

- działanie 3.3. – Realizowanie wobec OSP PKE zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej

- działanie 3.3.1. – Opracowanie ramowych PKE dla OSP
- działanie 3.3.2. – Opracowanie i realizacja PKE dla OSP w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych
- działanie 3.3.4. – Zapewnienie dostępu do PKE w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach
- działanie 3.3.6. – Monitorowanie udziału OSP w PKE
- działanie 3.3.7. – Badanie skuteczności PKE dla OSP przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu PKE

2. Efektywność programów korekcyjno-edukacyjnych

2.1 Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych

Pytanie o efektywność programów korekcyjno-edukacyjnych zadawane jest od blisko 25 lat. Było ono przedmiotem wielu badań i analiz. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w 2019 roku zleciło przeprowadzenie ogólnopolskiego badania programów korekcyjno-edukacyjnych. Miało ono dostarczyć wiedzę o sposobach prowadzenia i skuteczności tych programów, a także sformułować wnioski i rekomendacje w zakresie rozwoju tej formy pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Rekomendacje mogą wskazywać kierunek działań podmiotów realizujących i osób prowadzących programy i z tego względu znajdują się w niniejszym dokumencie.

Badaniem objęto 1164 osoby, w tym 240 prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne oraz 924 członków zespołów interdyscyplinarnych i ówczynie działających grup roboczych. Osobami prowadzącymi programy najczęściej byli pracownicy socjalni, a następnie pedagodzy i psychologowie. Uczestnikami programów były w pierwszej kolejności (blisko 90%) osoby zmotywowane przez członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, które nie posiadały formalnego zobowiązania do udziału w programie. W dalszej kolejności były to osoby, na które sąd nałożył taki obowiązek i wreszcie osoby, które wcześniej uczestniczyły w terapii uzależnień. Czas oczekiwania na rozpoczęcie udziału w programie wynosił najczęściej od 3 do 6 miesięcy. Praktycznie wszystkie osoby uczestniczące w programach stosowały przemoc w relacji partnerskiej, co trzecia także wobec dzieci, a co czwarta wobec rodzica. Najczęściej stosowaną formą była

przemoc psychiczna (96% osób), następnie przemoc fizyczna (91%), ekonomiczna (42%), seksualna (18%). Wśród celów poszczególnym programów dominowały:

- zdobycie wiedzy na temat mechanizmów przemocy;
- nabycie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych bez stosowania przemocy;
- rozpoznawanie uczuć i bezpiecznych sposobów ich wyrażania;
- rozwijanie umiejętności kontrolowania własnych zachowań;
- przyjęcie odpowiedzialności za stosowaną przez siebie przemoc.

Niemal połowa programów prowadzona była w modelu Duluth, a ponad 1/3 stanowiły tzw. programy autorskie. W zdecydowanie mniejszym zakresie realizowane były programy w modelu Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach czy Programie „Partner”⁵, a jedynie w kilku przypadkach był to Trening Zastępowania Agresji - ART. Połowa z ocenianych programów realizowana była w grupach jednorodnych pod względem płci uczestników, najczęściej dedykowanych mężczyznom, a drugą połowę stanowiły programy realizowane w grupach mieszanych. W grupach tych kobiety stanowiły najczęściej nie więcej niż 30% osób uczestniczących w programie. Dominowały grupy liczące od 6 do 10 osób, a sesje grupowe odbywały się głównie raz w tygodniu. Ponad 2/3 programów prowadzonych było przez 2 osoby - kobietę i mężczyznę.

Badanie pokazało, że skuteczność nie była związana z rodzajem prowadzonego programu, co oznacza, że każdy model łącznie z tzw. programami autorskimi był porównywalnie skuteczny. Prawie 83% osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne oceniło je jako wysoce skuteczne. W populacji badanych członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych odsetek ten był znacznie mniejszy i wyniósł 46%. Rozbieżność pomiędzy oceną osób prowadzących programy a członków grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych, wyjaśniono osobistym zaangażowaniem w realizację programu osób prowadzących, co mogło wpływać na jego lepsze postrzeganie. Ponadto dłuższy czas kontaktu członków grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych z uczestnikami programu i członkami ich rodzin, przemawiał za uznaniem, że lepiej mogą ocenić trwałość efektów programu.

2.2 Wnioski i rekomendacje dotyczące programów korekcyjno-edukacyjnych

Podsumowując wyniki ogólnopolskiego badania przeprowadzonego w 2019 roku, zespół ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. z siedzibą w Kutnie, przy wsparciu eksperckim Katarzyny Łukowskiej i Daniela Mroza, określił wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych. Najważniejsze z nich znajdują się poniżej i mogą być pomocne przy planowaniu działań związanych z programami. Niejako ubocznie zauważyć należy, że zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym w czasie przeprowadzania badania, w raporcie, w tym we wnioskach i rekomendacjach, mówi się o „grupach roboczych”, które w 2023 roku zastąpione zostały „grupami diagnostyczno-pomocowymi”.

1	Wniosek	Programy korekcyjno-edukacyjne (PKE) dla osób stosujących przemoc w rodzinie (OSP) oceniane zostały jako skuteczne.
	Rekomendacja	Rekomenduje się dalszy rozwój i upowszechnianie realizacji PKE jako jednej z ważnych form oddziaływań w przypadkach przemocy.
2	Wniosek	PKE nie są realizowane we wszystkich powiatach, co powoduje, że nie wszystkie zainteresowane lub kierowane osoby mają możliwość uczestnictwa. Są powiaty, w których jest niedostateczna liczba programów w odniesieniu do obserwowanych potrzeb.
	Rekomendacje	Rekomenduje się wprowadzenie obowiązku realizacji PKE w każdym powiecie, bądź zobowiązanie, aby podmioty działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej informowały o ofercie programów w sąsiadujących powiatach, w celu umożliwienia udziału w nich zainteresowanym z innych powiatów.
		Rekomenduje się wprowadzenie, w miarę możliwości, ciągłości realizacji programów, aby maksymalnie skrócić okres oczekiwania na udział w programie. Wydłużający się okres oczekiwania na przyjęcie do programu lub jego rozpoczęcie negatywnie wpływa na motywację klientów.

3	Wniosek	Jako skuteczne formy oddziaływań w ramach prowadzonych PKE wskazywano konsultacje indywidualne. Stanowią one jednak niewielką część realizowanych PKE.
	Rekomendacja	Rekomenduje się zwiększenie liczby konsultacji indywidualnych w ramach PKE, co najmniej poprzez umożliwienie uczestnikom zgłaszania zapotrzebowania na tego rodzaju spotkania i ich realizację.
4	Wniosek	Występuje duża potrzeba kontynuacji wsparcia dla osób uczestniczących w PKE, po zakończeniu udziału w programie. W większości preferowaną formą kontynuacji wsparcia są działania psychologiczno-terapeutyczne, ukierunkowane głównie na utrwalenia zmian jakie wypracowano w PKE.
	Rekomendacja	Rekomenduje się rozszerzenie PKE o dodatkowy komponent terapeutyczny, z którego można byłoby skorzystać po zakończeniu zasadniczej części programu, bądź rozpowszechnienie programów psychologiczno-terapeutycznych, w celu utrwalenia zmian, jakie wypracowano w PKE.
5	Wniosek	Członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych ogólnie posiadają wiedzę na temat PKE i w dużym stopniu współpracują z osobami je realizującymi, zwłaszcza w zakresie motywowania do udziału w programie oraz monitorowania zachowania uczestników po zakończeniu programu. Jednak odsetek osób, które oceniają swoją wiedzę o PKE jako wysoką nie jest satysfakcjonujący.
	Rekomendacje	Rekomenduje się prowadzenie działań informacyjnych, ukierunkowanych na wzrost świadomości i wiedzy o PKE, dla pracowników instytucji tworzących lokalne systemy przeciwdziałania przemocy domowej.
		Rekomenduje się zacieśnienie współpracy pomiędzy realizatorami PKE, a członkami zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

		Rekomenduje się prowadzenie szkoleń, dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, rozwijających umiejętności motywowania do udziału w PKE, aby podejmowane przez nich działania miały wysoką skuteczność.
	Wniosek	Badanie pokazało bardzo różny czas trwania oraz zakres monitorowania efektów PKE.
	Rekomendacja	Rekomenduje się wypracowanie spójnych wytycznych dotyczących sposobu i zakresu monitorowania efektów programów.

Źródło: Badanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Raport końcowy. ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, 2019.

3. Osoby prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne

3.1 Minimalne wymogi kwalifikacyjne

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej, programy korekcyjno-edukacyjne prowadzone są przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej, dających gwarancję wysokiej jakości usług, w tym przez psychologów, pedagogów, terapeutów i psychoterapeutów. Szczegółowe wymogi kwalifikacyjne określone zostały w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023r⁶. Do prowadzenia programów uprawnione są osoby posiadające wymagane przygotowanie zawodowe:

- wykształcenie wyższe na kierunku praca socjalna, pedagogika, nauki o rodzinie, politologia,
- tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia, praca socjalna, pedagogika, nauki o rodzinie, politologia,
- tytuł zawodowy magistra na kierunku innym niż wskazane wyżej, uzupełniony studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki lub resocjalizacji,
- kwalifikacje w zawodzie terapeuty lub psychoterapeuty

Osoby realizujące programy korekcyjno-edukacyjne mają również posiadać udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach

realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, a także mają ukończyć szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

3.2 Potwierdzenie kwalifikacji zawodowych

Wskazać należy, że do efektywnego prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych niezbędna jest szeroka i rzetelna wiedza na temat przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań psychologicznych sytuacji osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc, wykraczająca zdecydowanie ponad niezbędnych 100 godzin szkoleniowych. Zasadne jest zatem ukończenie specjalistycznych szkoleń przygotowujących do pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, takich jak np. Studium Przeciwdziałania Przemocy Domowej – pierwszy stopień (ok. 130 godzin) i drugi stopień (ok. 160 godzin)⁷. Konieczna jest również znajomość procesu grupowego i umiejętność pracy z grupą, a tym samym ukończenia specjalistycznych szkoleń w tym zakresie.

Potwierdzeniem kwalifikacji zawodowych jest certyfikat specjalisty ds. przeciwdziałania przemocy domowej, nadawany przez dyrektora Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom w Warszawie (d. Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Warszawie). Program potwierdzania kwalifikacji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej dostępny jest na stronie internetowej <https://kcpu.gov.pl/przemoc>. Warto wspomnieć, że zarówno sam proces aplikacyjny, jak i egzamin są nieodpłatne. Uznać należy, że osoby prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne powinny posiadać certyfikat specjalisty, dający gwarancję wysokiej jakości usług, co wypełnia przywołany już wcześniej wymóg ustawy.

3.3 Postawy i przekonania osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne

Od osób prowadzących programy wymaga się nie tylko odpowiedniego przygotowania zawodowego, lecz także jednoznacznej postawy wobec przemocy, wyrażającej się w sformułowaniach:

- przemoc nie jest akceptowana;
- przemocy nic nie usprawiedliwia;

- za przemoc zawsze odpowiada wyłącznie osoba, która ją stosuje.

Uwypuklenia wymaga, że osoba prowadząca program nie może posiadać przekonania o dopuszczalności stosowania kar cielesnych wobec dzieci, manipulacyjnie zwanych „klapsami”, czyli bicia dzieci. Jest ono zabronione przez prawo, stanowi przestępstwo, a jego destrukcyjny wpływ na rozwój dziecka jest oczywisty i nie wymaga omawiania w niniejszym dokumencie. Wśród osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej nadal czasami można usłyszeć, że „w dawaniu klapsów dzieciom nie ma nic złego”. I chociaż takie przypadki należą do rzadkości, to niewątpliwie stanowią przeciwwskazanie do wykonywania pracy w systemie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym również do prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych. Przekonania własne mogą być przedmiotem pracy edukacyjnej, superwizyjnej lub terapeutycznej i mogą ulegać zmianie.

Osoby prowadzące programy zobowiązane są przestrzegania siedmiu zasad etycznych, sformułowanych w Polskiej Deklaracji w sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zgodnie z nimi:

- każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym, wolnym od przemocy, która jest naruszaniem praw i dóbr osobistych;
- człowiek doznający przemocy nie może być za nią obwiniany;
- dzieci i młodzież mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić;
- każdy człowiek doznający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej o zapewnić;
- każdy człowiek ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą;
- każdy człowiek ma prawo do przeciwdziałania przemocy domowej;
- każdy człowiek ma obowiązek udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej⁸.

W pracy korekcyjno-edukacyjnej ważna jest również postawa osoby prowadzącej wobec osób stosujących przemoc domową. Pomimo jednoznacznie negatywnego stosunku do przemocy, osoba prowadząca program odnosi się

z szacunkiem i akceptacją wobec każdej osoby kandydującej lub uczestniczącej w programie, wspierając ją w procesie zmiany. Bez poszanowania godności i akceptacji osoby zgłaszającej się do programu, nie będzie możliwe nawiązanie i utrzymanie wspierającego kontaktu oraz zawarcia sojuszu potrzebnego w pracy nad zmianą.

Zaleca się, aby program korekcyjno-edukacyjny prowadziły dwie osoby: kobieta i mężczyzna. Relacja osób prowadzących powinna być przykładem modelowej komunikacji pomiędzy kobietą i mężczyzną, cechującej się szacunkiem, równością i życzliwością. Ma to istotny walor edukacyjny i korekcyjny. Prowadzenie programu przez dwie osoby nie jest obowiązkowe.

3.4 Superwizja programów korekcyjno-edukacyjnych

Celem zapewnienia wysokiego standardu prowadzonych programów, przy uwzględnieniu specyfiki trudnej i odpowiedzialnej pracy z osobami stosującymi przemoc domową, niezbędne jest korzystanie przez osoby prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne z regularnej superwizji. Jej minimalny wymiar powinien wynieść 2 godziny w każdym miesiącu realizacji programu. Podczas sesji superwizyjnej osoby prowadzące programy doświadczają wsparcia ze strony superwizorki lub superwizora, w zakresie rozpoznawania, wyrażania i rozwiązywania ewentualnych trudności emocjonalnych, merytorycznych lub organizacyjnych, rozwijania własnego warsztatu zawodowego, niwelowaniu stresu i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

4. Osoby uczestniczące w programach korekcyjno-edukacyjnych

4.1 Osoby skierowane przez zespół interdyscyplinarny

Na mocy nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemoc domowej z 2023 roku⁹, grupy diagnostyczno-pomocowe wraz z zespołami interdyscyplinarnymi zyskały możliwość kierowania osób stosujących przemoc domową, uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty”, do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych. Jest to wyczekiwane od dawna narzędzie, zwiększające możliwość oddziaływania na osoby stosujące przemoc domową. Pamiętać jednak należy, że nie zastępuje ono pracy merytorycznej osób tworzących grupy diagnostyczno-pomocowe. W katalogu zadań grupy diagnostyczno-pomocowej, określonym w rozporządzeniu w sprawie

procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”¹⁰, wskazuje się motywowanie osoby stosującej przemoc domową do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym, które poprzedzać lub towarzyszyć powinno skierowaniu do udziału w programie. Zaznaczyć należy, że skorzystanie z tego narzędzia winno być każdorazowo poprzedzone przeprowadzeniem szczegółowej diagnozy sytuacji osoby stosującej przemoc oraz ustaleniem potrzeb i oczekiwań osoby doznającej przemocy. Nie każda osoba stosująca przemoc będzie wymagała oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych lub kwalifikowała się do nich.

Procedura skierowania do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym przebiega w następujących krokach:

- grupa diagnostyczno-pomocowa jednogłośnie wnioskuje do zespołu interdyscyplinarnego o skierowanie osoby stosującej przemoc do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym;
- wniosek grupy diagnostyczno-pomocowej jest dla zespołu interdyscyplinarnego wiążący, z tym, że w przypadku braku zgodności w obrębie grupy diagnostyczno-pomocowej, składa się odrębne wnioski, które rozpatruje zespół interdyscyplinarny;
- po rozpatrzeniu wniosku grupy diagnostyczno-pomocowej, zespół interdyscyplinarny informuje osobę stosującą przemoc domową o skierowaniu do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, informuje o podmiocie, który realizuje program oraz zobowiązuje do zgłoszenia się, w terminie 30 dni od dnia doręczenia skierowania, do uczestnictwa w programie;
- zespół interdyscyplinarny informuje także o obowiązku niezwłocznego dostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczeń o zgłoszeniu się do uczestnictwa i o zakończeniu programu oraz poucza o konsekwencjach niewywiązania się z tego zobowiązania¹¹;
- zespół interdyscyplinarny zawiadamia właściwego starostę o skierowaniu osoby stosującej przemoc do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym oraz występuje z wnioskiem o przekazanie danych dotyczących terminów realizacji tych programów;

- zespół interdyscyplinarny zawiadamia grupę diagnostyczno-pomocową o skierowaniu osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym;
- w przypadku niedostarczenia zaświadczenia, grupa diagnostyczno-pomocowa dwukrotnie wzywa do tego osobę skierowaną do programu;
- w przypadku niedostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenia o zgłoszeniu się do programu zaświadczenia o ukończeniu programu, grupa ta niezwłocznie występuje do zespołu interdyscyplinarnego o złożenie zawiadomienia o możliwości popełnienia przez osobę skierowaną do udziału w programie czynu z art. 66c kodeksu wykroczeń¹².

Wprawdzie nie wynika to wprost z przepisów dotyczących omawianej procedury, lecz jej uczestnikami będą również realizatorzy i osoby prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne. Praktyka pokazuje, że odpisy skierowań doręczane są również do miejsc realizacji programów, a osoby prowadzące je przygotowują lub wydają, w oparciu o udzielone upoważnienia, zaświadczenia albo wymieniają niezbędne informacje o osobach skierowanych z grupami diagnostyczno-pomocowymi, zespołami interdyscyplinarnymi i starostami, a w przypadku wdrożenia procedury wykroczeniowej – także z policją i sądem.

4.2 Osoby zobowiązane przez sądy

Do tej grupy należeć będą przede wszystkim osoby, które zostały skazane przez sąd, w postępowaniu karnym, za popełnienie przestępstw związanych ze stosowaniem przemocy domowej. Przypomnieć należy, że za samo stosowanie przemocy domowej nie grozi odpowiedzialność karna. Wiąże się ona z popełnieniem konkretnych czynów zabronionych. Odnosząc się do statystyk sądów powszechnych wskazać można, że najczęściej popełnianymi przestępstwami na szkodę osób najbliższych są:

- art. 207 § 1 kk (fizyczne lub psychiczne znęcanie się);
- art. 190 kk (groźba bezprawna);
- art. 190a § 1 kk (uporczywe nękanie);
- art. 157 § 2 i 4 kk (naruszenie czynności narządu ciała);
- art. 157 § 1 kk (inny uszczerbek na zdrowiu).

Warunkowo zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, warunkowo przedterminowo zwalniając z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, wymierzając karę ograniczenia wolności albo warunkowo umarzając postępowanie karne, sąd może, w trybie art. 72 § 1 pkt 6b KK¹², zobowiązać daną osobę do ukończenia programu korekcyjno-edukacyjnego. Obowiązek ten sąd nałożyć może również w postępowaniu wykonawczym, w oparciu o art. 74 § 2 KK, w sytuacji gdy np. okres próby nie przebiega wystarczająco pomyślnie, a jednocześnie brak jest jednoznacznych przesłanek do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Sąd rodzinny może z kolei zobowiązać do ukończenia programu rodzica lub rodziców w toku postępowania dotyczącego ograniczenia władzy rodzicielskiej. Zgodnie z art. 109 § 2 pkt 1 KRiO¹³, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy może zobowiązać rodziców do określonego postępowania, w szczególności może skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń.

4.3 Osoby zgłaszające się do udziału w programie w wyniku innych okoliczności.

W programie korekcyjno-edukacyjnym mogą brać udział osoby stosujące przemoc domową, uczestniczące w procedurze „Niebieskie Karty”, bez formalnego skierowania przez zespół interdyscyplinarny, a zmotywowane w wyniku działań grupy diagnostyczno-pomocowej. Podobnie, w przypadku osób skazanych za przestępstwa popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby najbliższej, a także w przypadku rodziców mających ograniczoną władzę rodzicielską, zgłoszenie się do programu nie musi być związane z obowiązkiem orzecznym przez sąd, a wynikać może ze zmotywowania, będącego wynikiem oddziaływań kuratora sądowego. Do programu zgłaszać się mogą osoby, wobec których toczy się postępowanie przygotowawcze lub przed sądem. Rekomendację odnośnie do udziału w programie, z uwagi na ujawnienie problemu stosowania przemocy, otrzymać mogą osoby uczestniczące w terapii uzależnień lub współuzależnienia albo w psychoterapii własnej, małżeńskiej lub rodzinnej. Kolejną grupę stanowić będą osoby, które programem zainteresowały się na skutek działań rodziny lub innych osób, a także same dostrzegły potrzebę pracy nad zmianą swojego krzywdzącego zachowania.

5. Przegląd modelowych programów korekcyjno- edukacyjnych

5.1 Model Duluth

Ten model pracy wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Do Polski w 2000 roku przyjechał z nim Marek Prejzner, ówczesny realizator programu dla mężczyzn stosujących przemoc wobec partnerek, w środowisku polonijnym, w Polish-American Association w Chicago. Program realizowany był od połowy lat 70-tych XX wieku, a jego skuteczność była wysoce zadowalająca. Zaznaczyć trzeba, że przekazany nam program dotyczył wybranej grupy beneficjentów, a mianowicie, mężczyzn stosujących przemoc wobec partnerek. To jeden z wielu programów, który realizowany był w USA, obok programów dla mężczyzn stosujących przemoc wobec dzieci, kobiet stosujących przemoc wobec partnerów lub dzieci, osób stosujących przemoc wobec rodziców – seniorów, osób stosujących przemoc wobec partnerek i partnerów w związkach nieheteronormatywnych. W oryginalnym Modelu Duluth sędzia, w postępowaniu karnym, kierował osobę stosującą przemoc domową do udziału w programie po to, aby przyjęła odpowiedzialność za popełnione czyny przestępcze i nabyła umiejętności minimalizujące ryzyko dalszego stosowania przemocy wobec osób najbliższych.

Model Duluth uznaje, że stosowanie przemocy przez mężczyznę wobec partnerki związane jest z potrzebą kontrolowania otoczenia, przyjmowania pozycji umożliwiającej dominowanie, sprawowania władzy i kontroli, a postawy te są akceptowane społecznie i wzmacniane kulturowo. Przemoc rozumiana jest jako działanie intencjonalne i będące wynikiem dokonanego świadomie wyboru. Definiowana jest bardzo szeroko, jako „każda próba narzucenia swojej woli innej osobie”¹⁴. Bazując na podejściu behawioralno-poznawczym program zakłada, że skoro pewnych zachowań ktoś się nauczył, to może również oduczyć się ich stosowania. Mężczyzna stosujący przemoc domową może zatem zmienić swoje krzywdzące zachowanie, a także rozwijać postawę partnerstwa i empatii wobec partnerki.

Program jest bardzo ustrukturalizowany. Trwa 26 tygodni i obejmuje 8 obszarów tematycznych. Prowadzony jest przez dwie osoby: kobietę i mężczyznę, w tym względzie nie przewidując żadnych odstępstw. Para osób prowadzących

stanowi bowiem modelujący przykład komunikacji partnerskiej pomiędzy kobietą i mężczyzną. Podstawą prowadzenia programu jest skrypt, zawierający szczegółowe scenariusze wszystkich zajęć oraz zalecane prace międzysesyjne dla klientów. Pierwszą z nich jest „kwestionariusz historii przemocy”, w którym klient odpowiada na szereg szczegółowych pytań, dotyczących jego aktualnej sytuacji, relacji z partnerką, wobec której stosował przemoc, a także stosowanych zachowań przemocowych. Kwestionariusz ten pozwala na dokonanie wstępnej diagnozy problemu. Stanowi też punkt wyjścia do określania cyklu przemocy klienta, rozpoznawania indywidualnych sygnałów czasowych, sytuacyjnych i fizycznych, sprzyjających stosowaniu przez klienta przemocy. Te z kolei służą budowaniu własnego planu bezpieczeństwa, który ma pomagać klientowi w powstrzymywaniu się przed dalszą przemocą. Podczas uczestnictwa w programie klient zdobywa szczegółową wiedzę na temat form przemocy, jej mechanizmów i dynamiki oraz korzyści i kosztów jej stosowania. W części korekcyjnej programu klient nabywa i rozwija umiejętności komunikacji partnerskiej i asertywnej, negocjowania i rozwiązywania sporów bez używania przemocy, a także korzystania ze wsparcia społecznego. Ważnym narzędziem wykorzystywanym w programie jest „kwestionariusz kontrolowania”, umożliwiający szczegółową analizę zachowania, w którym klient identyfikuje swoje rzeczywiste intencje, przekonania, manipulacje, a także skutki zastosowanej przemocy oraz określa sposób alternatywnego zachowania. Charakterystyczne dla programu jest „koło władzy i kontroli”, przedstawiające formy przemocy stosowanej przez mężczyzn wobec kobiet oraz „koło równości i partnerstwa”, ukazujące zmianę funkcjonowania klienta w sferze poznawczej, behawioralnej i emocjonalnej, którą osiągnąć ma w wyniku ukończenia programu.

Warunkiem efektywności programu jest motywacja klienta do zmiany i gotowość przyjęcia pełnej odpowiedzialności za dokonane zachowania przemocowe. Warunkiem zakwalifikowania do programu jest identyfikowanie przez kandydata własnego sprawstwa przemocy. Warto wspomnieć, że w USA bardzo rygorystycznie stosuje się reguły wykluczające udział w programie, dotyczące uzależnienia i zaburzeń psychicznych. Kandydat do programu przechodzi badanie psychologiczno-psychiatryczne oraz badania przesiewowe pod kątem używania narkotyków. Uczestnik ma prawo do trzech nieobecności, a kolejna powoduje

usunięcie z programu. Program jest odpłatny, a kwota odpłatności ustalana jest indywidualnie dla każdego uczestnika i związana jest z wysokością jego dochodów.

5.2 Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach (PSR)

Praca w PSR zakłada dobór metod pracy z osobą stosującą przemoc domową, ukierunkowanych na wydobywanie i poszerzanie zasobów niezbędnych do osiągnięcia zmiany zachowań. Rezygnuje natomiast z konfrontowania osoby uczestniczącej w programie z jej sprawstwem przemocy. Określanie celów pracy leży po stronie uczestnika i każda osoba czyni to inaczej, w sposób zindywidualizowany. Każda osoba indywidualnie ustala też sposób osiągnięcia określonego przez siebie celu. Zakończenie udziału w programie następuje z chwilą jego zdobycia. Czas uczestnictwa w programie może być różny, co wiąże się z zasobami, zaangażowaniem i tempem pracy poszczególnych osób.

W podejściu tym dopuszcza się zarówno formy pracy indywidualnej jak i grupowej. Oznacza to, że uczestniczenie danej osoby w korygującej zachowania pracy indywidualnej lub grupowej, wynikać może przede wszystkim z jej preferencji. Dużą wagę przykładana się do własnej pracy międzysesyjnej osoby, która uczestniczy w programie. Powala ona na trenowanie i doskonalenie nowych umiejętności w naturalnym środowisku, które prowadzi do osiągnięcia założonego celu.

Od pierwszego kontaktu osoba prowadząca program dba o poczucie bezpieczeństwa i zaufania osoby uczestniczącej. Oczywiście nie chodzi o usprawiedliwianie zachowań przemocowych, czy o ich bagatelizowanie. Jest to działanie służące oddzieleniu osoby od jej zachowania, ukierunkowane na wydobywanie zasobów. Charakterystyczne dla PSR są „pytania o cud”. Umożliwiają one nakierowanie osoby uczestniczącej w programie na przyszłe zdarzenia, gdy problem będzie już rozwiązany, a cel uczestnictwa w programie zostanie osiągnięty. Do innych elementów pracy należą „pytania o relacje”, „pytania o skalę”, „pytanie o wyjątki”, „komplementy”. W pracy grupowej, osoby prowadzące odwołują się do zasobów osób uczestniczących, w wymiarze interpersonalnym. Wykorzystuje się kompetencje społeczne każdej osoby, np. poprzez współprowadzenia wybranych części sesji, pracy w parach, w zespołach czy na forum grupy. PSR zakłada koncentrowanie się osób prowadzących na postępach w zmianach dokonywanych przez osoby uczestniczące w programie. Oznacza to dostrzeganie i wzmacnianie

nawet minimalnych osiągnięć, w miejsce koncentrowania się na problemie krzywdzenia. Wskazać przy tym należy, że osoby prowadzące są zobowiązane do interweniowania w przypadkach dalszego stosowania przemocy przez osoby uczestniczące w programie, z wdrażaniem dostępnych procedur prawnych łącznie. Taka interwencja wiązałaby się z dostosowaniem do danego incydentu i dążeniem do jej wykorzystania we wzmacnianie zasobów i postępów osoby, który naruszyła porządek prawny. Kluczową regułą PSR jest podążanie za osobą uczestniczącą w programie. Zgodnie z tą zasadą, posiada ona kompetencje niezbędne do powstrzymania się od stosowania przemocy, a tylko może nie zdawać sobie sprawy z ich istnienia. Zadaniem prowadzących jest wspieranie klientki lub klienta w wydobywaniu tych kompetencji.

Warto mieć na względzie, że w PSR diagnozuje się tylko zasoby osoby uczestniczącej w programie, w celu ich wykorzystywania, w efektywnej pracy korygującej zachowanie przemocowe. Tym nie mniej, bardzo ważne jest także zdiagnozowanie i monitorowanie poziomu zagrożenia osób doświadczających przemocy domowej. Tym samym poprzez kontakt z tymi osobami, należy sprawdzać poziom ich bezpieczeństwa, a jeżeli okaże się to niezbędne – podejmować stosowane interwencje.

5.3 Trening Zastępowania Agresji - ART

Trening ART opracowany został w Stanach Zjednoczonych. w latach osiemdziesiątych XX wieku. przez J. Gibbs'a, B. Glicka i A. Goldsteina z Instytutu Badań nad Agresją Uniwersytetu w Syracuse. W Polsce rozpowszechniony został przez Ewę i Jacka Morawskich z Instytutu Amity w Warszawie. ART tworzą trzy zintegrowane moduły: trening umiejętności społecznych, trening kontroli złości oraz trening wnioskowania moralnego.

Pierwszy moduł (trening umiejętności społecznych) koncentruje się na nauce umiejętności, które pozwalają na zachowanie bez używania agresji, w różnych potencjalnie trudnych sytuacjach. W treningu wyodrębniono kilka poziomów umiejętności prospołecznych, ważnych z punktu widzenia zmiany agresywnego zachowania. Przyswojenie podstawowych umiejętności umożliwia rozwijanie tych bardziej zaawansowanych. Osoby uczestniczące w treningu korzystają z materiału dydaktycznego z opisanymi 24 umiejętnościami prospołecznymi, które trenują

w czasie zajęć. Pomocny w wyborze tych umiejętności jest „kwestionariusz umiejętności prospołecznych”, służący diagnozie jakości funkcjonowania społecznego. Pierwszym etapem trenowania jest modelowanie. Osoba prowadząca trening prezentuje jak najbardziej korzystny przykład postępowania, tworzącego konkretną umiejętność. Następnie umiejętność tę trenuje wskazana osoba. Ważnym aspektem treningu jest pozytywne wzmocnienie po wykonaniu każdego ćwiczenia. Informacja zwrotna, zarówno od osoby trenerskiej, jak i od grupy, ma mieć wydźwięk jak najbardziej pozytywny, co służyć ma budowaniu motywacji do dalszej pracy. Poznane i przećwiczone umiejętności, osoby uczestniczące w treningu stosują w relacjach społecznych. Jest to zadanie dla każdej osoby, a z jego wykonania sporządza się raport.

Trening kontroli złości jest afektywnym komponentem ART. Głównym jego celem jest nabycie umiejętności konstruktywnego przeżywania i wyrażania złości. Osoby uczestniczące w treningu, sięgając do własnych doświadczeń, uczą się rozpoznawania „wyzwalaczy zewnętrznych”, sygnałów pochodzących z otoczenia i „wyzwalaczy wewnętrznych”, stanowiących ich interpretację i ocenę. Wystąpienie tej pary wyzwalaczy

wiąże się ze wzrostem pobudzenia i skutkować może zachowaniem agresywnym. Ważną umiejętnością jest rozpoznawanie indywidualnych sygnałów fizycznych w ciele, które świadczą o pojawiającej się złości (np. płytki oddech). Pozwala ona na zastosowanie w odpowiednim momencie „reduktorów”, czyli technik samoregulacji, indywidualnie dobieranych przez każdą uczestniczącą osobę. ART zakłada również stosowanie „monitów”, będących uspakajającymi komunikatami wewnętrznymi (np. „zachowaj spokój”). W treningu istotne jest także samonagradzanie za efektywne zastosowanie procedury. Może ono polegać np. na wspierającej myśli czy poklepaniu się po ramieniu. Trening kontroli złości przebiega również w sekwencji modelowania, ćwiczenia, rozwijania umiejętności oraz informacji zwrotnych.

Trening wnioskowania moralnego to trzeci komponent ART. Służy on rozwinięciu społecznej sprawiedliwości i uczciwości u osób uczestniczących. Rozważania trudnych etycznie sytuacji poszerza świadomość, wrażliwość i empatię. Dylematy moralne są doświadczeniami, nie dającymi wyłącznie dobrego rozwiązania. Każdy wybór wiąże się z nieuchronną stratą. Moduł ten otwiera ćwiczenie poświęcone wydobywaniu i nazywaniu wartości istotnych dla każdej uczestniczącej

osoby. Będzie miało to znaczenie w perspektywie dokonywania trudnych etycznie wyborów. W dalszej kolejności przystępuje się do omawiania dylematów moralnych, odwołując się do scenariuszy zawartych w skrypcie. Rozwiązania przedstawiane przez każdą trenującą osobę pozwalają zidentyfikować jej stadium rozwoju moralnego

W trakcie każdego zajęcia przeprowadzany jest pomiar osiągnięć każdej uczestniczącej osoby. Polega on na przydzielaniu punktów za zaangażowanie, przestrzeganie zasad oraz przejawianie zachowań odważnych, które są definiowane w ART. Pomiar ten realizuje się równolegle. Osoba trenerska zlicza osiągnięcia osoby uczestniczącej, a także ona sumuje swoje osiągnięcia. Oba pomiary są zestawiane, a w miarę potrzeby negocjowane. Dla potrzeb ewaluacyjnych istnieje możliwość wykonania pomiaru poziomu agresji z wykorzystaniem kwestionariusza Agresji Bussa-Perry'ego¹⁵ na początku i na zakończenie całego treningu. Autorzy ART przestrzegają przed dokonywaniem jakichkolwiek modyfikacji treningu. Odejście od ściśle zaprojektowanego programu może nie tylko skutkować zmniejszeniem korzystnych zmian, lecz może wręcz wywoływać skutek przeciwny od zamierzonego, w postaci wzrostu poziomu agresji.

6. Etapy realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego

6.1 Rekrutacja

Pierwszym etapem programu korekcyjno-edukacyjnego jest rekrutacja. Służy ona, w szczególności, nawiązaniu kontaktu z osobą zgłaszającą się do programu, rozpoznaniu jej potrzeb, motywacji i oczekiwań, dokonaniu diagnozy, sprawdzeniu spełnienia przez nią wymogów kwalifikacyjnych, przedstawieniu oferty programu i ustaleniu warunków uczestnictwa. Rekrutację przeprowadza jedna osoba.

Osoby zgłaszające się do programu prezentują bardzo różny poziom motywacji i oporu albo, zgodnie z modelem transteoretycznym¹⁶, różny poziom gotowości do zmiany. Planując rekrutację warto przewidzieć pulę dodatkowych sesji indywidualnych, które będzie można przeznaczyć na pracę z osobą niezmotywowaną i oporującą albo znajdującą się w stadium prekontemplacji (np. klientem skierowanym przez zespół interdyscyplinarny, z którym wcześniej nikt nie rozmawiał na temat udziału w programie).

W trakcie rekrutacji należy zwrócić uwagę na czynniki wykluczające możliwość uczestnictwa. Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 20 czerwca 2023r.⁶ w programie mogą uczestniczyć osoby z problemem uzależnienia od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, dopiero po zakończonym programie psychoterapii uzależnień. Tym samym osoby te bezwzględnie należy przekierować do poradni terapii uzależnień.

W zależności od realizowanego programu, mogą wystąpić inne czynniki wykluczające. W restrykcyjnym pod tym względem Modelu Duluth, niezbędne jest identyfikowanie przez kandydata do programu sprawstwa przemocy. Nie oczekując, że każdy klient, przychodząc na pierwsze spotkanie, będzie gotowy do identyfikacji swoich krzywdzących zachowań, może okazać się, że pomimo wykonanej pracy indywidualnej, klient pozostanie w rozbudowanych mechanizmach obronnych, które nie pozwolą jemu zidentyfikować swojego sprawstwa przemocy. W takim wypadku nie zostanie zakwalifikowany do programu. Innym czynnikiem wykluczającym może być płeć lub zakres stosowanej przemocy. Model Duluth adresowany jest do mężczyzn stosujących przemoc wobec partnerek. Tym samym nie będą do niego kwalifikowane kobiety albo mężczyźni stosujący przemoc wyłącznie do innych osób niż partnerki.

W trakcie spotkania z osobą zgłaszającą się do programu należy przestrzegać poniższych zasad:

- koncentruj się na faktach dotyczących stosowania przemocy;
- oddzielaj osobę od jej zachowania, koncentruj się na zachowaniu;
- przemoc nazywaj wprost;
- rozmawiaj spokojnie;
- traktuj rozmówczynię lub rozmówcę z szacunkiem i życzliwością;
- zauważaj i nazywaj zasoby tej osoby.

Warto jeszcze wskazać, że skierowanie do programu przez zespół interdyscyplinarny albo zobowiązanie do uczestniczenia w programie przez sąd, nie jest wiążące dla osób prowadzących program. Jeżeli skierowana lub zobowiązana osoba nie spełni wymogów kwalifikacyjnych, nie zostanie przyjęta do programu, o czym należy powiadomić kierujący podmiot.

6.2 Zawarcie kontraktu

Jeżeli osoba zgłaszająca się do programu spełnia wymogi kwalifikacyjne i wyraża zainteresowanie udziałem w programie, zawiera się z nią pisemny kontrakt. Reguluje on wzajemne zobowiązania i uprawnienia osoby uczestniczącej w programie i osób prowadzących program, formalne i merytoryczne warunki ukończenia programu, przypadki zawieszenia lub anulowania udziału. Przykładowo, w przypadku programu ART, kontrakt powinien określić liczbę minimalnych osiągnięć potrzebnych do pozytywnego ukończenia treningu, a w Modelu Duluth liczbę dopuszczalnych nieobecności. Ważne jest aby kontrakt był możliwie zwięzły (powinien zmieścić na jednej stronie A4), został napisany przystępnym, zrozumiałym językiem oraz akcentował podmiotowość osoby przystępującej do programu i jej odpowiedzialność za udział i wprowadzane zmiany. Kontrakt powinien uwypuklać, że udział w programie jest dobrowolną decyzją klientki lub klienta (pomimo możliwego skierowania lub zobowiązania).

Przykładowe zapisy kontraktu:

- Mam prawo do uczestnictwa w sesjach grupowych i do korzystania z wiedzy, umiejętności, doświadczenia i wsparcia osób prowadzących program oraz uczestników programu.
- Z ważnych dla mnie przyczyn mogę być nieobecny na trzech sesjach grupowych. Czwarta nieobecność powoduje anulowanie mojego udziału w programie.
- Uczestnictwo w programie jest moją dobrowolną decyzją. Mam prawo traktować je jako osobisty przywilej i szansę na dokonanie korzystnych zmian. Efekt udziału w programie zależeć będzie od mojego zaangażowania i czynionych przeze mnie postępów. W razie trudności mogę w każdym czasie zwrócić się do prowadzących o konsultację lub sesję indywidualną. Mogę też do takiej sesji zostać zaproszony przez prowadzących.

6.3 Standard realizacji programu

Głównym celem programów korekcyjno-edukacyjnych jest powstrzymanie się osoby uczestniczącej przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy. Standard realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych określony został

w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023⁶.

Szczegółowe cele programu obejmują:

- zmianę przekonań o stosowaniu przemocy domowej;
- powstrzymanie się od dalszego stosowania przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i bezpiecznego przeżywania złości i innych trudnych emocji;
- zmniejszenie skali destrukcyjnych zachowań opartych na sile i przemocy;
- wzrost świadomości na temat przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania;
- poszerzenie katalogu zachowań o alternatywne wobec krzywdzących, potrzebne do tworzenia relacji opartej na poszanowaniu domowników i na partnerstwie;
- rozwijanie umiejętności wychowania dzieci bez użycia przemocy;
- przyjęcie odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Osiągnięcie przedstawionych celów wymaga realizacji programu o określonej zawartości merytorycznej i odpowiednim czasie trwania. W przypadku programu realizowanego w oparciu o określony model, zarówno jego zawartość, czas trwania oraz wymogi względem osób uczestniczących i osób prowadzących są zazwyczaj ściśle określone przez autorów. W praktyce spotyka się wiele tzw. autorskich programów, opracowanych przez osoby prowadzące je. Programy te sięgają do różnych podejść teoretycznych i modeli pracy, integrując je lub stanowiąc ich adaptacje lub modyfikacje. Tworzenie takiego programu wymaga szczególnej uważności. Twórcy ART zwracają uwagę na konieczność prowadzenia programu zgodnie z przedstawionym modelem, bez wprowadzania modyfikacji. W przypadku Modelu Duluth należy mieć na względzie, że adresowany jest on do mężczyzn stosujących przemoc wobec partnerek. Model nawiązuje do koncepcji społeczeństwa patriarchalnego, zgodnie z którą przemoc jest kulturowo akceptowaną formą dominacji, sprawowania kontroli i wywierania wpływu mężczyzn wobec kobiet. Koncepcja ta uniemożliwia więc pracę w tym modelu z kobietami stosującymi przemoc.

Program korekcyjno-edukacyjny realizowany może być w formie spotkań indywidualnych lub grupowych. Najkorzystniejsze, tak z merytorycznego, jak organizacyjnego punktu widzenia, jest połączenie obydwu form. Sesje indywidualne stanowią mogą etap rekrutacji, w tym diagnozy sytuacji osoby zgłaszającej się do programu i zawarcia kontraktu. W trakcie realizacji programu mogą stanowić uzupełnienie pracy osoby uczestniczącej, wykonywanej podczas sesji grupowej, zwłaszcza w sytuacji braku czasu na omówienie ważnych doświadczeń lub postępów klienta. Dobrą praktyką jest ustalenie w kontrakcie, że na każdym etapie realizacji programu, klient lub klientka może poprosić o sesję indywidualną lub do takiej sesji zostać zaproszony lub zaproszona przez osobę prowadzącą.

Czas trwania programu określa realizator, a poszczególne programy mogą się w tym zakresie różnić. Program korekcyjno-edukacyjny ma trwać co najmniej 60 godzin. Przykładowo może obejmować 15 godzin sesji indywidualnych, wprowadzających do programu i uzupełniających udział w programie oraz 45 godzin sesji grupowych, podzielonych na 15 trzygodzinnych spotkań, odbywających się raz w tygodniu. Pamiętać należy o tym, że zarówno za duże odstępy pomiędzy kolejnymi sesjami grupowymi, jak również zbyt częste ich planowanie, sprzyjać może obniżaniu efektów korekcyjnych.

Program powinien być dostosowany do grupy osób uczestniczących i stosowanej przez nie przemocy. Poszczególne programy mogą być dedykowane mężczyznom stosującym przemoc wobec partnerek, kobietom i mężczyznom stosującym przemoc wobec partnerów i partnerek, rodzicom stosującym przemoc wobec dzieci. Specjalizacja programów może korzystnie wpływać na ich efektywność.

W części edukacyjnej każdego programu powinny znaleźć się następujące zagadnienia:

- definicje, formy i mechanizmy przemocy domowej;
- mity, stereotypy i przekonania na temat przemocy domowej;
- uczucia, w tym złość i sposób ich przeżywania i wyrażania;
- korzyści i koszty stosowania przemocy domowej;
- narzędzia prawne służące ochronie przez przemocą domową.

W części korekcyjnej każdego programu powinny znaleźć się następujące zagadnienia

- nabywanie umiejętności stosowania technik samoregulacji;
- rozwijanie umiejętności samokontroli;
- podnoszenie kompetencji wychowawczych;
- korygowanie przekonań sprzyjających stosowaniu przemocy;
- przyjmowanie odpowiedzialności za własne postawy i zachowania.

Grupy powinny liczyć nie mniej niż 5 i nie więcej niż 15 osób. Osoby uczestniczące w programie powinny mieć możliwość wdrażania, pomiędzy kolejnymi sesjami, poznanych metod i technik, służących zmianie krzywdzących zachowań.

6.4 Warunki ukończenia programu

Osoby prowadzące program określają formalne i merytoryczne warunki jego ukończenia. Formalnym kryterium jest uczestniczenie w co najmniej 75% ogólnej liczby zajęć. Merytoryczne kryteria obejmować mogą aktywność podczas zajęć, wykonywanie prac międzysesyjnych, czynienie postępów i dokonywanie korzystnych zmian, pozytywną ewaluację dokonaną przez osoby prowadzące i osoby uczestniczące w programie, a także przez osoby zawodowo monitorujące sytuację klientki lub klienta, np. pracownika socjalnego, dzielnicowego, kuratora sądowego, a w końcu przez osobę doznającą przemocy i wreszcie przez samą osobę uczestniczącą. Kryterium merytoryczne jest szczególnie istotne i winno być rozstrzygające w przedmiocie uznania ukończenia programu. Wiazać się ono jednoznacznie powinno z dokonanymi zmianami, a nie frekwencją na zajęciach.

Co do zasady program powinien być realizowany w trybie stacjonarnym. Jednakże w szczególnie uzasadnionych przypadkach programy, w całości lub w wybranych częściach, mogą być prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającich porozumiewanie się na odległość (np. Teams, Zoom). W przypadku realizacji programów w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo tych osób.

Przypisy

1. Polska Deklaracja w sprawie Przeciwdziałania Przemocy Domowej proklamowana została podczas II Ogólnopolskiej Konferencji Przeciw Przemocy w Rodzinie, w grudniu 1995 roku, w Sejmie RP w Warszawie. Z treścią deklaracji można zapoznać się na stronie <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/archiwum/polska-deklaracja-w-sprawie-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>
2. Dr hab. Jerzy Mellibruda (1938-2020) – psycholog, psychoterapeuta i superwizor, profesor Uniwersytetu SWPS w Warszawie, autor wielu teorii psychologicznych i publikacji z dziedziny psychologii. Życiu i dokonaniom Jerzego Mellibrudy poświęcona została książka Anny Dodziuk van Kooten pt. „Jurek Mellibruda”.
3. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. 2024 r., poz. 1673).
4. Wskazywany akt prawny to uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (M.P. 2023 r. poz. 1232).
5. Program „Partner” opracowany został przez zespół superwizorów z Poznańskiego Centrum Profilaktyki Społecznej. Autorzy wyrażają zgodę na posługiwanie się nazwą „Partner”, w programach autorskich, opracowywanych przez osoby przygotowujące się u nich do pracy korekcyjno-edukacyjnej.
6. Wskazywany akt prawny to rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz.U.2023 r., poz. 1163).
7. Szkolenia pod nazwą „Studium Przeciwdziałania Przemocy Domowej” prowadzą m.in. „Niebieska Linia” IPZ, Stowarzyszenie „Moc Wsparcia”, Stowarzyszenie „Niebieska Linia”. Udział w tych szkoleniach finansować można ze środków gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.
8. W oryginalnym tekście „Polskiej Deklaracji...” znajdują się sformułowania, od których już odstąpiono, np. „ofiara przemocy w rodzinie”. Fragmenty te dostosowano do aktualnie używanej terminologii.
9. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2023 r., poz. 535).
10. Wskazywany akt prawny to rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz.U. z 2023 r., poz. 1870).

11. Wskazany akt prawny to rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. 2023 r., poz. 1164).
12. Wskazany akt prawny to ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).
13. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2809).
14. Autorem tej myśli jest Mahatma Gandhi (1869-1948) – filozof, prawnik, indyjski polityk i mąż stanu. Więcej myśli M. Gandhiego znajduje się na stronie <https://pieknoumyslu.com/mahatma-gandhi-cytaty-madroscl>
15. Kwestionariusz Agresji A. Bussa i M. Perry’ego (BPAQ) składa się 29 pytań, służących pomiarowi predyspozycji agresywnych w odniesieniu do agresji fizycznej, werbalnej, wrogości i gniewu. Mając na względzie potrzebę zapewnienia dostępu do narzędzia badającego agresję, Instytut Amity uzyskał od autorów BPQA zgodę na przygotowanie polskiej wersji kwestionariusza. Dzięki temu kwestionariusz jest obecnie szeroko dostępny.
16. Transteoretyczny model zmiany zachowań stworzony przez J. Prochaskę i C. DiClemente przedstawia proces zmiany niekorzystnych zachowań, jako sekwencję sześciu następujących po sobie etapów, które każda osoba przechodzi w drodze do uzyskania zmiany. O modelu tym opowiada książka pt. „Zmiana na dobre: rewolucyjny program zmiany w sześciu stadiach, który pomoże ci przezwyciężyć złe nawyki i nada twojemu życiu właściwy kierunek” autorów koncepcji.

Bibliografia

1. Budyn-Kulik M., Oddziaływana na sprawców przemocy domowej przez sądy poprzez nakładanie obowiązku uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa, 2014, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS_Budyn-Kulik-M_Programy-eduk.pdf (wyświetlenie 13 grudnia 2024).
2. Glick B., Gibbs J., Trening Zastępowania Agresji. Aggression Replacement Training ART, Instytut Amity, Warszawa, 2005.
3. Goldstein A., Glick B., Gibbs J., ART. Program Zastępowania Agresji, Instytut Amity, Warszawa, 2004.
4. Łukowska K., Mróz D., (opieka ekspercka), Zespół Badawczy ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku. Badanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Raport końcowy. ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., 2019
5. Morawski J., Trening Zastępowania Agresji, Problemy alkoholizmu 4/2001;
6. Morawski J., Morawska E., 24 umiejętności prospołeczne krok po kroku, Instytut Amity, Warszawa 2002-2012.
7. Morawski J., Morawska E., Trening zastępowania agresji (ART). Materiały kursu trenerskiego, Instytut Amity, Warszawa 2014
8. Piskozub P., Wrona G., Przeciwdziałanie przemocy domowej - analiza zmian, C.H.Beck, Warszawa, 2023
9. Prejzner M., Banasiak I., Zbudować świat na nowo, Niebieska Linia nr 6/2012
10. Rotberg I., Arias L., Po jasnej stronie mocy. O terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach – TSR, Teofrast, 2021
11. Siekierka I., Kwestionariusz Agresji Bussy i Perry'ego, praca napisana w Instytucie „Amity” pod kierunkiem dr Jacka Morawskiego, https://amity.pl/wp-content/uploads/2024/11/Siekierka-Iwona-2015-Kwestionariusz_agresji-Bussa-Perryego-Aktualizacja-20-11-2020.pdf (wyświetlenie 13 grudnia 2024)
12. Wojnowski P., Praca ze sprawcą przemocy w rodzinie, Niebieska Linia nr 5/2012
13. Wojnowski P., Superwizja dla zespołów interdyscyplinarnych, Niebieska Linia nr 3/2019
14. Woydyłło E., Jestem za oduczaniem przemocy, Arka Nr 42/2003
15. Wójcik D., Drapała K., Więcek-Durańska A., Ewaluacja programu Trening Zastępowania Agresji ART oraz programu korekcyjno-edukacyjnego Duluth. Raport z badań empirycznych, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa, 2015, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/Drapa%C5%82a-K.-Wi%C4%99cek->

Dura% C5% 84ska-A.-W% C3% B3jcik-D._Ewaluacja-programu-Tr ening-
Zast% C4% 99powania-Agresji-ART-oraz-programu-korekcyjno-edukacyjnego-Duluth-
1.pdf (wyświetlenie 13 grudnia 2024)

16. Wrona G., Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Komentarz, C.H.Beck,
Warszawa, 2024

Ramowy program psychologiczno- terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w województwie łódzkim

Łódź, 2025 r.

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy prawne ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego (stan prawny na dzień 13 grudnia 2024)	5
1.1 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej.....	5
1.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"	6
1.3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy ..	6
1.4. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach	7
1.5. Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030	7
2. Efektywność programów psychologiczno-terapeutycznych.....	8
2.1 Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych	8
2.2 Wnioski i rekomendacje dotyczące programów psychologiczno-terapeutycznych	9
3. Osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne	11
3.1 Minimalne wymogi kwalifikacyjne	11
3.2 Potwierdzenie kwalifikacji zawodowych.....	12
3.3 Postawy i przekonania osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne	12
3.4 Superwizja programów psychologiczno-terapeutycznych	14
4. Osoby uczestniczące w programach psychologiczno-terapeutycznych	14
4.1 Absolwenci programów korekcyjno-edukacyjnych	14
4.2 Osoby skierowane przez zespół interdyscyplinarny	15
4.3 Osoby zobowiązane przez sądy	17
4.4 Osoby zgłaszające się udziału w programie w wyniku innych okoliczności.....	18
5. Etapy realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego	18
5.1 Rekrutacja	18
5.2 Zawarcie kontraktu	19
5.3 Standard realizacji programu.....	20
5.4 Formy realizacji programu	21
5.5 Czas trwania i zawartość programu.....	22
5.6 Warunki ukończenia programu	23
6. Dostępność programów psychologiczno-terapeutycznych.....	24
Przypisy	26
Bibliografia	28

Wprowadzenie

Praca z osobami stosującymi przemoc domową realizowana jest w Polsce od blisko 25 lat. Pozytywne doświadczenia z pierwszych lat realizacji wdrażanych programów, przełożyły się na wskazanie w 2005 roku, w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹, programów korekcyjno-edukacyjnych, jako rekomendowanej formy pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Z założenia były to krótkie, trwające kilka miesięcy, programy interwencyjne, ukierunkowane na zatrzymanie przemocy. Realizatorzy tych programów szybko zorientowali się, że są one niewystarczające, a osoby kończące je wymagają dalszego wspierania w procesie wprowadzania lub utrwalania zmian. Z potrzeby tej powstawały programy dla absolwentów, moduły uzupełniające czy pierwsze grupy terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową, które umożliwiały dalszą pracę absolwentom programów korekcyjno-edukacyjnych. W efekcie tych działań, w 2014 roku programy psychologiczno-terapeutyczne określone zostały, w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020², jako kolejna forma pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Ich pierwotnym celem było zmierzanie do zmiany wzorców zachowań osób stosujących przemoc domową, a realizatorami były gminy i powiaty we współpracy z organizacjami pozarządowymi. W 2023 roku wydane zostało Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej³, które określiło standard prowadzenia programów i wymogi kwalifikacyjne stawiane osobom prowadzącym programy psychologiczno-terapeutyczne.

Od czasu ustanowienia programów psychologiczno-terapeutycznych powtarzane jest pytanie, czy mają one stanowić kontynuację programów korekcyjno-edukacyjnych czy też powinny być dla nich alternatywą? Nie brakuje zwolenników obydwu rozwiązań, przedstawiających przekonującą argumentację. Obecnie wydaje się, że obydwie koncepcje z powodzeniem wspierać mogą tworzenie systemu pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Trzeba bowiem odnotować, że Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na rok 2021⁴ wprowadził trzecią formę pracy dedykowaną osobom stosującym przemoc domową, a mianowicie programy wspierające, ukierunkowane na wzmocnienie i utrwalenie zmian rozpoczętych w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych⁵. Kluczowy zdaje się użyty spójnik „lub”, oznaczający alternatywę nierozłączną, czyli wskazującą na to, że spełniona może być jedna z przesłanek lub

obie. Tym samym programy wspierające dedykowane są absolwentom programów korekcyjno-edukacyjnych, absolwentom programów psychologiczno-terapeutycznych i wreszcie osobom, które najpierw ukończyły program korekcyjno-edukacyjny, a po nim program psychologiczno-terapeutyczny. Lokalne systemy pracy z osobami stosującymi przemoc domową można więc kreować w ujęciu dwustopniowym lub trójstopniowym.

Zgodnie z Rządowym Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030⁶, postuluje się zapewnienie całorocznej dostępności miejsc, w realizowanych programach psychologiczno-terapeutycznych, w każdym powiecie. Z analizy danych liczbowych ze sprawozdań dotyczących realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w latach 2020-2023 wynika, że programami psychologiczno-terapeutycznymi w województwie łódzkim, objętych zostało w tym okresie łącznie 215 osób, w tym 164 mężczyzn i 51 kobiet. Program ukończyło aż 99% osób rozpoczynających w nich udział.

Dane liczbowe dotyczące osób stosujących przemoc domową (OSP), uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” (NK) oraz biorących udział w programach psychologiczno-terapeutycznych (PPT), a także liczby absolwentów programów korekcyjno-edukacyjnych (PKE) w latach 2020-2023, w województwie łódzkim, przedstawia poniższa tabela:

Liczba osób w latach	2020r.	2021r.	2022r.	2023r.
OSP w procedurze NK	6366	6714	6170	6515
Wypełnione formularze NK-D	1931	2211	2119	2676
Podmioty realizujące PPT	6	1	2	5
Osoby, które ukończyły PKE	86	87	89	63
- w tym mężczyźni	69	81	77	59
- w tym kobiety	17	6	12	4
Osoby przystępujące do PPT	99	31	39	46
	55	27	37	45

- w tym mężczyźni	44	4	2	1
- w tym kobiety				
Osoby, które ukończyły PPT	99	31	37	45
	55	27	35	44
- w tym mężczyźni	44	4	2	1
- w tym kobiety				

Źródło: Sprawozdania z realizacji KPPwR 2020r., 2021r., 2022r. i 2023r.

Jak wynika z przedstawionych danych, liczba podmiotów realizujących programy psychologiczno-terapeutycznych w poszczególnych latach była różna, przy czym wciąż daleka od spełnienia postulatu całorocznej dostępności programu w każdym powiecie. W programach psychologiczno-terapeutycznych w latach 2020-2023 uczestniczyli absolwenci programów korekcyjno-edukacyjnych. Biorąc pod uwagę, że programy korekcyjno-edukacyjne ukończyło w tych latach 325 osób, a do programów psychologiczno-terapeutycznych przystąpiło 215 osób, wskaźnik 66% uznać można za zadowalający.

Niniejszy dokument przedstawia podstawy prawne realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych, a także omawia wyniki i rekomendacje ostatniego ogólnopolskiego badania tych programów, zrealizowanego na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. W programie prezentowane są etapy realizacji programu. Omawiane są również kwestie związane z uczestnictwem i prowadzeniem programów psychologiczno-terapeutycznych.

1. Podstawy prawne ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego (stan prawny na dzień 13 grudnia 2024)

1.1 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej

(t.j. Dz.U. 2024 r., poz. 1673)

- art. 2 ust. 1 pkt 4 – objaśnienie pojęcia osoby stosującej przemoc domową (OSP)
- art. 4 ust. 3 – formy interwencji i oddziaływań wobec OSP
- art. 4 ust. 4 – cele programu psychologiczno-terapeutycznego (PPT)

- art. 4 ust. 5 – formy prowadzenie PPT
- art. 4 ust. 6 – obowiązki OSP skierowanej do udziału w PPT
- art. 6 ust. 4 pkt 3 – obowiązki powiatu w zakresie opracowania i realizacji PPT
- art. 6 ust. 4 pkt 4 – wydawanie OSP przez powiat zaświadczeń o udziale w PPT
- art. 6 ust. 6 pkt 3 – opracowanie przez samorząd województwa ramowego PPT
- art. 9b ust. 2 pkt 9 – kierowanie OSP do udziału w PPT
- art. 9b ust. 8 pkt 5 – występowanie o skierowanie OSP do udziału w PPT
- art. 9b ust. 11 – procedura informowania i pouczenia OSP o skierowaniu do PPT

1.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"

(Dz.U. z 2023 r., poz. 1870)

- § 15 ust. 7 – wnioskowanie do ZI o skierowanie do udziału OSP w PPT
- § 15 ust. 8 – motywowanie OSP do udziału w PPT

1.3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy

(Dz.U.2023 r., poz. 1166)

- § 1 – standard prowadzenia PPT
- § 2 – uczestnictwo w PPT osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji
- § 3 ust. 1 i 2 – formy prowadzenia PPT
- § 3 ust. 3 – dopuszczalność zdalnego prowadzenia PPT
- § 4 – realizacja PPT w miejscach wsparcia osób doznających przemocy domowej
- § 5 – kwalifikacje osób prowadzących PPT

1.4. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach

(Dz.U. 2023 r., poz. 1164)

- § 2 ust. 1 – wzór zaświadczenia o zgłoszeniu się OSP do PPT
- § 2 ust. 2 – wzór zaświadczenia o ukończeniu PPT przez OSP
- § 2 ust. 3 – wzór pouczenia dla OSP o konieczności dostarczenia zaświadczenia
- § 2 ust. 4 – wzór pouczenia dla OSP o możliwych konsekwencjach

1.5. Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030

(M.P. 2023 r. poz. 1232)

- działanie 3.4. – Realizowanie wobec OSP PPT zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej
- działanie 3.4.1. – Opracowanie ramowych PPT dla OSP
- działanie 3.4.2. – Opracowanie i realizacja PPT dla OSP w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych
- działanie 3.4.3. – Zapewnienie dostępu do PPT w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach
- działanie 3.4.4. – Monitorowanie udziału OSP w PPT
- działanie 3.4.5. – Badanie skuteczności PPT dla OSP przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu PPT

2. Efektywność programów psychologiczno-terapeutycznych

2.1 Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych

Na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej w 2020 roku wykonane zostało ogólnopolskie badanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową. Badaniem objęto 45 z 75 programów psychologiczno-terapeutycznych realizowanych w Polsce w 2020 roku. Miało ono dostarczyć wiedzy o metodach prowadzenia i skuteczności tych form oddziaływań oraz sformułować postulaty odnośnie ich dalszego realizowania.

Przeprowadzone badanie wykazało, że oceniane programy bardzo różniły się między sobą. Widoczne to było już chociażby w ich zakresie godzinowym. Ponad 35% programów obejmowało od 11 do 30 godzin, 33% programów - od 31 do 50 godzin, 13% programów – najwyżej 10 godzin, 11% programów - od 51 do 70 godzin. Pojedyncze programy realizowane były w perspektywie obejmującej więcej niż 70 i 90 godzin zajęć. Czas prowadzenia programów wynosił najczęściej do 3 miesięcy, rzadziej realizowane były programy dłuższe, trwające 4 lub 6 miesięcy. Do wyjątków należały programy z dostępnością przez cały rok, prowadzone w formie ciągłej i otwartej. Pojedyncze spotkania mieściły się w przedziale od jednej do kilku godzin dydaktycznych.

Zagadnienia merytoryczne programów obejmowały przede wszystkim omawianie agresywnych i przemocowych zachowań uczestników, ćwiczenie metod samoregulacji, a także identyfikację, wydobywanie i bezpieczne przeżywanie uczuć. Programy inspirowały się najczęściej Modelem Duluth, uzupełnianym metodami pochodzącymi z różnych podejść terapeutycznych. Najbardziej rozpowszechnionymi formami pracy były sesje indywidualne, przy czym aż trzy z czterech programów realizowały także sesje grupowe, w tym także pracę indywidualną na tle grupy. Około 2/3 programów prowadziły dwie osoby - kobieta i mężczyzna, 1/3 programów prowadzona była tylko przez tylko jedną osobę, a w pojedynczych przypadkach prowadzących było troje lub więcej.

Podczas programów wystąpiło dużo czynników utrudniających ich realizację. Były one związane najczęściej z zachowaniem uczestników. Zaliczono do nich

nadużywanie alkoholu lub innych substancji odurzających, brak lub niewystarczająca motywacja wewnętrzna, poczucie przymusu uczestniczenia w programie.

Odnotowano również czynniki sprzyjające efektywnemu udziałowi w programach.

Zaliczono do nich motywację wewnętrzną oraz przekonanie o możliwości wprowadzenia korzystnych zmian. Wszystkie osoby prowadzące programy w zasadzie uznały, że ważne jest zapewnienie możliwości korzystania z dalszego wsparcia przez absolwentów programu. Jako możliwe formy wskazano wsparcie psychologiczne, grupy wsparcia i warsztaty komunikacyjne dla par i indywidualną psychoterapię.

2.2 Wnioski i rekomendacje dotyczące programów psychologiczno-terapeutycznych

Podsumowując wyniki ogólnopolskiego badania przeprowadzonego w 2020 roku, zespół ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. z siedzibą w Kutnie, przy wsparciu eksperckim Piotra Wojnowskiego i Tomasza Postusznego, określił wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych⁷. Najważniejsze z nich znajdują się poniżej i mogą być pomocne przy planowaniu działań związanych z realizacją programów. Niejako ubocznie zauważyć należy, że zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym w czasie przeprowadzania badania, w raporcie, w tym we wnioskach i rekomendacjach, mówi się o „grupach roboczych”, które w 2023 roku zastąpione zostały „grupami diagnostyczno-pomocowymi”.

1	Wniosek	Programy psychologiczno-terapeutyczne oceniane są jako skuteczne.
	Rekomendacja	Rekomenduje się dalszy rozwój i upowszechnianie realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych.
2	Wniosek	Programy nie są realizowane we wszystkich powiatach.
	Rekomendacje	Rekomenduje się wprowadzenie obowiązku realizacji programów w każdym powiecie, bądź zobowiązania, aby podmioty działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie informowały o ofercie programów w sąsiadujących powiatach.

		Rekomenduje się wprowadzenie ciągłości realizacji programów, aby maksymalnie skrócić okres oczekiwania na udział w programie. Ciągłość pracy w programie, umożliwi dostosowanie czasu pracy z klientem do faktycznie wprowadzanych przez niego zmian, co istotnie wpłynie na całościową skuteczność oddziaływań.
3	Wniosek	Jako najbardziej skuteczne formy oddziaływań w prowadzonych programach wskazywano sesje indywidualne, a także sesje grupowe i pracę indywidualną na tle grupy. W ramach części programów nie są realizowane sesje grupowe, natomiast osoby je realizujące wskazują na ich dużą skuteczność i pozytywny wpływ grupy na pracę z każdym uczestnikiem.
	Rekomendacja	Rekomenduje się wdrożenie sesji grupowych w ramach wszystkich realizowanych programów, jako wiodącej formy ich prowadzenia.
4	Wniosek	Występuje bardzo duża potrzeba kontynuacji wsparcia dla osób uczestniczących w programach, po zakończeniu udziału w programie.
	Rekomendacje	Rekomenduje się utworzenie takich form wsparcia, jak indywidualne lub grupowe formy wsparcia psychologicznego dla osób, które ukończyły programy, aby każdy zainteresowany skorzystaniem z tych form wsparcia miał do nich swobodny dostęp na miarę własnych potrzeb.
		Rekomenduje się, aby osoby realizujące programy na zakończenie programu motywowały uczestników programów do innych form wsparcia w zakresie, jakim takiego wsparcia potrzebują.
5	Wniosek	Członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych posiadają wiedzę na temat programów. Jednak odsetek osób, które oceniają swoją wiedzę o programach jako dobrą i bardzo dobrą nie sięga nawet 50%.
		Rekomenduje się podjęcie działań informacyjno-szkoleniowych dla pracowników instytucji wspierających rodziny z problemem przemocy, którzy w największym stopniu mają kontakt z osobami potrzebującymi pomocy, w tym z osobami doznającymi przemocy i stosującymi przemoc w rodzinie, ukierunkowanych na poszerzenie świadomości i wiedzy o programach.

	Rekomenduje się przeprowadzenie szkoleń z zakresu umiejętności prowadzenia działań motywujących do udziału w programach dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.
	Rekomenduje się, aby podmioty realizujące programy przekazywały szczegółowe informacje dotyczące programów do wszystkich podmiotów mających styczność z osobami stosującymi przemoc.

Źródło: Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową. Raport końcowy. ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, 2020.

3. Osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne

3.1 Minimalne wymogi kwalifikacyjne

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej, programy psychologiczno-terapeutyczne prowadzone są przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej, dających gwarancję wysokiej jakości usług, w tym przez psychologów, pedagogów, terapeutów i psychoterapeutów. Szczegółowe wymogi kwalifikacyjne określone zostały w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023r.³ Do prowadzenia programów uprawnione są osoby posiadające wymagane przygotowanie zawodowe:

- wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii;
- tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika;
- kwalifikacje w zawodzie terapeuty lub psychoterapeuty.

Osoby realizujące programy korekcyjno-edukacyjne mają również posiadać udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Programy psychologiczno-terapeutyczne mogą również prowadzić osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

3.2 Potwierdzenie kwalifikacji zawodowych

Wskazać należy, że do efektywnego prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych niezbędna jest szeroka i rzetelna wiedza na temat przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań psychologicznych sytuacji osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc. Zasadne jest zatem ukończenie specjalistycznych szkoleń przygotowujących do pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, takich jak np. Studium Przeciwdziałania Przemocy Domowej – pierwszy stopień (ok. 130 godzin) i drugi stopień (ok. 160 godzin)⁸. Konieczna jest również znajomość procesu grupowego i umiejętność pracy z grupą, a tym samym ukończenia specjalistycznych szkoleń w tym zakresie.

Potwierdzeniem kwalifikacji zawodowych jest certyfikat specjalisty ds. przeciwdziałania przemocy domowej, nadawany przez dyrektora Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom w Warszawie (d. Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Warszawie). Program potwierdzania kwalifikacji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej dostępny jest na stronie internetowej <https://kcpcu.gov.pl/przemoc>. Warto wspomnieć, że zarówno sam proces aplikacyjny, jak i egzamin są nieodpłatne. Uznać należy, że osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne powinny posiadać certyfikat specjalisty, dający gwarancję wysokiej jakości usług, co wypełnia przywołany już wcześniej wymóg ustawy¹.

3.3 Postawy i przekonania osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne

Od osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne wymaga się nie tylko odpowiedniego przygotowania zawodowego, lecz także jednoznacznej postawy wobec przemocy, wyrażającej się w sformułowaniach:

- przemoc nie jest akceptowana;
- przemocy nic nie usprawiedliwia;
- za przemoc zawsze odpowiada wyłącznie osoba, która ją stosuje.

Uwypuklenia wymaga, że osoba prowadząca program nie może posiadać przekonania o dopuszczalności stosowania kar cielesnych wobec dzieci,

manipulacyjnie zwanych „klapsami”, czyli bicia dzieci. Jest ono zabronione przez prawo, stanowi przestępstwo, a jego destrukcyjny wpływ na rozwój dziecka jest oczywisty i nie wymaga omawiania w niniejszym dokumencie. Wśród osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej nadal czasami można usłyszeć, że „w dawaniu klapsów dzieciom nie ma nic złego”. I chociaż takie przypadki należą do rzadkości, to niewątpliwie stanowią przeciwwskazanie do wykonywania pracy w systemie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym również do prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych. Przekonania własne mogą być przedmiotem pracy edukacyjnej, superwizyjnej lub terapeutycznej i mogą ulegać zmianie.

Osoby prowadzące programy zobowiązane są przestrzegania siedmiu zasad etycznych, sformułowanych w Polskiej Deklaracji w sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie⁹. Zgodnie z nimi:

- każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym, wolnym od przemocy, która jest naruszaniem praw i dóbr osobistych;
- człowiek doznający przemocy nie może być za nią obwiniany;
- dzieci i młodzież mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić;
- każdy człowiek doznający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej o zapewnić;
- każdy człowiek ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą;
- każdy człowiek ma prawo do przeciwdziałania przemocy domowej;
- każdy człowiek ma obowiązek udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej¹⁰.

W pracy psychologiczno-terapeutycznej ważna jest również postawa osoby prowadzącej wobec osób stosujących przemoc domową. Pomimo jednoznacznie negatywnego stosunku do przemocy, osoba prowadząca program odnosi się z szacunkiem i akceptacją wobec każdej osoby kandydującej lub uczestniczącej w programie, wspierając ją w procesie zmiany. Bez poszanowania godności i akceptacji osoby zgłaszającej się programu, nie będzie możliwe nawiązanie i

utrzymanie wspierającego kontaktu oraz zawarcia sojuszu potrzebnego w pracy nad zmianą.

Program psychologiczno-terapeutyczny (sesje grupowe) powinny zawsze prowadzić dwie osoby: kobieta i mężczyzna. Relacja osób prowadzących powinna być przykładem modelowej komunikacji pomiędzy kobietą i mężczyzną, cechującej się szacunkiem, równością i życzliwością. Ma to istotny walor terapeutyczny.

3.4 Superwizja programów psychologiczno-terapeutycznych

Celem zapewnienia wysokiego standardu prowadzonych programów, przy uwzględnieniu specyfiki trudnej i odpowiedzialnej pracy z osobami stosującymi przemoc domową, niezbędne jest korzystanie przez osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne z regularnej superwizji. Jej minimalny wymiar powinien wynieść 2 godziny w każdym miesiącu realizacji programu. Podczas sesji superwizyjnej osoby prowadzące programy doświadczają wsparcia ze strony superwizorki lub superwizora, w zakresie rozpoznawania, wyrażania i rozwiązywania ewentualnych trudności emocjonalnych, merytorycznych lub organizacyjnych, rozwijania własnego warsztatu zawodowego, niwelowaniu stresu i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

4. Osoby uczestniczące w programach psychologiczno-terapeutycznych

4.1 Absolwenci programów korekcyjno-edukacyjnych

Uczestnikami programów psychologiczno-terapeutycznych mogą być osoby, które wcześniej ukończyły program korekcyjno-edukacyjny, a dostrzegają potrzebę kontynuowania pracy nad wprowadzaniem zmian lub ich utrwalaniem. Będą to głównie osoby z ugruntowaną motywacją wewnętrzną do dalszej pracy, co sprzyjać powinno ich zaangażowaniu, czynieniu postępów i pozytywnemu ukończeniu programu. Odzwierciedla to zestawienie statystyczne przedstawione we wprowadzeniu do niniejszego dokumentu. Wynika z niego, że 99% osób, które przystąpiły do programu psychologiczno-terapeutycznego, ukończyło ten program. Wszystkie te osoby ukończyły wcześniej program korekcyjno-edukacyjny.

4.2 Osoby skierowane przez zespół interdyscyplinarny

Na mocy nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z 2023 roku¹¹, grupy diagnostyczno-pomocowe wraz z zespołami interdyscyplinarnymi zyskały możliwość kierowania osób stosujących przemoc domową, uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty”, do udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych. Jest to wyczekiwane od dawna narzędzie, zwiększające możliwość oddziaływania na osoby stosujące przemoc domową. Pamiętać jednak należy, że nie zastępuje ono pracy merytorycznej osób tworzących grupy diagnostyczno-pomocowe. W katalogu zadań grupy diagnostyczno-pomocowej, określonym w rozporządzeniu w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”¹², wskazuje się motywowanie osoby stosującej przemoc domową do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym, które poprzedzać lub towarzyszyć powinno skierowaniu do udziału w programie. Zaznaczyć należy, że skorzystanie z tego narzędzia winno być każdorazowo poprzedzone przeprowadzeniem szczegółowej diagnozy sytuacji osoby stosującej przemoc oraz ustaleniem potrzeb i oczekiwań osoby doznającej przemocy. Nie każda osoba stosująca przemoc będzie wymagała oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych lub kwalifikowała się do nich. Dodatkowo grupa diagnostyczno-pomocowa będzie musiała dokonać wyboru pomiędzy programem korekcyjno-edukacyjnym a psychologiczno-terapeutycznym. Wydaje się, że w tym względzie niezbędna jest ścisła współpraca pomiędzy realizatorami i osobami prowadzącymi poszczególne programy, a członkami grup diagnostyczno-pomocowych i zespołów interdyscyplinarnych. Inaczej trudno będzie dokonywać trafnych wyborów w tym względzie.

Procedura skierowania do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznego przebiega w następujących krokach:

- grupa diagnostyczno-pomocowa jednogłośnie wnioskuję do zespołu interdyscyplinarnego o skierowanie osoby stosującej przemoc do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym;
- wniosek grupy diagnostyczno-pomocowej jest dla zespołu interdyscyplinarnego wiążący, z tym, że w przypadku braku zgodności

w obrębie grupy diagnostyczno-pomocowej, składa się odrębne wnioski, które rozpatruje zespół interdyscyplinarny;

- po rozpatrzeniu wniosku grupy diagnostyczno-pomocowej, zespół interdyscyplinarny informuje osobę stosującą przemoc domową o skierowaniu do programu psychologiczno-terapeutycznego, informuje o podmiocie, który realizuje program oraz zobowiązuje do zgłoszenia się, w terminie 30 dni od dnia doręczenia skierowania, do uczestnictwa w programie;
- zespół interdyscyplinarny informuje także o obowiązku niezwłocznego dostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczeń o zgłoszeniu się do uczestnictwa i o zakończeniu programu oraz poucza o konsekwencjach niewywiązania się z tego zobowiązania¹³;
- zespół interdyscyplinarny zawiadamia właściwego starostę o skierowaniu osoby stosującej przemoc do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym oraz występuje z wnioskiem o przekazanie danych dotyczących terminów realizacji tych programów;
- zespół interdyscyplinarny zawiadamia grupę diagnostyczno-pomocową o skierowaniu osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym;
- w przypadku niedostarczenia zaświadczenia, grupa diagnostyczno-pomocowa dwukrotnie wzywa do tego osobę skierowaną do programu;
- w przypadku niedostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenia o zgłoszeniu się do programu lub zaświadczenia o ukończeniu programu, grupa ta niezwłocznie występuje do zespołu interdyscyplinarnego o złożenie zawiadomienia o możliwości popełnienia przez osobę skierowaną do udziału w programie czynu z art. 66c kodeksu wykroczeń¹⁴.

Wprawdzie nie wynika to wprost z przepisów dotyczących omawianej procedury, lecz jej uczestnikami będą również realizatorzy i osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne. Praktyka pokazuje, że odpisy skierowań doręczane są również do miejsc realizacji programów, a osoby prowadzące je przygotowują lub wydają, w oparciu o udzielone upoważnienia, zaświadczenia albo wymieniają niezbędne informacje o osobach skierowanych z grupami diagnostyczno-

pomocowymi, zespołami interdyscyplinarnymi i starostami, a w przypadku wdrożenia procedury wykroczeniowej – także z policją i sądem.

4.3 Osoby zobowiązane przez sądy

Do tej grupy należeć będą przede wszystkim osoby, które zostały skazane przez sąd, w postępowaniu karnym, za popełnienie przestępstw związanych ze stosowaniem przemocy domowej. Przypomnieć należy, że za samo stosowanie przemocy domowej nie grozi odpowiedzialność karna. Wiąże się ona z popełnieniem konkretnych czynów zabronionych. Odnosząc się do statystyk sądów powszechnych wskazać można, że najczęściej popełnianymi przestępstwami na szkodę osób najbliższych są:

- art. 207 § 1 KK¹⁵ (fizyczne lub psychiczne znęcanie się);
- art. 190 KK (groźba bezprawna);
- art. 190a § 1 KK (uporczywe nękanie);
- art. 157 § 2 i 4 KK (naruszenie czynności narządu ciała);
- art. 157 § 1 KK (inny uszczerbek na zdrowiu).

Warunkowo zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, warunkowo przedterminowo zwalniając z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, wymierzając karę ograniczenia wolności albo warunkowo umarzając postępowanie karne, sąd może, w trybie art. 72 § 1 pkt 6a KK, zobowiązać daną osobę do poddania się terapii, w szczególności psychoterapii lub psychoedukacji. Obowiązek ten sąd nałożyć może również w postępowaniu wykonawczym, w oparciu o art. 74 § 2 KK, w sytuacji gdy np. okres próby nie przebiega wystarczająco pomyślnie, a jednocześnie brak jest jednoznacznych przesłanek do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Sąd rodzinny może z kolei zobowiązać do ukończenia programu psychologiczno-terapeutycznego rodzica w toku postępowania dotyczącego ograniczenia władzy rodzicielskiej. Zgodnie z art. 109 § 2 pkt 1 KRiO¹⁶, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy może zobowiązać rodziców do określonego postępowania, w szczególności może skierować do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń.

4.4 Osoby zgłaszające się udziału w programie w wyniku innych okoliczności.

W programie psychologiczno-terapeutycznych mogą brać udział osoby stosujące przemoc domową, uczestniczące w procedurze „Niebieskie Karty”, bez formalnego skierowania przez zespół interdyscyplinarny, a zmotywowane w wyniku działań grupy diagnostyczno-pomocowej. Podobnie, w przypadku osób skazanych za przestępstwa popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby najbliższej, a także w przypadku rodziców mających ograniczoną władzę rodzicielską, zgłoszenie się do programu nie musi być związane z obowiązkiem orzecznym przez sąd, a wynikać może ze zmotywowania, będącego wynikiem oddziaływań kuratora sądowego. Do programu zgłaszać się mogą osoby, wobec których toczy się postępowanie przygotowawcze lub przed sądem. Rekomendację odnośnie do udziału w programie, z uwagi na ujawnienie problemu stosowania przemocy, otrzymać mogą osoby uczestniczące w terapii uzależnień lub współuzależnienia albo w psychoterapii własnej, małżeńskiej lub rodzinnej. Kolejną grupę stanowić będą osoby, które programem zainteresowały się na skutek działań rodziny lub innych osób, a także same dostrzegły potrzebę pracy nad zmianą swojego krzywdzącego zachowania.

5. Etapy realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego

5.1 Rekrutacja

Pierwszym etapem programu psychologiczno-terapeutycznego⁸ jest rekrutacja. Służy ona, w szczególności, nawiązaniu kontaktu z osobą zgłaszającą się do programu, rozpoznaniu jej potrzeb, motywacji i oczekiwań, dokonaniu diagnozy, sprawdzeniu spełnienia przez nią wymogów kwalifikacyjnych, przedstawieniu oferty programu i ustaleniu warunków uczestnictwa. W przypadku osób, które wcześniej ukończyły program korekcyjno-edukacyjny i zmotywowane są do dalszej pracy, rekrutacja powinna przebiegać sprawnie. Pozostałe osoby zgłaszające się do programu prezentować będą bardzo różny poziom motywacji i oporu albo, zgodnie z modelem transteoretycznym¹⁷, różny poziom gotowości do zmiany. Planując rekrutację warto przewidzieć pulę dodatkowych sesji indywidualnych, które będzie można przeznaczyć na pracę z osobą niezmotywowaną i oporującą albo znajdującą się w stadium prekontemplacji (np. klientem skierowanym przez zespół

interdyscyplinarny, z którym wcześniej nikt nie rozmawiał na temat udziału w programie).

W trakcie rekrutacji należy zwrócić uwagę na czynniki wykluczające możliwość uczestnictwa. Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 22 czerwca 2023r.³ w programie mogą uczestniczyć osoby z problemem uzależnienia od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, dopiero po zakończonym programie psychoterapii uzależnień. Tym samym osoby te bezwzględnie należy przekierować do poradni terapii uzależnień.

W zależności od realizowanego programu, mogą wystąpić inne czynniki wykluczające, które określić mogą realizatorzy wraz z osobami prowadzącymi.

W trakcie spotkania z osobą zgłaszającą się do programu należy przestrzegać poniższych zasad:

- koncentruj się na faktach dotyczących stosowania przemocy;
- oddzielaj osobę od jej zachowania, koncentruj się na zachowaniu;
- przemoc nazywaj wprost;
- rozmawiaj spokojnie;
- traktuj rozmówczynię lub rozmówcę z szacunkiem i życzliwością;
- zauważaj i nazywaj zasoby tej osoby.

Warto jeszcze wskazać, że skierowanie do programu przez zespół interdyscyplinarny albo zobowiązanie do uczestniczenia w programie przez sąd, nie jest wiążące dla osób prowadzących program. Jeżeli skierowana lub zobowiązana osoba nie spełni wymogów kwalifikacyjnych, nie zostanie przyjęta do programu, o czym należy powiadomić kierujący podmiot.

5.2 Zawarcie kontraktu

Jeżeli osoba zgłaszająca się do programu spełnia wymogi kwalifikacyjne i wyraża zainteresowanie udziałem w programie, zawiera się z nią pisemny kontrakt. Reguluje on wzajemne zobowiązania i uprawnienia osoby uczestniczącej w programie i osób prowadzących program, formalne i merytoryczne warunki ukończenia programu, przypadki zawieszenia lub anulowania udziału. Ważne jest aby kontrakt był możliwie zwięzły (powinien zmieścić na jednej stronie A4), został napisany przystępnym, zrozumiałym językiem oraz akcentował podmiotowość osoby

przystępującej do programu i jej odpowiedzialność za udział i wprowadzane zmiany. Kontrakt powinien uwypuklać, że udział w programie jest dobrowolną decyzją klientki lub klienta (pomimo możliwego skierowania lub zobowiązania).

Przykładowe zapisy kontraktu:

- Mam prawo do uczestnictwa w sesjach grupowych i do korzystania z wiedzy, umiejętności, doświadczenia i wsparcia osób prowadzących program oraz uczestników programu.
- Z ważnych dla mnie przyczyn mogę być nieobecny na trzech sesjach grupowych. Czwarta nieobecność powoduje anulowanie mojego udziału w programie.
- Uczestnictwo w programie jest moją dobrowolną decyzją. Mam prawo traktować je jako osobisty przywilej i szansę na dokonanie korzystnych zmian. Efekt udziału w programie zależeć będzie od mojego zaangażowania i czynionych przeze mnie postępów. W razie trudności mogę w każdym czasie zwrócić się do prowadzących o konsultację lub sesję indywidualną. Mogę też do takiej sesji zostać zaproszony przez prowadzących.

5.3 Standard realizacji programu

Głównym celem programów psychologiczno-terapeutycznych jest powstrzymanie się osoby uczestniczącej przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy. Standard realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych określony został w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023r.³. Szczegółowe cele programu obejmują:

- wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie

w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;

- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
- diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
- wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

5.4 Formy realizacji programu

W kwestii formy realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych przepisy nie są spójne. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej¹ program może być realizowany w formie spotkań indywidualnych lub grupowych, co oznacza, że spełniona może być jedna z przesłanek lub obie. Tym samym program może być realizowany wyłącznie w formie sesji indywidualnych, wyłącznie w formie sesji grupowych i wreszcie w formie mieszanej, obejmującej sesje indywidualne i grupowe. W rozporządzeniu z dnia 22 czerwca 2023r.³ znajduje się natomiast zapis mówiący o tym, że program realizowany jest w formie sesji indywidualnych i grupowych, co znacznie zawęża zapis ustawowy. W sytuacji braku spójności pomiędzy przepisami, z jaką mamy do czynienia w tej sytuacji, rozstrzygający powinien być zapis aktu wyższego rzędu, czyli ustawy. Tym nie mniej najkorzystniejsze, tak z merytorycznego, jak organizacyjnego punktu widzenia, jest połączenie obydwu form prowadzenia programu, co nakazuje rozporządzenia, a co umożliwia ustawa. Sesje indywidualne stanowią etap rekrutacji, w tym diagnozy sytuacji osoby zgłaszającej się do programu i zawarcia kontraktu. W trakcie realizacji programu mogą stanowić uzupełnienie pracy osoby uczestniczącej, wykonywanej podczas sesji grupowej, zwłaszcza w sytuacji braku czasu na

omówienie ważnych doświadczeń lub postępów klienta. Dobrą praktyką jest ustalenie w kontrakcie, że na każdym etapie realizacji programu, klient lub klientka może poprosić o sesję indywidualną lub do takiej sesji zostać zaproszony lub zaproszona przez osobę prowadzącą.

5.5 Czas trwania i zawartość programu

Czas trwania programu określa realizator, a poszczególne programy mogą się w tym zakresie różnić. Należy jednak pamiętać, że osiągnięcie przedstawionych celów wymaga realizacji programu o określonej zawartości merytorycznej i odpowiednim czasie trwania.

Zgodnie z zaleceniem Wojewody Łódzkiego, dotyczącym opracowania i realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową¹⁸, program ma trwać co najmniej 30 godzin zegarowych. Liczba ta zdaje się wystarczająca w przypadku programu psychologiczno-terapeutycznego dla absolwentów programu korekcyjno-edukacyjnego. Osoby te przystępują do programu psychologiczno-terapeutycznego wyposażone w wiedzę i umiejętności zdobyte w programie korekcyjno-edukacyjnym. Tym samym uznać można, że część celów wskazanych w standardzie realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego już osiągnęły. Przypomnieć należy, że właśnie w takiej formule programy psychologiczno-terapeutyczne były dotychczas realizowane w województwie łódzkim.

Obecnie, z uwagi na obowiązujący porządek prawny, trzeba rozważyć jeszcze wariant realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego jako programu alternatywnego względem programu korekcyjno-edukacyjnego. W takim przypadku osiągnięcie celów określonych w standardzie realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego wymagać będzie minimum 60 godzin pracy indywidualnej i grupowej. Pamiętając o tym, że w trakcie programu psychologiczno-terapeutycznego poszczególne formy spotkań mogą być stosowane przemiennie, tak aby w największym stopniu zindywidualizować i dostosować oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne do potrzeb osób stosujących przemoc domową, program przykładowo może obejmować 15 godzin sesji indywidualnych, wprowadzających do programu i uzupełniających udział w programie oraz 45 godzin sesji grupowych, podzielonych na 15 trzygodzinnych spotkań, odbywających się raz w tygodniu.

Program powinien być dostosowany do grupy osób uczestniczących i stosowanej przez nie przemocy. Poszczególne programy mogą być dedykowane mężczyznom stosującym przemoc wobec partnerek, kobietom i mężczyznom stosującym przemoc wobec partnerów i partnerek, rodzicom stosującym przemoc wobec dzieci. Specjalizacja programów może korzystnie wpływać na ich efektywność.

W ramach programów psychologiczno-terapeutycznych proponować można uczestnikom różne treningi umiejętności społecznych, dostosowane do ich doświadczeń i odpowiadające na ich potrzeby. Treningi te służyć mogą służyć m.in.:

- rozpoznawaniu i wyrażaniu uczuć;
- rozwijaniu umiejętności radzenia sobie z trudnymi dla nich emocjami;
- rozpoznawaniu i wyrażaniu potrzeb;
- nabywaniu umiejętności proszenia o pomoc;
- trenowaniu zdolności komunikacyjnych;
- nauce asertywnego komunikowania się;
- nabywaniu umiejętności konstruktywnego rozwiązywania konfliktów;
- ćwiczeniu konstruktywnego radzenia sobie ze stresem;
- zwiększaniu pewności siebie w sytuacjach interpersonalnych;
- wzrostowi kompetencji rodzicielskich.

Grupy powinny liczyć nie mniej niż 5 i nie więcej niż 15 osób. Osoby uczestniczące w programie powinny mieć możliwość wdrażania, pomiędzy kolejnymi sesjami, poznanych metod i technik, służących zmianie krzywdzących zachowań.

5.6 Warunki ukończenia programu

Osoby prowadzące program określają formalne i merytoryczne warunki jego ukończenia. Formalnym kryterium jest uczestniczenie w co najmniej 75% ogólnej liczby zajęć. Merytoryczne kryteria obejmować mogą aktywność podczas zajęć, wykonywanie prac międzysesyjnych, czynienie postępów i dokonywanie korzystnych zmian, pozytywną ewaluację dokonaną przez osoby prowadzące i osoby uczestniczące w programie, a także przez osoby zawodowo monitorujące sytuację klientki lub klienta, np. pracownika socjalnego, dzielnicowego, kuratora sądowego, a w końcu przez osobę doznającą przemocy i wreszcie przez samą osobę

uczestniczącą. Kryterium merytoryczne jest szczególnie istotne i winno być rozstrzygające w przedmiocie uznania ukończenia programu. Wiązać się ono jednoznacznie powinno z dokonanymi zmianami, a nie frekwencją na zajęciach.

Co do zasady program powinien być realizowany w trybie stacjonarnym. Jednakże w szczególnie uzasadnionych przypadkach programy, w całości lub w wybranych częściach, mogą być prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającym porozumiewanie się na odległość (np. Teams, Zoom). W przypadku realizacji programów w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo tych osób.

6. Dostępność programów psychologiczno-terapeutycznych

Zapewnienie dostępności programów psychologiczno-terapeutycznych w każdym powiecie przez każdy rok jest obowiązkiem wynikającym z Rządowego Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030⁶. Wytycza on standard realizowania programów w systemie ciągłym i otwartym. Program taki prowadzony jest okres całego roku i w dowolnym czasie dołączają do niego kolejni uczestnicy. Przy zawieraniu kontraktu nie określa się czasu uczestnictwa w programie, gdyż będzie on inny dla każdej osoby. Warto zwrócić uwagę, że w ten sposób, już na etapie przystępowania do programu, spełniony zostaje postulat zindywidualizowania i dostosowania oddziaływań do potrzeb poszczególnych uczestników²⁰. Każda osoba uczestniczy w programie przez okres potrzebny do osiągnięcia własnych celów, które określa rozpoczynając udział. Wiążą się one z niestosowaniem przemocy wobec osób najbliższych, przy czym każda osoba określa je indywidualnie. Gdy kolejne osoby sukcesywnie dołączają do programu, inne z programu odchodzą, z powodu zakończenia lub przerwania uczestnictwa. Rekrutacja odbywa się więc w systemie otwartym i ciągłym, co sprawi, że nie ma konieczności jej przeprowadzenia w krótkim czasie. Jednym z najczęściej wskazywanych problemów podnoszonym przez podmioty i osoby prowadzące programy realizowane w poszczególnych edycjach, w ramach grup zamkniętych jest właśnie trudność z przeprowadzeniem skutecznej rekrutacji. Część zaplanowanych edycji programów w ogóle nie dochodzi do skutku, z braku wystarczającej liczby klientów na etapie punktowo prowadzonej rekrutacji. Problem ten nie występuje w programach ciągłych.

Trzonem programu są sesje grupowe, odbywające się raz w tygodniu i trwające dwie do trzech godzin zegarowych. Zakres merytoryczny programu wiąże się z przyjętym modelem terapeutycznym, którym może być w szczególności terapia poznawczo-behawioralna czy terapia skoncentrowana na rozwiązaniach, a nawet te dwa podejścia łącznie. Osoba dołączająca do programu w pierwszej kolejności bierze w cyklu sesji indywidualnych, służących wprowadzenie do pracy w grupie. Program opiera się na procesie grupowym.

Specyfika programu realizowanego w systemie ciągłym jest obecność w grupie terapeutycznej osób o zróżnicowanym stażu, co jest dla wszystkich bardzo korzystne. Osoby dłużej uczestniczące w programie zazwyczaj dokonały już zmian w obszarze poznawczym, emocjonalnym i behawioralnym a pracują nad ich utrwalaniem. Zaszczepiają tym samym nadzieję na zmianę i zachęcają do podjęcia pracy w tym obszarze osoby rozpoczynające udział. Z kolei obserwując osoby dołączające do grupy, z towarzyszącym im systemem przekonań i manipulacji, doświadczają dokonanych przez siebie zmian, co jest dla nich wzmacniające.

Zaletą programu realizowanego w systemie ciągłym jest przede wszystkim jego dostępność. W efekcie osoba skierowana lub zgłaszająca się do programu nie musi oczekiwać na rozpoczęcie kolejnej edycji, czasami przez wiele miesięcy. Długi okres oczekiwania najczęściej wpływa negatywnie na poziom motywacji, która nieomal zawsze jest zewnętrzna.

Program realizowany w systemie ciągłym może łączyć w sobie komponent korekcyjno-edukacyjny z psychologiczno-terapeutycznym. Stanowi on wówczas ofertę kompleksowego wsparcia osób stosujących przemoc domową, w procesie zmiany destrukcyjnego funkcjonowania, w relacjach z osobami najbliższymi. Program taki może być realizowany zamiast dwóch odrębnych: programu korekcyjno-edukacyjnego i psychologiczno-terapeutycznego¹⁹.

Przypisy

1. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. 2024 r., poz. 1673).
2. Wskazywany akt prawny to uchwała Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. 2023 r. poz. 1232).
3. Wskazywany akt prawny to Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U.2023 r., poz. 1166).
4. Wskazywany akt prawny to uchwała nr 16 Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 (M.P. 2021 r. poz. 235).
5. W Prioryecie 3.5. Programu wskazano „Realizowanie programów wspierających dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do utrwalenia i wzmocnienia zmian zapoczątkowanych oddziaływaniami korekcyjno-edukacyjnymi lub psychologiczno-terapeutycznymi”.
6. Wskazywany akt prawny to uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (M.P. 2023 r. poz. 1232).
7. Badanie wykonane na zlecenie MRiPS w 2020 roku przez Centrum Badań i Analiz Rynku z Lutna
8. Szkolenia pod nazwą „Studium Przeciwdziałania Przemocy Domowej” prowadzą m.in. „Niebieska Linia” IPZ, Stowarzyszenie „Moc Wsparcia”, Stowarzyszenie „Niebieska Linia”. Udział w tych szkoleniach finansować można ze środków gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.
9. Polska Deklaracja w sprawie Przeciwdziałania Przemocy Domowej proklamowana została podczas II Ogólnopolskiej Konferencji Przeciw Przemocy w Rodzinie, w grudniu 1995 roku, w Sejmie RP w Warszawie. Z treścią deklaracji można zapoznać się na stronie <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/archiwum/polska-deklaracja-w-sprawie-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>

10. W oryginalnym tekście „Polskiej Deklaracji...” znajdują się sformułowania, od których już odstąpiono, np. „ofiara przemocy w rodzinie”. Fragmenty te dostosowano do aktualnie używanej terminologii.
11. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2023 r., poz. 535).
12. Wskazywany akt prawny to rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz.U. z 2023 r., poz. 1870).
13. Wskazany akt prawny to rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. 2023 r., poz. 1164).
14. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2119 z późn. zm.).
15. Wskazany akt prawny to ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).
16. Wskazywany akt prawny to ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2809).
17. Transteoretyczny model zmiany zachowań stworzony przez J. Prochaskę i C. DiClemente przedstawia proces zmiany niekorzystnych zachowań, jako sekwencję sześciu następujących po sobie etapów, które każda osoba przechodzi w drodze do uzyskania zmiany. O modelu tym opowiada książka pt. „Zmiana na dobre: rewolucyjny program zmiany w sześciu stadiach, który pomoże ci przezwyciężyć złe nawyki i nada twojemu życiu właściwy kierunek” autorów koncepcji
18. Zalecenia z dnia 16 maja 2024r. dotyczące opracowania i realizacji programów psychologicznoterapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową na terenie województwa łódzkiego na rok 2024 (RPS-I.9450.1.2024).
19. Przykładem całorocznego programu terapeutyczno-edukacyjnego łączącym program korekcyjno-edukacyjny i psychologiczno-terapeutyczny jest Program „Partner”

opracowany został przez zespół superwizorów z Poznańskiego Centrum Profilaktyki Społecznej.

Bibliografia

1. Chełek T., Lichodziejewska B., Wojnowski P., Zachmann A. „Dwadzieścia lat minęło. O pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie” („Niebieska Linia” nr 6/143/2022).
2. Piskozub P., Wrona G., Przeciwdziałanie przemocy domowej - analiza zmian, C.H.Beck, Warszawa, 2023
3. Wojnowski P., Praca ze sprawcą przemocy w rodzinie, Niebieska Linia nr 5/2012
4. Wojnowski P., Programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie – wyniki badań, Niebieska Linia nr 4/135/2021
5. Wojnowski P., Superwizja dla zespołów interdyscyplinarnych, Niebieska Linia nr 3/2019
6. Wrona G., Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Komentarz, C.H.Beck, Warszawa, 2024

Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej województwa łódzkiego

Łódź, 2025 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Podstawy prawne ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy	4
2. Adresaci ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy	4
3. Założenia ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy	5
Cel główny: Przeciwdziałanie przemocy domowej w województwie łódzkim	5
3.1 Cel operacyjny 1	6
3.2 Cel operacyjny 2	9
3.3 Cel operacyjny 3	11
3.4 Cel operacyjny 4	12
4. Ramowy model powiatowego/gminnego programu ochrony osób doświadczających przemocy domowej.....	13

Wstęp

Zjawisko przemocy domowej stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań współczesnej polityki społecznej, a jego skutki dotyczą nie tylko osób bezpośrednio zaangażowanych, lecz także całych rodzin i społeczności lokalnych. Przemoc domowa jest zjawiskiem o charakterze wieloaspektowym, obejmującym sferę psychologiczną, społeczną, prawną i ekonomiczną. Z tego względu skuteczne przeciwdziałanie jej wymaga szerokiego i zintegrowanego podejścia, które łączy różne formy wsparcia i opiera się na współpracy wielu instytucji oraz specjalistów.

Ważnym narzędziem wspierającym te działania jest Ramowy Program Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej, który wpisuje się w założenia Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026–2030. Dokument ten został opracowany z myślą o podmiotach działających na terenie województwa łódzkiego i ma na celu wspieranie instytucji, organizacji oraz służb zajmujących się pomocą osobom pokrzywdzonym. Program pełni funkcję praktycznego narzędzia ułatwiającego tworzenie i realizację lokalnych strategii wsparcia, a także porządkuje i ujednolica działania podejmowane przez różne jednostki.

Głównym założeniem Ramowego Programu Ochrony Osób Doświadczających Przemocy jest przedstawienie przykładowego zestawu działań interwencyjnych, które stanowią podstawowe minimum w pracy z osobami doświadczającymi przemocy domowej, mając na celu zapewnienie im bezpieczeństwa, wsparcia oraz poczucia stabilności. Rekomendacje zawarte w programie służą przede wszystkim lepszej koordynacji działań pomocowych w środowiskach lokalnych, czyli tam, gdzie odbywa się bezpośredni kontakt z osobami pokrzywdzonymi.

Z perspektywy regionalnej polityki społecznej szczególne znaczenie ma podnoszenie efektywności podejmowanych inicjatyw poprzez sprawną organizację pomocy i ścisłą współpracę między różnymi służbami oraz instytucjami. Na szczeblu wojewódzkim działania te realizowane są m.in. poprzez szkolenia, warsztaty i konferencje, które mają na celu rozwijanie kompetencji zawodowych oraz wymianę doświadczeń wśród osób zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej.

Samorząd województwa łódzkiego odgrywa w tym procesie istotną rolę, wspierając zarówno instytucje publiczne, jak i organizacje pozarządowe, które

w ramach swojej działalności udzielają pomocy osobom dotkniętym przemocą domową. Niezwykle ważnym elementem tych działań jest także systematyczne monitorowanie zjawiska przemocy na obszarze województwa. Pozwala ono na identyfikację miejsc wymagających dodatkowego wsparcia oraz planowanie odpowiednich działań interwencyjnych, dostosowanych do aktualnych potrzeb społeczności lokalnych.

1. Podstawy prawne ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. 2024 r., poz. 1673)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz.U. z 2023 r., poz. 1870)
- Uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (M.P. 2023 r. poz. 1232)

2. Adresaci ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy

Beneficjentami Programu są mieszkańcy województwa łódzkiego. Zakłada się, że działania Programu będą prowadzone na rzecz:

- osób doświadczających przemocy domowej, w tym m. in. dzieci i młodzieży, współmałżonków lub partnerów, a także osób starszych i niepełnosprawnych,
- osób stosujących przemoc domową,
- świadków przemocy domowej,
- osób podejmujących działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym m.in. pracowników socjalnych, kuratorów, terapeutów, policjantów, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych,

- nauczycieli, pracowników placówek leczenia odwykowego, pedagogów, psychologów, pracowników służby zdrowia,
- instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej,
 - społeczności lokalnych.

3. Założenia ramowego programu ochrony osób doświadczających przemocy

Cel główny: Przeciwdziałanie przemocy domowej w województwie łódzkim

Cele operacyjne:

1. Wsparcie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej.
2. Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.
3. Kształtowanie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków i specyfiki zjawiska przemocy domowej .
4. Badanie i monitorowanie problemów związanych z przemocą w rodzinie.

Interdyscyplinarny charakter dokumentu implikuje współpracę Samorządu Województwa Łódzkiego z lokalnymi jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, w tym również z podmiotami sektora prywatnego.

Program stwarza możliwość popularyzowania, tworzenia i wspierania sieci partnerstw publiczno-społecznych i publiczno-społeczno-prywatnych realizujących zadania mające na celu rozwiązywanie problemów społecznych z uwzględnieniem problematyki przeciwdziałania przemocy domowej. Zakłada się, że Program realizowany będzie w szczególności poprzez takie typy działań jak, np.:

- organizowanie i współorganizowanie różnych form doskonalenia zawodowego osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, w tym m.in.: konferencji, szkoleń, doradztwa, porad, warsztatów, spotkań, superwizji;
- organizowanie i współorganizowanie kampanii społeczno-edukacyjnych

- monitoring problemu oraz gromadzenie danych;
- wspieranie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej;
- współpracę w ramach systemu przeciwdziałania przemocy domowej różnych instytucji takich jak: placówki oświatowe, sądy, Policja, prokuratury, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, izby wytrzeźwień, poradnie rodzinne, telefony zaufania itp.;
- udostępnianie informacji w przedmiotowym zakresie m.in. na stronach internetowych Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi;
- udostępnianie baz danych;
- realizację projektów z udziałem funduszy strukturalnych;
- promowanie dobrych praktyk.

Program jest realizowany przez Województwo Łódzkie, zgodnie z planem budżetu Województwa na dany rok. Zakłada się możliwość realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych. W przypadku zadań realizowanych wspólnie z innymi podmiotami przewiduje się możliwość współfinansowania tych działań.

3.1 Cel operacyjny 1

Wsparcie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej

Działanie 1.1.	Wspieranie programów mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej, w szczególności: – ochrony osób doznających przemocy, – oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych dla sprawców przemocy domowej, – profilaktyczno-edukacyjnych na rzecz kształtowania postaw społecznych wolnych od stereotypów i chroniących przed przemocą skierowanych m.in. do dzieci i młodzieży, rodziców, opiekunów.
-----------------------	---

Działanie 1.2.	Upowszechnianie informacji o podmiotach działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz dobrych praktyk w zakresie realizacji lokalnych programów ochrony ofiar przemocy domowej oraz programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych dla osób stosujących przemoc.
Działanie 1.3.	Współpraca z różnymi instytucjami w zakresie dostosowania do potrzeb społecznych lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych
Działanie 1.4.	Tworzenie warunków na rzecz podnoszenia jakości i skuteczności pomocy i oddziaływań wobec osób doświadczających przemocy.

Problemy związane z sytuacją występowania przemocy domowej składają się na jeden z kluczowych problemów społecznych. Prawidłowe funkcjonowanie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej wymaga realizowania kompleksowych, interdyscyplinarnych oraz wzajemnie się uzupełniających oddziaływań wobec osób i rodzin dotkniętych tym problemem. Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej są realizowane m.in. przez organy administracji rządowej, instytucje wymiaru sprawiedliwości, organy ścigania, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty należące do systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Wspieranie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w województwie łódzkim, w tym wspieranie i promowanie innowacyjnych rozwiązań w środowiskach lokalnych, jest ważnym zadaniem samorządu województwa.

Istotnym działaniem w ramach systemowego podejścia do problemu przemocy jest wspieranie kompleksowych programów przeciwdziałania i rozwiązywania problemu przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz podniesienia bezpieczeństwa osób doznających przemocy. Istotną kwestią, dostrzeganą przez specjalistów zajmujących się udzielaniem wsparcia w ramach procedury „Niebieskie Karty”, jest problem wycofywania skargi przez osoby doznające przemocy domowej, z obawy przed sankcjami ze strony sprawcy. Przyczyna tego problemu leży w czynnikach psychologicznych – w lęku przed osobą

stosującą przemoc domową oraz w uzależnieniu psychologicznym i/lub ekonomicznym od osoby stosującej przemoc domową, jak również z ciągle zbyt niskiej skuteczności działań prawnych. Ważne jest również kształtowanie u wszystkich członków społeczeństwa, a szczególnie u dzieci i młodzieży, postaw społecznych wolnych od agresji i przemocy oraz umiejętności radzenia sobie w sytuacji wystąpienia przemocy.

Warunkiem koniecznym do prowadzenia działań na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą domową jest zapewnienie dostępu do informacji o placówkach udzielających wsparcia tym osobom.

Wzmocnieniu lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej służy zintegrowanie oddziaływań, budowanie sieci współpracy partnerskiej różnych podmiotów zarówno na szczeblu lokalnym, jak i regionalnym, jak też tworzenie koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Zasadnicze znaczenie ma także tworzenie warunków umożliwiających wymianę doświadczeń przez przedstawicieli różnych podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz łagodzeniem jej skutków.

Działania samorządów lokalnych w ramach systemu przeciwdziałania przemocy domowej, obejmują również współdziałanie podmiotów działających w różnych sektorach, zwłaszcza pomocy społecznej, oświaty, wymiaru sprawiedliwości, policji, ochrony zdrowia. Skuteczności podejmowanych działań sprzyja upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie ochrony osób doświadczających przemocy oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Wskaźniki ewaluacji:

- liczba wspartych programów mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej;
- liczba przedsięwzięć realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej z samorządami lokalnymi, organizacjami pozarządowymi, innymi partnerami;
- liczba spotkań mających na celu wymianę doświadczeń przez przedstawicieli różnych podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej;

- liczba osób uczestniczących w spotkaniach mających na celu wymianę doświadczeń przez przedstawicieli różnych podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej;
- liczba upowszechnionych informacji o podmiotach działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;
- liczba upowszechnionych dobrych praktyk w zakresie realizacji lokalnych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.

3.2 Cel operacyjny 2

Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej

Działanie 2.1.	Doskonalenie zawodowe kadr w zakresie diagnozowania zjawiska przemocy domowej oraz metod pracy z osobami dotkniętymi przemocą domową i osobami stosującymi przemoc.
Działanie 2.2.	Realizacja działań mających na celu wsparcie osób pracujących z osobami dotkniętymi przemocą i osobami stosującymi przemoc, w tym organizowanie doradztwa i tworzenie warunków umożliwiających wymianę doświadczeń przez przedstawicieli różnych podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej.
Działanie 2.3.	Opracowywanie, upowszechnianie i dystrybucja materiałów edukacyjnych dla osób i podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem problemów przemocy domowej.

Do realizacji zadań z obszaru przeciwdziałania przemocy wymagane są odpowiednie kwalifikacje, umiejętności oraz specjalistyczna wiedza, co jest związane z koniecznością systematycznego doskonalenia kompetencji wszystkich osób uczestniczących w realizacji tych zadań, czyli przedstawicieli grup zawodowych mających kontakt z osobami dotkniętymi przemocą i osobami stosującymi przemoc. Dotyczy to w szczególności członków zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej i grup diagnostyczno – pomocowych, koordynatorów gminnych programów oraz członków gminnych komisji rozwiązywania

problemów alkoholowych, pracowników samorządów gmin i powiatów, pracowników punktów konsultacyjnych, przedstawicieli policji, pomocy społecznej (w tym specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej), pracowników wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia oraz systemu oświaty. Doskonalenie zawodowe kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej może być prowadzone w systemie szkolnym (specjalizacje, studia) oraz w systemie pozaszkolnym (szkolenia).

Zakłada się także realizację działań wspierających osoby pracujące z osobami dotkniętymi przemocą domową i osobami stosującymi przemoc jako ważne zadanie z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Udział m.in. w doradztwie, superwizji, grupach konsultacyjnych, umożliwia wsparcie rozwoju zawodowego oraz doskonalenie prowadzonych działań tak, aby przynosiły zakładane efekty.

Opracowywanie, upowszechnianie i dystrybucja materiałów edukacyjnych dla osób i podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem problemów przemocy domowej, sprzyja także profesjonalizacji kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Doskonaleniu zawodowemu służyć może też promowanie dobrych praktyk w przedmiotowym zakresie oraz udostępnianie materiałów edukacyjnych i literatury fachowej.

Warunkiem koniecznym skutecznej pomocy rodzinom z problemem przemocy jest współpraca służb i instytucji. Dlatego równolegle z organizacją specjalistycznych szkoleń dla poszczególnych grup zawodowych zakłada się realizację działań służących budowaniu oraz wzmacnianiu lokalnych zespołów interdyscyplinarnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wskaźniki ewaluacji:

- liczba zorganizowanych konferencji na temat przeciwdziałania przemocy domowej;
- liczba uczestników konferencji;
- liczba zorganizowanych szkoleń z obszaru przeciwdziałania przemocy;
- liczba uczestników szkoleń;
- wyniki ewaluacji szkoleń;

- liczba i rodzaj opublikowanych i udostępnionych informatorów, materiałów edukacyjnych dla osób i podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem problemów przemocy domowej.

3.3 Cel operacyjny 3

Kształtowanie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej

Działanie 3.1.	Organizowanie i udział w kampaniach edukacyjnych i informacyjnych mających na celu podniesienie poziomu wiedzy oraz zwiększenie świadomości społecznej w zakresie przyczyn, skutków i specyfiki zjawiska przemocy domowej
Działanie 3.2.	Upowszechnianie i inicjowanie współpracy partnerskiej pomiędzy sektorem publicznym, społecznym oraz prywatnym na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej
Działanie 3.3.	Edukacja publiczna w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Wobec niebezpieczeństw związanych z sytuacją występowania przemocy domowej, konieczne jest podejmowanie i wspieranie działań mających na celu podniesienie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków stosowania przemocy w rodzinie (m.in. poprzez kampanie, seminaria). Niezbędne jest także współdziałanie z różnymi podmiotami prowadzącymi działania informacyjno – edukacyjne mające na celu kształtowanie w społeczeństwie postaw wolnych od przemocy. Celowe jest także pozyskiwanie do współpracy w tej dziedzinie środków społecznego przekazu.

Systemowe podejście do przeciwdziałania przemocy domowej zakłada, że działania prowadzone na rzecz ochrony osób dotkniętych przemocą domową i na rzecz prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych na osoby stosujące przemoc domowa, wymagają także edukacji całego społeczeństwa. Istotne jest także promowanie postawy wobec przemocy domowej sprzeciwiającej się bierności wobec problemu, jak też nieakceptowaniu zachowań agresywnych. Ważnym jest ponadto, aby niwelować utrwalone w społecznej świadomości mity i stereotypy, odnoszące się

w szczególności do roli osób doświadczających przemocy i osób stosujących przemoc. Nieprawdziwe przekonania funkcjonujące w społeczeństwie utrudniają w przezwyciężaniu problemu przemocy oraz niejednokrotnie pozwalają na jej tolerowanie.

Istotne jest także kształtowanie pozytywnego stosunku do osób zależnych, w tym do dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych. Należy przypominać o spoczywającej na rodzicach odpowiedzialności za dzieci, a na dorosłych na zależnych członkach rodziny.

Upowszechnianie i inicjowanie współpracy partnerskiej pomiędzy sektorem publicznym, społecznym oraz prywatnym na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej może przyczynić się do rozbudowy wachlarza oddziaływań i większej skuteczności działań w obszarze interwencyjnym, jak i specjalistycznej pomocy rodzinom z problemem przemocy.

Wskaźniki ewaluacji:

- liczba kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- liczba zorganizowanych lub wspartych kampanii promujących wychowanie bez przemocy;
- liczba zorganizowanych konferencji i szkoleń edukacyjnych;
- liczba uczestników konferencji i szkoleń;
- liczba przedsięwzięć z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej realizowanych w ramach partnerskiej współpracy z sektorem publicznym, społecznym oraz prywatnym.

3.4 Cel operacyjny 4

Badanie i monitorowanie problemów związanych z przemocą domową

Działanie 4.1.	Badanie i monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie w województwie łódzkim
Działanie 4.2.	Gromadzenie informacji oraz danych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie w województwie łódzkim

Prowadzenie badań oraz monitorowanie zjawisk z obszaru przemocy domowej warunkuje realizację działań odpowiadających istniejącym potrzebom. Dzieje się tak,

ponieważ odpowiednia diagnoza umożliwia właściwą identyfikację problemu oraz podjęcie adekwatnego działania. Zgromadzone dane dostarczają wiedzy na temat problemu przemocy oraz pozwalają zrozumieć procesy zachodzące w tym obszarze. Systematyczne działania diagnostyczne umożliwią także analizę zmian zachodzących na przestrzeni lat. Ponadto, dzięki wynikom badań dotyczącym postaw społecznych wobec problemu przemocy, dostarczana jest wiedza z zakresu społecznego postrzegania powyższego tematu.

Koniecznym jest również gromadzenie informacji udostępnianych przez instytucje podejmujące działania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej.

Wskaźniki ewaluacji:

- liczba przeprowadzonych lub zleconych badań,
- liczba i rodzaj opracowanych raportów lub materiałów,
- liczba udostępnionych bazach danych/informatorów,
- liczba i rodzaj opublikowanych i udostępnionych informatorów.

4. Ramowy model powiatowego/gminnego programu ochrony osób doznających przemocy domowej

Biorąc pod uwagę zakres kompetencji i zadań powierzonych do realizacji powiatom i gminom w Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030 w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, zakres lokalnych programów ochrony osób doznających przemocy domowej będzie różny od wojewódzkiego, nie zabraknie jednak elementów wspólnych.

Przed przystąpieniem do opracowania lokalnego programu ochrony osób doznających przemocy domowej należy przeprowadzić diagnozę skali zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu/gminy, ponieważ stanowi ona istotną część na etapie projektowania założeń programu. Dokładna analiza zjawiska pozwala przede wszystkim na określenie tendencji i identyfikację kierunków działań, a tym samym decyduje o wyborze działań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie powiatu/gminy. Działanie takie jest niezbędne do podjęcia adekwatnych działań przez poszczególne instytucje.

Rekomenduje się ponadto wykonanie analizy zasobów w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie powiatu/gminy. W tym celu należy dokonać identyfikacji dostępnych form pomocy (warsztaty, punkty konsultacyjne i interwencyjne, poradnictwo, grupy wsparcia, terapia, telefon wsparcia i inne) oraz zasobów instytucjonalnych (np. PCPR, OPS, G/MKRPA, Policja, oświata, ochrona zdrowia, prokuratura, sądy, organizacje pozarządowe), w tym specjalistycznych placówek takich jak m.in.: ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, domy samotnej matki, schroniska, punkty konsultacyjne oraz inne podmioty świadczące pomoc osobom dotkniętym przemocą domową wraz z danymi teleadresowymi instytucji i z krótką charakterystyką ich działalności na terenie powiatu/gminy. W mapie zasobów gminy należy uwzględnić także podmioty obejmujące swoim działaniem powiat i województwo. Na szczeblu gminy należy ująć również informacje o zespole interdyscyplinarnym – składzie, siedzibie, kontakcie z przewodniczącym.

Głównym celem programu ochrony osób doznających przemocy jest przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, a tym samym zapewnienie osobom dotkniętym przemocą domową systemowego wsparcia i pomocy w rozwiązywaniu kryzysu wynikającego z doświadczania przemocy. Równie istotne jest rozszerzenie form i zwiększenie skuteczności pomocy świadczonej osobom doznającym przemocy domowej, zintensyfikowanie współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy. Założone cele programu mogą być osiągnięte poprzez realizację działań diagnostycznych, profilaktycznych i informacyjnych, edukacyjnych, pomocowych i interwencyjnych oraz wspierających (w tym osoby pracujące bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą domową), właściwych dla powiatu/gminy. Realizatorami programów są instytucje, służby i organizacje pozarządowe funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie powiatu i gminy.

Aby program ochrony osób doznających przemocy był realizowany w sposób skuteczny i przejrzysty, konieczne jest określenie jasnych i jednoznacznych zasad jego funkcjonowania. Przejrzystość działań oraz czytelność założeń programu zostanie zapewniona poprzez sprecyzowanie następujących elementów:

1. **Miejsce realizacji programu** – należy dokładnie wskazać lokalizację, w której będą odbywać się zajęcia i spotkania z uczestnikami. Ważne jest, aby miejsce to nie było jednocześnie wykorzystywane do prowadzenia programów dla osób stosujących przemoc domową.
2. **Warunki realizacji programu** – obejmują wskazanie miejsca prowadzenia działań administracyjno-biurowych oraz opis zasad rekrutacji uczestników, dostępności pomocy, a także reguł jej udzielania.
3. **Formy wsparcia** – należy określić proponowane formy pomocy, takie jak zajęcia indywidualne, grupowe, warsztatowe, treningowe czy interwencyjne, wraz z określeniem czasu ich trwania i liczby godzin przeznaczonych na poszczególne działania.
4. **Liczba uczestników** – trzeba wskazać, ilu beneficjentów będzie brało udział w poszczególnych formach zajęć, np. w grupach wsparcia, warsztatach, szkoleniach czy spotkaniach terapeutycznych.
5. **Zasady uczestnictwa** – należy określić obowiązujące normy i reguły postępowania, a także prawa i obowiązki zarówno uczestników, jak i osób realizujących program.
6. **Korzystanie z infrastruktury** – w przypadku korzystania z placówek, np. hosteli, obowiązuje podpisanie dodatkowego kontraktu określającego zasady pobytu i użytkowania obiektu.
7. **Dokumentacja i ochrona danych** – należy sprecyzować sposób prowadzenia oraz archiwizowania dokumentacji programu, zasady ochrony danych osobowych, jak również formę ewidencjonowania obecności uczestników.
8. **Współpraca z innymi podmiotami** – program powinien uwzględniać zasady współpracy z instytucjami, organizacjami i służbami działającymi na rzecz ochrony ofiar przemocy oraz przeciwdziałania temu zjawisku na poziomie lokalnym.

Źródłami finansowania programu jest budżet powiatu/gminy, dotacje zewnętrzne oraz środki pozabudżetowe pozyskane z innych źródeł.

Przebieg i efekty realizacji programu objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi, prowadzonymi przez realizatorów programu. W programach pomocowych należy określić następujące elementy podlegające ewaluacji:

- instytucję odpowiedzialną za jego realizację,
- sposób przeprowadzania monitoringu i metody monitorowania osiągnięcia celów (głównego i szczegółowych),
- czas oraz częstotliwość przeprowadzania ewaluacji.

Wyniki monitoringu/ewaluacji są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań. Monitorowanie programu służy zapewnieniu sprawnego zarządzania i oceny stopnia realizacji poszczególnych działań w kierunku zapewnienia osiągnięcia założonych rezultatów.

OGŁOSZENIE ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 581), art. 6 ust. 2, 5 i 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198), art. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1673), podaje się do publicznej wiadomości:

Projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026 – 2030.

Konsultacje odbędą się w terminie od dnia 20 listopada 2025 r. do dnia 29 grudnia 2025 r.

Z treścią ww. projektu Programu można zapoznać się:

- w siedzibie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, ul. Snycerska 8 (tablica ogłoszeń) w godzinach pracy Urzędu tj. poniedziałek – piątek od godz. 8:00 do godziny 16:00,
- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi oraz na stronie internetowej Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi www.rcpslodz.pl.

Uwagi, opinie, propozycje do projektu Programu można zgłaszać drogą elektroniczną na adres: info@rcpslodz.pl z wykorzystaniem formularza zgłaszania uwag dostępnego na stronie www.rcpslodz.pl lub pocztą tradycyjną na adres: Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, ul. Snycerska 8, 91-302 Łódź.

W dniu 12 grudnia 2025 r., za pośrednictwem platformy CISCO WEBEX odbędzie się spotkanie konsultacyjne dotyczące projektu Programu dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, powiatowych centrów pomocy rodzinie, a także organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z obszaru województwa łódzkiego. Szczegółowa informacja na temat spotkania zostanie przekazana ww. podmiotom nie później niż na 5 dni przed spotkaniem.

Organem właściwym do rozpatrzenia wniesionych uwag, opinii, propozycji jest Zarząd Województwa Łódzkiego.

Uwagi i wnioski zgłoszone po 29 grudnia 2025 r. pozostawia się bez rozpatrzenia.

FORMULARZ KONSULTACJI PROJEKTU WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO NA LATA 2026 - 2030

1. Informacje o zgłaszającym:

Imię i nazwisko osoby reprezentującej instytucję/podmiot¹	
Nazwa Instytucji/podmiotu	
Adres korespondencyjny	
Adres e-mail	
Numer telefonu	

2. Zgłaszane uwagi, opinie, propozycje:

Lp.	Nr strony w dokumencie	Obecny zapis	Treść uwagi/propozycja zmiany	Uzasadnienie
1.				
2.				
3.				

Wypełniony formularz prosimy przesłać pocztą tradycyjną na adres: Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, ul. Snycarska 8, 91-302 Łódź lub pocztą elektroniczną na adres: info@rcpslodz.pl do dnia **29 grudnia 2025 r.**

W tytule listu/maila prosimy wpisać „Konsultacje projektu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026 - 2030”.

Zgłoszenie uwag, opinii, propozycji w procesie konsultacji jest jednoznaczne z wyrażeniem zgody na przetwarzanie danych osobowych w związku z opracowywaniem Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026 - 2030.

¹ Prosimy o zapoznanie się z treścią klauzuli informacyjnej załączonej na końcu formularza

INFORMACJA O WARUNKACH PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Na podstawie art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE informujemy, że:

1. Administratorem Pani/Pana danych osobowych jest Regionalne Centrum Polityki Społecznej z siedzibą w Łodzi ul. Snycerska 8, reprezentowane przez Dyrektora.
2. Z osobą pełniącą funkcję Inspektora Danych Osobowych u Administratora Danych Osobowych można się skontaktować pod adresem: Łódź, ul. Snycerska 8 pod adresem mailowym: iodo@rcpslodz.pl nr tel. (42) 203 48 00.
3. Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą w następujących celach:
 - A. W celu realizacji konsultacji społecznych projektu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2026 - 2030.
 - B. W celach sprawozdawczych, statystycznych i archiwizacyjnych.
 - C. Na potrzeby procesów kontroli.
4. Podstawą prawną przetwarzania Pani/ Pana danych osobowych jest art. 6 ust. 1 lit. e) ww. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) – przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej wynikające z ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych
5. Kategoriami odbiorców Pani/Pana danych osobowych są organy kontroli, organy archiwizacji oraz firmy z którymi Administrator zawiera umowy powierzenia w związku obsługą systemów informatycznych i zadań administracyjnych.
6. Pani/Pana dane nie będą przekazywane do Państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej.
7. Pani/Pana dane będą przechowywane przez okres wskazany w „jednolitym rzeczowym wykazie akt”, który stanowi załącznik do Zarządzenia Nr 1/2018 Dyrektora Regionalnego Centrum Polityki Społecznej z dnia 04.01.2018 roku w sprawie: przepisów kancelaryjnych i archiwalnych stosowanych w Regionalnym Centrum Polityki Społecznej.
8. Posiada Pani/Pan prawo do żądania dostępu do swoich danych osobowych, sporządzania ich kopii oraz prawo ich sprostowania jeżeli są niezgodne ze stanem rzeczywistym, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania tych danych, prawo do przenoszenia danych.
9. Z przyczyn związanych z Pani/Pana szczególną sytuacją przysługuje Pani/Panu prawo wniesienia sprzeciwu przeciwko przetwarzaniu danych.
10. Podanie przez Panią/Pana danych osobowych jest dobrowolne lecz niezbędne do realizacji Pani/Pana zgłoszenia.
11. Posiada Pani/Pan prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego zajmującego się ochroną danych osobowych gdy uzna Pani/Pan, iż przetwarzanie danych narusza przepisy ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych z dnia 27 kwietnia 2016 roku.
12. Na podstawie Pani/Pana danych nie będą podejmowane zautomatyzowane decyzje w tym profilowanie.